بەبۆنەی ساڵیاتی کۆچی دوایی شاعیری بەرزی کورد خوالێخۆشبوو "مامۆستا هێمن"

موناجات

یا فەرد ئەعزەم ، یا فەرد ئەعزەم
یا حەی یا قەییووم ، یا فەرد ئەعزەم
یا شنەوەندەی ناڵەی سوبحدەم
پەنای بەندی یان ، بەندیخانەی غەم
یا فەرازەندەی چەرخ موعەللەق
یا نیگارەندەی نۆ تاق ئەزرەق
بێ زاد ونەمر بێ خواب وبێ خوەر
نەعەرز نەجەیسم نەرۆح نەجەوهەر
بینای بێ دیدە ، شنەوای بێ گۆش
جەئەسرار غەیب واقیف و خامۆش
بێ هەمتا وبێ میسل بێ شەریک ،بێ باک
جەعەیب موبەڕڕا جە ئالایش پاک
نەقشبەند لەوح سەحیفەی هەستی
نەشئەی بەخش جام بادەی سەرمەستی
نزام دەهەندەی ئەڕواح نەئەجسام
تەرکیب کونندەی ئەعزا نە ئەندام
تەئلیف دەهەندەی چار عونسور بەهەم
زاهیر کونندەی وجوود نەعەدەم
فرۆزندەی بەرق نەسینەی سەحاب
ئولفەت دەهەندەی ئاتەش چەنی ئاب
شوعلە بەخش نار ،پڕتەو ئەفزای نوور
رۆزی دەهەندەی مەل و مارو موور
فەرمان دەهەندەی موڵک ومەلەکووت
شەهەنشای ئیقلیم لاهووت وناسووت
رەهانندەی نوح نە تۆف تۆفان
خەلاس کونندەی یۆسف نەزیندان
رۆی رەوشەن بەشەو ،شەو بەرۆ ئاوەرا
گەدایان بەشاه ،شاه بەگدا کەر
جە سەر فیرعەون مووسا نەجات دەر
ئاتەش پەی خەلیل وە گوڵستان کەر
مونس یوونس نە گنجا و غەم
نەکۆی سەرەندیب رەهنومای ئادەم
هەمراز یۆسف نەچاه کەنعان
ئەنیس بە عەفووب نەبەیتولئەحزان

رەهبەر مووسا بەنار شەجەر
بەدەم عیسیٰ مەردە زیندەکەر
مفتاح ئەبواب خەزانەی غەیبی
مشکات زیای بەزم لاڕەیبی
خالق الارواح ، فالق الصباح
مصباح النجاح، مفتاح الفلاح
قیبلەی عاشقان جەکەعبەوجەدەیر
گەردش دەهندەی چەرخ سەبوک سەیر
یارەب بەحاجەت ذولجەلالی وێت
بەزات وسیفات لایەزالی وێت
بە موقەڕەبان بارەگای عێززەت
بە پەردەداران سەریر وەحدەت
بەعەڕش وکورسی، بەلەوح وقەڵەم
بەمەلایکان خاسەی موحتەڕەم
بە ئیخلاس پاک سەیید موختار
بە باقی ئال وئەسحابی کیبار
بە بانگ حەججاج ، بەئاب زەمزەم
بە لەحن ئینجیل ، بەتەوف حەرەم
بەزیکر مورغان ،بە یاهوو یاهوو
موانان یامن لیس الاهو
من کەسەر حەڵقەی گونەهکارانم
سەر تەوق جەرگەی شەرمسارانم
سەرتاپا غەریق لوجەی عسیانم
سفتەی نائیرەی نار حیرمانم
هەرچێوەم کەردەن جە نافەرمانی
نادانیم بیەن ، تۆ وێت مەزانی
ئەرمسۆچێنم ،ئەر بەخشیم گوناه
رەزام رەزای تۆن الحکم‌لله
بەک ئەمجار بەلوتف ببەخشیم گوناه
استغفرالله ، استغفرالله
جورمم بێ حەددەن، گونام بێ‌شومار
رب نجنی من عذاب النار
نیازم ئێدەن یاحەی یاقەییووم
" خالد " نەدەرگات نەکەری مەحڕووم

وێنەی ڕووبەرگ
کاری کاک جەعفەر قازی

نێوەڕۆک

وێنەی پشت بەرگ
دیاری مامۆستا حەقیقی

موناجات .... مەولانا خالید شارەزووری ٢
سەروتار .... دەستەی نووسەرانی سروە ٤
میعراج .... مەلا ڕەشید قەرەنی زادە ٧
باسی ئەدەبی .... خالید ئەحمەد شەریف ١١
بیرەوەری من .... مامۆستا حەقیقی ١٥
نەورۆز .... مامۆستا هێمن ١٦
فۆلکلۆر چیە؟ .... عەلی خزری ١٨
محەممەد قازی .... لە زمان خۆیەوە ٢٠
هێمن نامرێ .... ئ . بیدەشیخی ٢٤
جوغرافیای باند .... حاج ڕئووف سەلیمی ٢٦
شاعیرانی کورد .... ئەحمەد دەشتی ٢٨
بەهاری زەرد .... ج. ئاشتی ٣٢
شێخ مەحموود .... ب .ع. بەرزەنجی ٣٤
شینی هێمن .... خالەمین ٤٠
سەیدەوان .... سوارەی ئیلخانی زادە ٤١
بارهێنانی منداڵ .... ف . وەفایی ٤٤
خەنجەرا مووسۆ .... فۆلکلۆر ٤٨
فەرهەنگۆک .... قازی ـ ئەحمەد ٥٢
شاعیرانی لاو .... دەستەی نووسەرانی سروە ٥٦
ڕەخنە .... مەنسوور حامیدی ٥٨
سێزدەبەدەر .... فیدایی ٦١
چیرۆک بۆ منداڵان .... نەسرین جەعفەری ٦٢
کادەر .... ح. ڕەشیدی زەرزا ٦٧

ارومیە: چهارراه دانش ـ جنب ژاندارمری ـ انتشارات صلاح الدین ایوبی ـ صندوق پستی ٧١٧ـ
تلفن ٣٥٨٠٠

بەناوی خوا

پاش سلاوێکی گەرم ودۆستانە لە خوێنەرانی خۆشەویست و بەرێزمان قسەی ئەم مانگە دەست پێ دەکەین . پێشەکی بە پێویستی دەزانین بە بۆنەی تێپەربوونی سالێک بەسەر وەفاتی مامۆستا هێمن دا وچانێک بدەین وسەبرێک بگرین و یادێک لەوخۆشەویستە بکەین. نەخشی مامۆستای نەمر بۆ بووژاندنەوەی فەرهەنگ و ئەدەبی کوردی لە نیشتمانی ئیسلامیماندا شتێک نیە کە فەرامۆش بکرێ یان بەلاوەدا بند ـ رێ. ئەو پایەبەرزە لە نێوەرۆکی ئەم حەرەکەتەدا بوو و ئێستاش یادی ئەو دەبێتە هێزی هاندەری ئەم جوولانەوەیە. مامۆستای نەمر لەرۆژانی دوایی تەمەنیدا رێگایەکی بۆ ئەویندارانی فەرهەنگ وئەدەبی کورد کردەوە کە دەتوانین لە مێژووی گەلەکەماندا بەنوختە گۆڕانێکی گەورەی دانێین . ئەرکی سەرشانمانە کە یادی بکەین ودرێژە بە رێگاکەی بدەین و خزمەت بە فەرهەنگ و ئەدەبی گەلەکەمان بە کارێکی پێویست وپیرۆز بژمێرین .

لەم ژمارەشدا تێکۆشاوین "ویژەنامە"یەک لە تێکۆشان و زەحمەتەکانی مامۆستا هێمن پێشکەش بەخوێنەرانی ئازیزمان بکەین .

جۆراوجۆری بابەت و پاراستنی هەویەی سروە :

سروە لە سەرەتای بلاو بوونەوە بدا تا ئەمڕۆ لەگەل دوو مەسەلەی بەر والەت دژ بەیەک بەرەنگار بووە. لە لایەک ویستوویەتی هەویەی فەرهەنگی ـ ئەدەبی خۆی بپارێزێ و بەرەوئامانجی خۆی بڕوا و لەسەر ئەوەش ڕا ولا ـ مدەرەوەی داوخوازە جۆرا و جۆرەکانی خوێنەرانی خۆشەویست بێ کە هەر یەکەی بۆ جوون و هەلوێستی تایبەتی خۆیان هەیە .

سروە لەسەر یەک ئەرکی ئەوەیە بە شێوەیەکی گشتی ولە روانگەی جیاوازڕا هەموو سووچ و قوژبنی فەرهەنگ و ئەدەبی کوردی بپشکنێ ووێنەیەکی روون و ئاشکرا لە فەرهەنگی رەسەن و پالێوراوی کورد بدۆزێتەوەو بیخاتە بەرچاو .

سروە تێدەکۆشێ کە ئەو زانست و گەنجینە بەنرخانەی کە لە سینگی ژن وپیاوی ئەم هەرێمەدا ماونەوە و نە نووسراونەوە ، کۆ بکاتەوە و لە نەمان وتێداچوون رزگاریان بکا . لەو رێبازەدا سروە دەبێ بە شێوەیەکی زانستیانە لە سەرچاوە وریشە وبنەمای بیر و باوەڕی ئێستا ورابردووی ئەم خەلکە پاک وباشە بکۆلێتەوە و گەنم وزیزانە لێک جیا کاتەوە و جوان و ناحەز لێک هەلاوێرێ. و سروە دەبێ بەچەکی فەرهەنگ و

فۆرمی ئابوونمان ژمارە

ناو..............شۆرەت............دانیشتووی...........................

.... تمەنم بەحیسابی ژمارە ۵۴۰۰ ی شوعبەی ناوەندی بانکی سپەی ورمێ گرت و

فیشەکەم وێڕای ئەم بەرگە بۆ ناردن . لەژمارە.........ڕا هەتا.......گۆواری سروەم

بۆ بەرێ بکەن .

ناونیشان..

....

ئەدەب بڕواتە شەڕی نەزانین و دواکەوتوویی و چڵکوچەپەری نەزانینی بشواتەوە.

ئەوەی بەکورتی باسمان کرد تەنیا بەشێکی زۆر چکۆڵەی ئەرکی مێژوویی سروە بوو. شان بەشانی ئەم ئەرکە گرانە ئەرکێکی گەورەی دیکەی سروە تێراوکردنی رووحی تینووی ئەویندارانە کەماوەیەکی دوور و درێژە چاوەڕوانی هاتنی "سروە" بوون. سروە ناتوانێ ویستوداخواز و نیازی ئەم جەماوەرە گەورەیە دەبەرچاو نەگرێ و خۆیان لێ لادا. کەوابوو پێویستە وێڕای وتارو بابەتی ئەدەبی و فەرهەنگی و شیعرو.. داخوازی چیرۆک نووس ووەرگێڕو نووسەرەکان کە هەڵوێست وبیرو باوەڕی جیاوازیان هەیە پێک بێنێ وئارەزووی ئەوانیش دەبەرچاو بگرێ. لەسەر ئەو باوەڕە دەستەی نووسەران، تێکۆشاوە وێڕای پاراستنی رەوەند ورێبازی رەسەنی خۆی بە چاپکردنی بابەتی جۆرا و جۆر هۆی رەزامەندی خوێنەران و لایەنگرانی خۆشەویستیش پێک بێنێ.

لە لایەن خوێنەرانەوە نامەمان زۆرپێدەگا کە لەمەڕ بڵاوکردنەوەی بابەت و نووسراوەی غەیرەفەرهەنگی و ئەدەبی رەخنەیان لێدەگرن. لە لایەکی دیکەشەوە هێندی کەس گلەییمان لێ دەکەن کە بۆچ ئەو بابەتانەی ئەوان حەزی لێ دەکەن بێ پسانەوە چاپ ناکەین! و داواکارن کە بابەتی سیاسی و کۆمەڵایەتی و خانەوادە ولەش ساغی و کشت و کاڵی و وەرزیشی و...... بڵاو کەینەوە.

دەستەی نووسەرانی سروە وێڕای پێ داگرتن لەسەر فەرهەنگی ـ ئەدەبی بوونی "سروە" لێبڕاوە کە بەپێی گونجان وتوانست تا ئەورۆژەی کە ئەم ناوەندە بتوانێ گۆوار و نووسراوەی تایبەتی لەم بەستێن وزەمینە تایبەتییانەدا بڵاو کاتەوە، وردە وردە لەم چەشنە بابەتانەش لەلاپەڕەکانی سروەدا بگونجێنێ. ئەوەی بۆمە ئەرکی بنەڕەتی بێ رەزامەندی ئێوەیە ورێنوێنی و پێشنیاری بەنرخی ئێوە دەمان گەیەنێتە پلەی کەماڵ و پێگەیشتن.
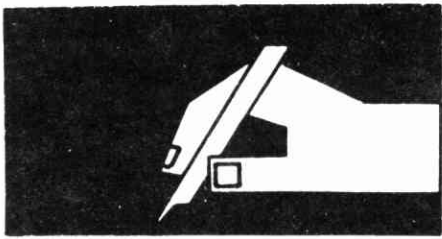
سرمقاله

بسمه‌تعالی

باسلامی ازسر صدق و صفا به‌خوانندگان عزیز و ارجمند سخنمان راآغاز میکنیم. پیش ازآنکه مطابق وعده ماه قبل بحث محتوی نشریه را شروع کنیم لازم میبینیم تابمناسبت فرارسیدن اولین سالگرد رحلت مرحوم استادهیمن یاد او را گرامی بداریم. نقش استاد در براه‌افتادن کاروان حیات مجدد فرهنگ وادب کردی درمیهن اسلامیمان نقشی نیست که‌بتوان از آن صرفنظر کرد. و یا در حاشیه‌ای گذاشت. او در متن این حرکت جاداشت واکنون نیز یادش یادآور انگیزه متعالی این حرکت است. استاد زنده یاد درانتهای زندگی پرفرازو نشیبش راهی راپیش پای دوست ـ داران فرهنگ وادبیات‌کردی گشود که میتوان آنرا نقطه عطفی درتاریخ مردممان محسوب کرد. اوبود که‌راه خدمت به‌این مردم وفرهنگ وتاریخ و میهن را نشان داد. برماست که بپاس زحمات بیدریغ اودرپیری وآخرین اوان عمر یادش را گرامی بداریم وجدیت و تلاش و دلسوزیش رانصب‌العین خود در این جهاد مقدس‌فرهنگی قرار دهیم. خداوند ازلغزشهایش درگذشته واز دریای بیکران رحمت خود بهره‌مندش سازد. در این شماره نیز تلاش شده تا با آماده‌سازی ویژه‌نامه ازمساعی استاد سیدمحمدامین شیخ‌الاسلا ـ می (هیمن) قدردانی گردد.

تنوع مطالب وحفظ هویت سروه:

مسئله‌ای که‌از ابتدای کار نشر سروه تاکنون همواره مطرح بوده وبعنوان یک مشکل در

آرایش چهره آن خودنمایی میکرده است. مسئله تناقض ظاهری بین تنوع مطالب سروه و حفظ هویت فرهنگی ادبی آنست بدین صورت که از سویی سروه باید به هدف وجودی خود وفادار باشد یعنی همواره متوجه خاستگاه اصلی وهدف هویت بخشش باشد واز سوی دیگر نیازها وانتظارات خوانندگان بی شمارش را با علائق، گرایشات ونقطه نظرات متفاوت و متعدد برآورده سازد. یعنی سروه از بابت ماهیت اصلی وروح کلی کار، در بحثی جامع و مانع ابعاد مختلف فرهنگ وادب کردی را نقدو تفسیر کند و تصویری روشن ازچهره پیراسته فرهنگ کرد را به همه دوستداران وعلاقمندان تاریخی فرهنگ این خطه را با فرهنگهای دیگر در کنکاشی دقیق بازشناخته و بر تاثیرات وتاثرات آن انگشت اشاره بگذارد. بر سروه است تا معارف خالص وبی آلایشی که درسینه های مردان وزنان این دیار محبوس بوده وهرگز بر صفحات کاغذ نیامده است را جمع آوری وثبت کرده وازنابودی همیشگی محفوظ دارد. این سروه است که باید با پی جویی عالمانه ومحققانه ریشه های تاریخی وسرمنشاء اعتقادات ، گذشته وحال مردم خوبمان را مکشوف سازد وآنان را درتمیز بسنده ازنابسنده یاری دهد برسروه است تا باابزارفرهنگ وادب بمصاف مظاهر جهل رفته و لکه نادانی راباجاری دانش بشوید. از سوی دیگر سروه در کنار همه رسالتهای فرهنگی و ادبی که دارد وگوشه ای از آن ذکر شد رسالت تاریخی دیگری دارد وآن سیراب ساختن روح تشنه همه عاشقانی است که سالهای سال درانتظار دیدن چون سروه بوده اند. اکنون سروه نمیتواند به خواسته ها وعلاقه های ایندسته کثیر ازخوانندگانش نیز توجهی نداشته باشد، پس بنابراین باید درکنار مقالات وبحثهای ادبی وفرهنگی واشعار به درخواست هنردوستان داستان نویسان ،مترجمین و.... نیز پاسخ مثبت داده وبه مسائل موردعلاقه آنها نیز بپردازد .

براین اساس هیئت تحریریه با توجه به نقطه نظرات خوانندگان سعی نموده است که درعین حفظ محوریت فرهنگ وادب ، بادرج مطالب متنوع درنشریه رضایت عزیزان را جلب نماید. ما اکنون ازطرفی مواجه با نامه های آندسته ازخوانندگانی هستیم که نسبت به درج مطالب غیر فرهنگی ـ ادبی درسروه انتقاد دارند وازسوی دیگر باید پاسخگوی دوستانی باشیم که بدلیل عدم درج مستمر مطالبی درموضوعات موردعلاقه شان گلایه میکنند ومصرا" خواستار درج مطالب اقتصادی، سیاسی ، اجتماعی ،مشکلات خانوادگی بهداشت ، کشاورزی ،تربیتی ورزشی و... هستند. هیئت تحریریه ضمن تاکید برلزوم فرهنگی ادبی بودن "سروه" تصمیم دارد که بنحو شایسته تا فراهم شدن امکان چاپ ضمیمه هایی در موضوعات مذکور، به تدریج و بطور ضمنی نسبت به درج مقالات و نوشتاری در زمینه های یادشده اقدام نماید وبرای این امر طوری برنامه ریزی شده که بر اساس آن وباتوجه به محدودیت صفحات ،به همه امور در حد امکان ولازم پرداخته شود. آنچه برای ما اصل است رضایت و علاقه ونیاز شماست و اظهار نظرتان ما را در دستیابی به کیفیت وکمیت مطلوب بسیار، رهنمون ویاور خواهد بود.

هێمنی نەمر

بەڕێزبێ یادی

ماموٚستامەلارەشید قەرەنی زادە

هەروەک دەزانن کەوتووینە مانگی رەجەب و نزیک بووینەوە لە گەورەترین رووداوی مێژووی بەشەر یانی میعراج .

بەلاّم پێش ئەوەی قسە لەئەسلٚی مەبەست بکەین،دەبێ مەبەستێکی گەورە و گرینگی دیکەش باس بکەین کە بۆ حەزرەتی محەممەد (د.خ) پێغەمبەری مەزنی ئیسلام رووی داوە .

ئایینی ئیسلام هەزاروچوارسەد سالٚ پێش فرینی ئینسانی بۆ ئاسمان بە مومکین زانیوە هەروەک بیستوومانە پەیوەندی غەیب و شەهادەت یا مادە ومەعنا لە کۆنەوە جێگای سەرسورمانی مرۆڤ گەل و بە تایبەت زانا و پسپۆرەکان بووە . هەر بۆیەش تا پێغەمبەرێک لە لایەن خواوەهەستاوە ، ملهوڕ و دنیادارەکان تا ماوەیەکی درێژ بەربەرەکانی یان کردووە . پێیان وابووە شتێکی دەلٚێن کە دژی عەقلٚە .

دیارە پێغەمبەری ئیسلامیش لەو رەوشت و رەویەی ئینسانەکان بەرکەنار نەبوو،بەلٚکوو بە حوکمی ئەوە پێغەمبەرێکی زانستی و حیکمەتی و عیرفانی بووە زۆرتر دوچاری ئەزیەت وئازاری مروڤ گەلە سەرسەختەکانی قورەیشی خزمی خۆی بوو .

بەلٚگەش هەر ئەوە بوو کە چون حەزرەت میراتگری هەموو خوورەوشت وقانوونی جوانی پێغەمبەرانی رابردووی بەشەر بوو ،لەهەمان کاتدا خاوەنی بەرزترین هەوالٚی ئاسمانی و دوامین دینی خودایی و جوانترین ئەحکام و ئەخلاقی ئینسانیش بۆ خەلٚکی جیهان بوو .

ئەرکی پێغەمبەرایەتێکەی زۆر لەوانی پێشوو گرانتر وسەنگین تر ، بگرە لەتوانای ئینسانێک بەدەر بوو هەر وەک مێژوو شاهیدە پێغەمبەرانی دیکە رابەری قەوم و

تیرەیەک ، یان نەتەوەیەک بوون بەلاّم "محمد المصطفی" (د. خ) پەیامهێنەری عام و هەمیشەیی هەموو تیرە و هۆزوقەومونەتەوە-کانی سەرگۆی زەوی دەهاتە ژمار ، پەس پێغەمبەری ئەتۆم و عەسری فەزا و هەڵفرین بۆ ئاسمانەکانیشە . دیارە ئەو پێغەمبەرە دەبێ عیلم و زانست وئەخلاق و حیکمەت و سیاسەتی بە تەواوی مەعنا ئینسانی بێ .

مەعلوومە ئەوپێغەمبەرەتاچ ئەندازەیەک ئەرکی گرانی بەستۆیە . جابۆ خاتری ئەوە بتوانێ لەگەڵ هەموو جیهان و جیهانیان بەرەورووو بێ ،پێویستی بە تایبەتی و مرخێکی لە رادەبەدەر هەیە .بۆیە خوای مەزن بەرجی ئەوە کە بە ئینسانێکی پاک وگەورەی خولْقاندبوو لە گۆشەی پەروەردەشەوە دەبوو لە ئامووزشگەلێکی تایبەتی و عەیرە ئاسایی بەهرەوەر بێ و هێز و ورەیەکی مەعنەوی و رووحانی پێ ببەخشرێ .

هەروەکلە پێشوودا باسمان کرد پێغەمبەرێکی زانستی و ئاقڵ و خاوەن ئەخلاق و مەنتیقە و هەرچەند دوژمنەکانی موعجیزەی ماددی یان لێدەویست بەشایەدی قورئان هیچ کات موعجیزە و رمووزناتی ماددی نیشانی بت پەرستەکان نەدا ، بەڵکوو تەنیا ئایەتەکانی قورئانی بەسەردا دەخوێندنەوە و دەیفەرموو :

ئێوە ئینسانن و هونەریشتان لە زمان ناسی و فەساحەت و بەلاغەت دایە . تێفکرن ئەو مەبەستانەی من بە ناوی وەحی خوا بە ئێوەی دەڵێم ئەگەر پڕن لە حەق وحەقیقەت و مەسڵەحەتی ئێوەی تێدایە ،پەسندی بکەن و ئیمان بە خودای واحید و بێ شەریک بێنن . ئێوە عەقڵتان هەیە دەزانم تێدەگەن، بەلاّم تەقلید و پەیڕەوی لە ئابا و ئەجدادوخۆبە زل زانین نایەڵێ ئێوە ئەو راستی یە بسەلمێنن و ئیمان بەخودا بێنن . قورئان لە زۆر جێگەدا وەک سووڕەی جومعە ئەو

حەقیقەتە کە محەممەد پێغەمبەرێکی عیلم و حیکمەتە دەفەرموێ :

یسبح للہ ما فی السموات و الارض الملک القدوس العزیز الحکیم .هو الذین لعبث فی الامیین رسولا "منهم یتلوا علیهم آیاتە و یزکیهم و یعلمهم الکتاب و الحکمە وان کانوا من قبل لفی ضلال" مبین .

واتە هەموو مەوجووداتێکی زەوی وئاسمان

سپاس وستایشی ئەو خودایە دەکەن کە توانیویەتی هەر لەو قەومە نەخوێندەوار و جاهیلەی عەڕەب پێغەمبەرێک بنێرێ کە ئایاتی خودایان بەسەردا دەخوێنێتەوە و تەزکیەی ئەخلاق و کردەوە وزانست وحیکمە-نیان فێر دەکا ."

دیسان خودا فەرموویەتی :

هەر خودی ئەوکارە ،هۆی ستایشی خوداوەندە ، کە محەممەدی کردۆتە مامۆستای

زانست وحیکمەت و عیرفانێک کە لەگەڵ سروشتی ئادەمیزاد جوورە .

برای کوردی ئیماندار ، باسی گەورەیی و سەروەری پیغەمبەر (د . خ) لە وتارێک و دواندا تەواو نابێ بەڵام ناچار بووم یادێک لەم پێس وتارە بکەم تا بتوانین رازو رەمزی (میعراج) کە لە رووداوە هەرە گرینگەکانی ئایینی ئیسلام و عەزەمەتی پێغەمبەرە تی بگەین .

(میعراج) یانی چوون بەرەو خوا و هەڵفرین بۆ ئاسمانەکانە . کارێکی سەرسوڕێنە لە هیزی ئینسان بەدەرە ، بەڵام وەک ئێستا کرگارەکانی زانستی وەک سەفینەی فەزایی نیشانمان دەدری باوەڕی ئینسان بە میعراجی رەسووڵی خودا ئاسانتر دینێتە بەرچاو .

هەروەک مێژووی ئیسلام گەواهە حەزرەت ماوەی سێزدەساڵ بە شێوەیەکی ئینسانی و فەرهەنگی و ئاقڵانە ،ویڕای محیبەت و لێ بووردن و ئیسار قەومی قورەیشی لە مەگە بانگکردە خوداناسی و یەکتا پەرستی ،بەڵام ئەوان زۆر سەخت دژی ئەو راوەستان وتەنیا چەند کەس ئیمانیان پێ هێنا ،بەرحی ئەوەش وەختێک زانی یان دینی محەممەد هەر دێ و پەرە دەکرێ دەستیان کرد بە ئەشکەنجە و ئازاری موسوڵمانەکان . تارادەیەک ئازار دران کە پێغەمبەر ناچار بوو فەرمانی هیجرەتی داو بەرەو حەبەشە وڵاتی ئیتیۆپی ئێستا بەرێ بوون .

نامەردی ونامەردومی قورەیشی یەکان گەیشتە ئەو بەڕی خۆی. ئەوجار خودی پێغەمبەر و چەند ئەسحابە کە مابوونەوەلە مەگەیان دەرکردن ولە دەوری شەعبی ئەبوو تالب گەمارۆی ئابووری و فەرهەنگی و کۆمەڵایەتی دران .

بەپێی بڕیارنامەیەک ئاخاوتن لەگەڵ موسوڵمانان قەدەغە کرا . لەو گەمارۆیەدا بە حوکمی قانوونی (مروت) بنەماڵەی بنی هاشم واتە خانەدانی پێغەمبەر بەسەوەک هۆزی ئەبووتالب کە ئەرکی پاراستنی پێغەمبەری بەستۆ بوو ،دەگەڵ ئەو هاتنە شەعب و گەمارۆ دران .

گەمارۆ ماوەی سێ ساڵ درێژەی بوو . بەداخەوە حەزرەتی خەدیجە (امالمومنین) ساڵی ئاخری گەمارۆ وەفاتی کرد .ئەوژنێکی دڵ سۆز و زانا و خەمخۆری دین و پێغەمبەر بوو .

ئەم رووداوە دڵتەزێنە بە توندی حەزرەتی رەسووڵی خستە پەژارەوموسوڵما ـ نانی لە ماتەمدا نوقم کرد . کە هەر بەو بۆنەوە ئەو ساڵەیان ناو نا (عامالحزن)

زۆر پێ نەچوو ئەبووتالب وەفاتی کرد پەژارە بوو بە دوو . بەڵام ئەبوو لەهەب مامی پێغەمبەر و برای بچووکی ئەبووتالب کە لە بنەماڵەی (بنی هاشم)دا تەنیا ئەو بەربەرەکانی لەگەڵ محەممەد دەکرد لەنێو قورەیشی یەکان مابووە ، لەمەرگی براکەی تەزی و چون دەبوو بە جێگری ئەو هەستی بە ئەرکی قورسی سەروکایەتی دەکرد ، بە هاوکاری چەند کەسی دیکە لەقورەیشی یەکان کە هەستی حزمایەتی وبەزەیی یان جووڵابووە پەیمانەکەی قورەیشیان شکاند .

پێغەمبەر وموسوڵمانەکانیان هێناوەنێو شار . دیسان ماوەیەک بە ئازادی رایانبوارد بەڵام دوژمنایەتی ئەبوولەهەب لەگەڵ دینی تازەی محەممەد ئەوەندە قووڵ بوو ، کاتێک دیتی پێغەمبەر دەست لە تەبلیغ هەڵناگرێ کەوتە بیانوو و پشتیوانی خۆی وەک سەرەک هۆزێک لە پێغەمبەر بڕی . ئەوە بوو کە دیسان کەوتنەوە بەر هەتک و هێرشی بت پەرستەکان . لەو دەورەدا بوو کە قورەیشی پیلانی کوشتنی تەنیا یاری هەمیشە وەفاداری پێغەمبەر "ئەبووبەکری سەدیق " کە لە خزمەتیدا مابوو ، داڕشتبوو .

پێغەمبەر فەرمانی دا ئەبووبەکریش هیجرەت بکا هەرچەند زۆری پێ ناخۆش بوو بەڵام بەخاتری دەستووری محەممەد (د.خ) بەرەو جنووب لە مە کە دەرکەوت .

پێغەمبەریش بەرەوشاری (طایف) کەوتە رێ تا بەڵکوو جێگاو رێگایەک بۆ خۆ و یارانی پەیدا بکا . بەداخەوە کاتێک گەیشتە (طایف) بە هیوای ئەوە بوو میوانی یەکێک لە بنامۆزاکانی بی بەڵام ئەو نامەردانە نە تەنیا رایان نەگرت بەڵکوو منداڵ و لات و لووتەکانی شاری (طایف)یان هان دا بەردەبارانی بکەن ئەویش دوای ماوەیەک خۆشاردنەوە لە باغێکدا پاش نوێژی خەوتنان بەرەو مەکە بەرێ بووە .

هاوکات لەگەڵ زەمانی حەجی عەمرە گەیشتەوە دەوروبەری مەککە و بۆدووهەمین جار توانی بێتەوە ئەوی .

جا لەو فشار و تەنگانەدا بووکەدیسان پەنای بردەوە بەرخودای مەزن و گوتی :

ئەی پەروەردگاری رەحمان و رەحیم ئەگەر تۆ لێم تووڕە نەبی گوێ نادەمە ئازار وفشاری بتپەرستەکان بەڵام خۆت ئاگاداری ئەوانە ئیدی شیاوی هیدایەت نین بۆخۆت رێگای رزگاری ئێمەوسەرکەوتنی دینمان نیشان بدە .

ئەوە بوو خودای مەزن بەزەیی بزووت و میعراجی بۆ پێغەمبەر پێک هێنا جوبڕایلی ناردە خزمەتی :

سبحان الذی اسری بعبده لیلا"من المسجد الحرام الی المسجدالقصی الذی بارکنا حوله لنریەمن آیاتنا انەهوالسمیع البصیر .

عەزەمەت وستایش بۆ ئەو کەسە شیاوە کە شەوڕەوی بە بەندەی خاسی خۆی کرد لە مزگەوتی مەککەوە و بۆمزگەوتی " بێت المقدس" لە شام وفەلەستین کەدەوروبەرەکەی (بەنیعمەتی رەنگاورەنگ وخاکی چاک وپاک) پڕ پیت و بەرەکەت کردووە .

فەلسەفەی ئەوکارەش ئەوە بوو تائایەت و رازورەمزی خودایی نیشانی محەممەد بدا تا لێوەشاوەیی و توانای هیدایەت ورێبەری کۆمەڵ هەتا هەتایە وددەست بێنێ و بە پشتیوانی خودا بەسەر هەموو کەندو کوسپێکدا زاڵ بێتەوە کە یەکێک لەورازانە کۆچی پێغەمبەر ویارانی بۆ مەدینە بوو .

ئەوجار بە گوێرەی حەدیسی پێغەمبەر لە مزگەوتی (اقصی)وە خودای مەزن سەفەری میعراج و هەڵفڕین بۆئاسمانەکانی بۆ سەرداری ئەنبیا یانی (محمدالمصطفی) پێک دێنێ و لەگەڵ زۆر ئەسراڕی مەلەکووتی ئاشنا دەکا و هەرچەند بۆ لەحزە و هەناسەیەکیش بێ، دونیا ومافیها وشەهادەت و غەیبی پێشان دەداولەئەسراڕی گەورەی ئافەرینیش ئاگاداری دەکا .

کەدەلێین "هێمن" مەبەست "شیعری هێمن"ە چونکوو گومانی تێدا نیە ئێمە هێمن وەک "شاعیرێک" دەناسین کە کوتیشمان "شیعری هێمن" خود بەخود شیعری کوردی دێتەگۆڕ جابۆیە بۆ تێگەیشتنی دروست وزانستی یانەی شیعری هێمن ناچار دەبین بەرکولێک لە شیعری کوردی وئەو قوناغانەی (لەکۆن ونوێدا) بڕیوەتی

دیالێکتەکانیان شێوەی زمانی ئەدەبی یەکگرتووی ئەمڕۆیان نیە .بۆیە لەلایەنی لێکۆڵینەوەی شیعری و گەشەی شیعری کوردییەوە ناتوانین بە پێوەرێکی گشتی وهەمەلایەنە ، هەڵیان سەنگێنین .

سێ کوچکەی بابان (نالی و سالیم وکوردی) وەک بنیات نەرانی ڕێبازی کلاسیکی شیعری کوردی دەناسرێن . دەتوانین

وشەی بێگانە بەتایبەت عەڕەبی وفارسی وتا رادەیەکیش تورکی

دیارە ئەوانەی گوتمان بەو مانایە نیە کەداغی دواکەوتن لەنێوچاوانی شیعری کلاسیکی کوردی بدەین .

شیعری ڕۆمانتیک :

پاش بە دەسەڵات بوونی ئیستیکباری جیهانی(سەرمایە داری جیهانی) وباڵ کێشانی بەسەر زۆربەی گەلانی جیهاندا
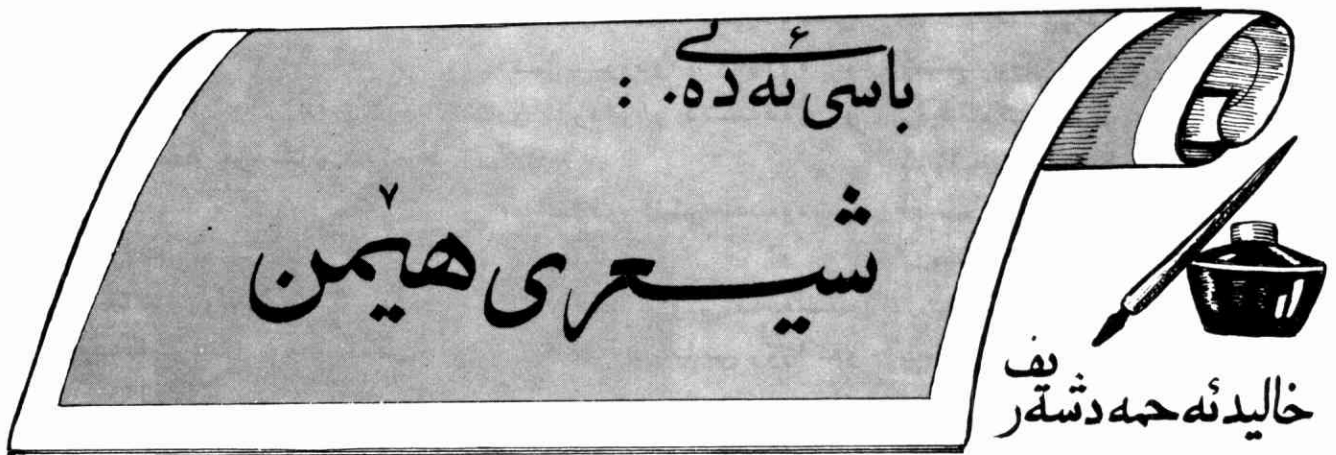
بکەین تا بەڵکوو بتوانین لە گەشە وگۆڕانی شیعری نوێی کوردیدا جێی هێمن وەک شاعیرێک وشیعری هێمن وەک داهێنانێک و بەرهەمێک لە خەرمانی شیعری کوردی بنەخشێنین .

دەتوانین بەرکوتی گەشە و نەشەی شیعری کوردی لە کۆن و نوێدا لەم خاڵانەی خوارەوەدا کۆبکەینەوە :

ئەگەرچی باباتاهیری عوریان وخانی ومەلای جزیری بەمەودای زەمانی گەلێک پێشترن بەلام بەوەی کەلەهجەو

سیمای پوخت ولایەنەئاشکراکانی ئەم ڕێبازانەش بەم لایەنانە بناسینەوە :

١ـ دەکارهێنانی کێشی عەرووز .

٢ـ بایەخدان بە بەلاغەت و ئاراپشی وواژە و جیناس و بەشەکانی دیکەی ڕەوان بێژی

٣ـ سوود وەرگرتنی زیادە لە پێویست لە "مانای زەینی " بۆ داڕشتنی نێوەرۆک .

٤ـ نەبوونی یەکەتی بابەت وپشت بەستن بە مانای تاکە شیعر .

٥ـ بەکارهێنانی زۆری

بزووتنەوەیەکی نوێ خوازی پەرەی گرت و بەتایبەت پاش جووڵانەوەی مەشرووتەخوازی لە ئێران وتورکیادا میللەتی کوردیش کەوتە بەر تەوژمی نوێخوازی و تازە بوونەوە و سەردەمێکی نوێی ڕۆشنبیری لە شیعر وفەرهەنگ و ئەدەبی کوردیدا لە دایک بوو .

وەک مامۆستای نەمر **گۆران** دەڵێ :**ساڵانی ١٩٢٠ تا ١٩٣٠، سەردەمی تازەبوونەوەی شیعری ناوچەی سلێمانی یە .** ئەو شەپۆلە بەهۆی تێکۆشانی شاعیری نەمر **شێخ نووری شێخ**

سالح و **رەشید نەجیب** و خودی **گۆران لەژێر کارتێکردنی شێوازی ئەدەبی نوێی تورکی پەرەی سەند**. رووداوە مێژوویی بەکانی ولاتی کوردەواریش وەک بزووتنەوەی **شێخ مەحموودی نەمر** لە دژی ئیستیعماری ئینگلیس و دەیان رووداوی دیکەی تەوژمی ئەم شەپۆلە نوێ حوازی پەیان بەهێزتر کرد. لەمەودوا بەگژدا چوونێکی تەلیسمی شیعری کلاسیکی کوردی دەبینرێ و لەهەموو لایەکەوە بانگەواز بۆ ژیانێکی نوێ جاڕ دەدرێ. ئەوەتا **ئەحمەد موختار بەگ** دەڵێ :

شاعیرانی کورد بەسە بەس
باسی زولف وچاو بکەن
کەم بەیانی پەرچەم وکاکۆڵی
ئاڵۆزاو بکەن
لابدەن کەم باسی سونبول یا
گوڵی لاولاو بکەن
ئێوە تەگبیرێکی حاڵی قەومی
دڵسووتاو بکەن

دەیان نموونەی دیکە لە ناڵەی دەروونی شاعیرانی تازەی ئەو سەردەمەی نەتەوەکەمان بەڵگەیەکی روونی تازەبوونەوە وبەخۆدا هاتنی شیعری کوردی یە بە مەبەستی بەرەوپێش خستنی ژیانێکی تازە ولێرەدا شیعر دەبێتە ئامرازی خەبات لە نوێ کردنەوەی خۆیدا و جوولاندنەوەی بیرومژی خەڵک. بۆیە لامان ڕاستتر وایە قۆناغی شیعری رۆمانتیک کەلە ئەدەبی جیهانیدا دوو پلەی کۆنەپەرستی وپێشکەوتنخوازی پێ دراوە لەئەدەبی کوردیدا بەبێنی ناوەرۆکی گەش و نوێ ناوی قۆناغی رۆشنبیری پێ بدرێ .سیمای شیعری کوردی لەم قۆناغەدا بەکورتی بەم جەشنە نیشان دەدرێ :

١- لاوازی کێش و قافیە .

٢- خۆدزینەوە لە کێشی عەرووز .

٣- دەکارهێنانی وشەی رەسەنی کوردی و زاراوە و رستەی ئاودار و دنەدەر و هاندەر .

٤- نێوەروکێکی نەتەوەیی زۆر و زەوەند .

٥- عەینی بوونی مەبەست و باسکردن لەژیانی رۆژانەو سەردەم .

٦- هەوڵدان بۆبەکارهێنانی سادە بوون و ڕەوانی مانا و خۆدزینەوە لە بەلاغەت و وشەکاری .

٧- یەکەتی بابەت .خۆدزینەوە لە باسی زولفی ئاڵۆز و چاوی ڕەش وکولمی گەش و بڕۆی پەیوەست و ....

قۆناغی رۆمانتیک بەپێی باری ژیانی کۆمەڵگای کوردەواری ئەو سەردەمە تەمەنێکی کورتی بوو رووپەڕی ئەم ڕێبازە بەهاتنە گۆڕی شیعری نوێی کوردی هەڵدراوەو مەیدان بۆ جوولانەوەی شیعری نوێ بەجێ ما . بەڵام مامۆستا **گۆران** گوتەنی ئەم قۆناغە کەم تەمەنە " **قووەتێکی موئەسیری**" بە شیعری کوردی بەخشی .

رەوتی رۆمانتیکی ئەو سەردەمە بڕە لە ڕەخنە و ناڕەزایی دەربڕین بەرامبەر بەژیانی نالەبارودواکەوتوانەی کوردەواری و سەرکردەی بزووتنەوە کۆمەلایەتی و رۆشنبیری یە کوردەکان. بۆیە هەندێ کەس شیعری ئەوسەردەمە بەتایبەت دوای مردنی **مەحوی وشێخ رەزا** بە ڕیالیزمێکی رەخنەگرانە ناو دەبەن و بڕوایان بەقۆناغی رۆمانتیک لەشیعری کوردی ئەم چەرخەدا نیە .

بێگومان ژیانی نوێ ، پەیوەندی نوێ وبیروبڕوای نوێ وبەم پێ یەش شیعری نوێی پێ دەوێ کە مامۆستا گۆران ئەم ئەرکە مێژوویی یەی لەشیعری کوردیدا بە ئەنجام گەیاند . لێرەش دا دەتوانین بەدەست نیشان کردنی چەند خاڵێک سیمای شیعری کوردی روون تر بکەینەوە .

١ - سەرنج ڕاکێشترین سیمای شیعر لە قۆناغی نوێدا عەینی بوونە .

٢- دەکارهێنانی کێشی خۆماڵی رەسەن - جووت قافیەو کێشی پەنجە کە بریتی بوو لە گەڕانەوە بۆشیعری فۆلکلۆری و هەورامی .

٣- دەکارهێنانی وشەی

رەسەنی کوردی، هێنا نەگۆڕی مۆسیقا وئاوازی وشەی کوردی وباسی جوانی یە سروشتی یە ـ کانی ولات (گۆران ـ کۆمەڵە شاخێک بەرز و گەردەنکەش ئاسمانی شینی گرتۆتە باوەش)

٤ـ ژن وەک مرۆیەکی هاوشان وهاوبەش لە ژیاندا دەناسرێ .

دەبێ بەوپەڕی شانازی یەوە بڵێین کە ئەدەبەکەمان سەرەڕای تەمەن کورتی لەچاو ئەدەبی نەتەوەکانی دیکەی جیهان هەنگاوی بەرزی بۆ پێشەوە ناوەوبۆتە ئەدەبێکی بەهێزی بەرەوپێش "**دینامیک**"

مەبەست لەم سەرەتایە چوونە نێو دنیای شیعروشاعیری هێمن بوو بێگومان دەروازەیەک پێویستە و ئەم دەروازەیەش خودبەخود هەمان ڕەوتی شیعری کوردی یە کە بە کورتی باسمان کرد .جائێستاش بەپێی توانا و بیری لاوازی خۆمان پێ مەلەیەک لە کەنارەکانی دەریای قووڵی "شیعری هێمن" دەکەین بەو هیوایە کە مێو ژێک لە کەویژێک بێ و قەترە لە دەریایەک .

سەرەتای شیعری هێمن :

خەبات وراپەڕینی نەتەوەکەمان لەدژی رژێمی ستەمکاری رەزاشا وحەمەرەزای کوڕی بناغە و بنچینەی شیعری هێمن پێک دێنێ . دەبەرچاوگرتنی حاڵی لێقەوماوان وزۆرلێکراوان و دیفاع لە مافی گەل وکۆمەڵی چەوساوەی کورد دەبێتە هۆی ئەوە کە بڵێین شیعری هێمن ریالیزمێکی شۆڕشگێڕانە و رەخنەگرانەیە بۆیەڕیالیستی یە کە باسی رووداوەراستەقینە ـ کان بەو جۆرەی کە هەن دەکا . لە لایەکیشەوە رەخنەگرانەیە چونکوو نالەباری دەردە ودواکەوتوویی باس دەکا و شۆڕشگێڕانەشە چونکوو بەگژ نالەباری سەردەمی خۆیدا

دەچێ . بۆ نموونە شیعری "خاوەنی زێڕ" چاولێدەکەین .

لەبار وقیت وقۆزەخاوەنی
زێڕ
ئەگەر کوورە وئەگەر گۆجە
وشەل وگێڕا
بەڵام زێڕت نەبێ سووکی
ئەگەر تۆ
بدەی دەرسی هەزاری وەک
شەکسپێر !

"پووڵ وپارە "لەسەردەمێکدا کە ژیانی مەعنەوی مرۆبوونی خۆی لەدەست دابێ هەموو شتێکە ، پوولدار قیت وقۆزە ، بەژنی شووش وباریکە . ئەگەر زێڕت نەبێ ئێسک گرانی ،بەڵێ ئەگەو زێڕت نەبێ ودەرسی هەزاری وەک شەکسپێر بدەی بێ سوودە و هێشتا هەر سووک وبێ بایەخە .

هێمن لە **بەگژدا چوونی ئیمپریالیزمیدا راناوەستێ و دەڵێ بۆ ئەم دنیا خۆرانە تەنیا گەرانی سەرمایە مەبەستە و ئەوی بایەخێکی نەبێ ئینسان وئینسانەتی یە .**

سەرمایەی وان لە گەڕدابێ
بازۆر دەرک بەقۆر گیرێ
دۆلار لەبەرەو نەکەوێ
با کۆلەوار بێ داپیرێ

هەروەک ئیشارەمان پێکرد خەبات دژی رژێمی شا و دار و دەستەکەی هەمیشە زەمینەیەکی پان وبەرین بوو بۆ شیعری هێمن وئەمەش لەگەڵ شیعری هێمندا وەک "

" دەبڕۆ ئەی شاهی خائین بەغدا نیوەی رێ یە ت بێ " و گەلێک شیعری دیکەی" تاریک و

روون" دەبیندرێ.شان بەشانیش باسی ئەو بارودۆخە نالەبارو نائاسایی وکوشت و بڕوماڵ وێرانی یە دەکا کە نەتەوەی کورد پێیدا تێپەڕیوە و لە سەردەمی پادشایەتییدا گوزەراندویەتی .

هیچ کات هێمن نەژادێکی لە نەژادێکی دیکە بەرزتر دانەناوە وهەرگیز شای بە نوێنەری راستی نەتەوەی فارس نەناسیوە ، تەنانەت راکردنی شای بەسەرکەوتنی هەموو گەلانی ئێرا ن زانیوە بە هەموو نەتەوەکانی یەوە

هێمن نیشتمانی خۆی لە قووڵایی دڵەوە خۆش دەوێ و لە پێناو رزگاریدا هەوڵ دەدا .

وەتەن گیا ن وسەروماڵم فیدای تۆ
وەگیانیێ کەوێ دەردوبەڵای تۆ
لەپێناوت دەنێم سەر تابزانی
منم رۆڵێکی ئازاوباوەفای تۆ

بنەمای ئەم خۆشەویستی یە ئەو بابەتە مەوزووعی یانەن کە سیمای سروشت وژیانی پاکی لادێ نشینی و کۆمەڵایەتی نەتەوەی کورد دەگرێتەوە .

جوانی سروشت وداب و نەریت وژن هەمیشە تابلۆیەک بوون کە لەبەرچاوی شاعیردا نەکاڵ بوونەوە ونە پەردەی نیسیان بەسەریاندا دەدرا . ژیانی کۆمەڵایەتی رەنجبەر وجوتیار جێگایەکی گەورەیان لە**شیعری هێمن**دا پێدراوە . دەربارەی جووتیار ورەنجبەری کورد دەڵێ :

بەهارە کاتی کارە ،خۆشەویستم
بۆچی بێم بۆشار
ئەگەر منیش مەشاری کێ وەئە -
ستۆ بگرێ کاروبار
لەسایەی زەحمەت ورەنج ولە
سایەی کاروئازایی
بەسەربەرزی دەژین بۆ کۆمەڵ
وگەل تا نەبین سەربار

لێرەدا دەتوانین مەسەلەیەکی زەقی شیعری هێمن وەک پەنا بردنە بەرلادێ وژیانی سادە و ساکار وبێ ئارایشی لادێ و گفت وگۆ لەگەڵ تەبیعەت و پێهەڵگرتن بەکەژوچیا وفەسڵ و گوڵ وگیای چیاکان باس بکەین کە شوێنی رۆمانتیسمی تێدا بەدی دەکرێ وەک شیعری "ئەمەگی گوڵان" کە دەڵێ :

بەوەنەوشەی گوت مێلاقە جارێک
لەمێژە هەمە لەتۆ پرسیارێک
ئەتۆ کەپەلکت واسوورو گەشە
دەرروونت بۆچی خەڵووزی ڕەشە ؟

یاخود :

چ خۆشەکاروکووڕی مەڕ چ خۆشە
پڕمەیی کەحلان
چ خۆشە فیتەفیتی شوان چخۆشە
ئۆحەیی گاوان

دیسان دووپات کردنەوەی وشەی تەئکید و بەکارهێنانی وەزنی فۆلکلۆر و درێژی شیعرەکان بەدوور لەزمانێکی حەماسی وامان لێدەکا کە بڵێین هێمن ماوەی تەمەنی شیعری خۆیدا پەنجەی لەگەڵ سەبکی رۆمانتیکدا نەرمکردووە و نوانیویەتی وەک شوڕە سوارێک ئەسپی خۆی لینگ بدا .

هێمن لەم کارەدا ئەگەرچی سەبکی گۆران وناسکی بیر و خەیاڵی سۆفیانەی شیعری فارسی بەخۆیەوە گرتووە بەجێ یە لێرەدا پەنجە بۆبەراوردکردنی شیعری شەنگەبێری کەوێنەیەکی خۆماڵی ژیانی کۆمەڵایەتی کوردەواری یە راکێشین .بەڵام سەربەخۆیی شیعری خۆی پاراستووە . شیعری ژێرەوەی هێمن :

کە ئێوارا ن کەزیت دەکردن
سێ بەنگی وچاوت دەڕشت
بەو کەزی وچاوەنەرمانە بێ
رەحمانە شوانت دەکوشت
شەنگەبیزا بەسەماوە سوژدەی
دەبردە بەر بەژنت

وەبیر هێنەرەوەی ئەو شیعرەی گۆرانە کە دەڵێ :

کاتێ کە ئەکەی چەشنی نەسیم
لەنجە بەرەوماڵ
ئەگریجەیی تەڕ پەخشە لەسەر
کولم وخەت وخاڵ

لەشیعری "ناڵەی جودایی" دا سیمای شیعری سۆفیانەی فارسی بەتایبەتی شیعری مەولانا بەدی دەکرێ وەک دەڵێ :

گوێم دەیە ئەی دیدەمەستی
قیت و قۆز
تا بناڵێنم وەکو بلوێربەسۆز
گەرچی ناڵەم تێکەڵی نەی
کردووە
شیوەنێکم پێ یە نەی نەی کردووە

ماموٚستا حەقیقی

بیرەوەری من

بەهاری ساڵی ۱۳۶۴ ی هەتاوی دوای، دامەزرانی ناوەندی بڵاوکردنەوەی فەرهەنگ وئەدەبی کوردی لەشاری ورمێ، ماموٚستا هێمن لەشەوی شیعری سنە بانگ کرا بوو چەند هاوکار وشاعیریشی لەخزمەتدابوو لاىدا لای من.

فەرمووی :

ئەگەر دەتوانی پێم خوٚشە توٚش بێی بوٚئەو سەفەرە دەنا شیعرێکمان بدەیەلەوێ بیخوێنینەوە .شیعرێکی بەهاریم تازە دانابووبوٚم خوێندەوە ودامە خزمەتی. ئەوشیعرەلەسروەی (ژمارە ۱) داچاپکرا . دواسە چەندوێنەمان وێگرا گرت کەهەریەکە بوٚخوٚی گرینگترین وبایەخدارترین بیرەوەری ژیانمە وهەمیشە لەبەرچاومن .

هەرنەبەهاری ئەوساڵەدا هەوەڵ ژمارەی سروە هاتەدەر . بوٚخوٚی بوٚی هێنام وفەرمووی.

"سروە بوٚخوٚم بوٚم هێناوی بەدیاری"

گوتم :

"بوٚخوت گەورەترین دیاری بوٚمن.دیداری توٚ بوٚمن بەسە" بەداخەوە بوٚخوٚی گوتەنی مەرگ مەودای نەدا شەمێکی دیکە لەسەرکێکی تەمەنی هەڵکرێ. کاخی فەرهەنگ وئەدەبی گەلەکەمان رووخاو خەرمانی سووری ئاوات وئامانجی پیرو گەنجی ئەدیب وئەدەبدوٚستی گەلی کوردی لافاوی ئەجەل رای داو بردی.

هێمن کوٚچی دوایی کردو جەرگی دوٚستانی بەداخی جودایی خوٚی بەکوچکەوەدا وناڵەی جودایی بوٚ بەجێ هێشتین.

دەبێ بڵێم کە ئەم هەموو کوٚڕو کوٚبوونەوە لەپێناوی پلە وپایەی شاعیردا سەبارەت بەهونەری شیعرەکەیەتی. شاعیر نامرێ چونکوو شیعر جاویدانە .

سەعدی وحافز ونیزامی لەفارسان، خانی ومەولەوی ونالی لەکوردان سەدان ساڵە بە رواڵەت مردوون بەڵام هەمیشە لەسەرزارو زمانن. زیندون وناویان بەچاک دەبرێ.ئەوە ئیعجازی شیعرە دەنا واهەیەنەسر وەک ، دەریای گەوهەر قووڵ وبایەخدارەوسرگوریشتەی وای تێدایە کەمتر شیعر دەیگاتێ لەروٚزنامە وگوٚواریشدا بڵاودەکرێتەوەبەڵام یانا خوێندرێتەوە یاسەرسەرەکی چاوێکی پێدادەخشێ و وەلادەندرێ والەبیر دەچێتەوە کەسیش لە بیری نامێنێ چی تێدا نووسرابوو. بەڵام شیعر ئەوێنە ،موعجیزەیە ، ئیلهامە ،وحی یە شاعیر ئەستێرەی پڕشنگداری ئاسمانی ئەدەبی میللەتانە . شاعیر چرای رووناکی زمانی زگ ماکی گەلانە. بوٚپلەو مەقامی شاعیر هەرئەوەندە بەسەکە. جارێکی حەسانی کوڕی سابیتی ئەنساری شاعیر دەبارەی بارەگای نەبووەتی حەزرەتیخەتمی مەرتەبەت (د.خ) قەسیدەیەکی لە وەسفی حەزرەتدا دانا وبەعەرزی کەیاند . حەزرەت ئەوەندەی شیعرە کە پێخوٚش بوو عەباکەی لەشانی مەبارەک کردەوە وبە شانی حەسانی دادا :

لەدەرگای خوای بەخشندە ومیهرەبان داوا دەکەم بەکەرەم ورەحمەتی خوٚی لە گەڵ. ماموٚستا هێمن وئەمسالی ئەو رەفتار بکا وئەجری رەنجێکی لەدنیادا کێشاویە لە قیامەتیداتەوە وبەبەهەشتی شادبکا ئامین!
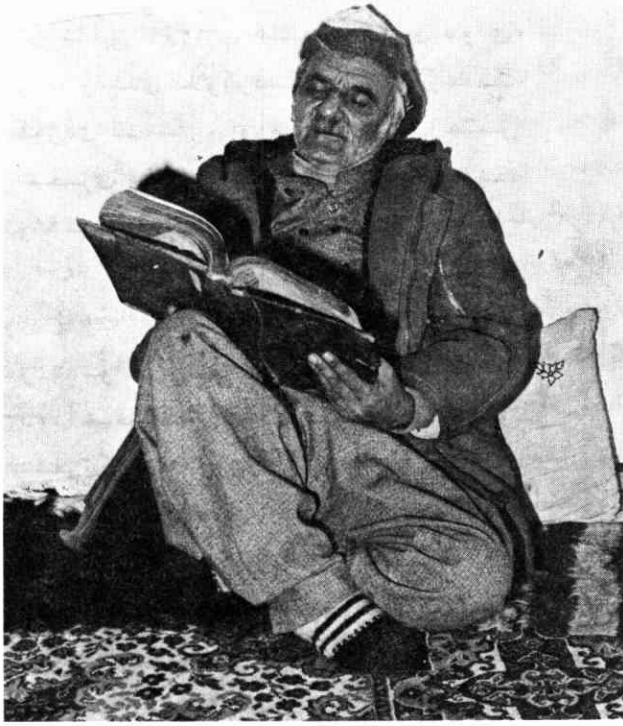
لەبارەی نەورۆزی پیرۆزدا زۆر شت گوتراوە و نووسراوە. مێژوونووسان دەڵێن ئەو رۆژە کە ئاور دۆزراوە خەڵک کردیە جێژن و ناوی نا نەورۆز، یا دەنووسن ئەو رۆژە کە کاوەی ئاسنگەر لە زەحاکی خوێن خۆر و زۆردار راپەڕی ودوایی بە دەستەڵاتی زۆردارانەی هێنا، کرا بە نەورۆز.

تەنانەت لە هیندێک برادەری شیعەم بیستووە کە حەزرەتی عەلی سڵاوی خوای لێ بێ لەو رۆژەدا لە دایک بووە. هیچ کام لەو بۆچوونانە بۆ رەتکردنەوە نایان دۆزینەوەی ئاگر ئەو نیعمەتە گەورەی خودا، راپەڕینی کاوە هێناوە.

من پێم وایە ئەم رۆژە پیرۆزە و ئەم جێژنە گەورەی زوربەی رۆژگارێکدا کە نە من دەزانم کەنگێ یە و نە ئەو کەسانەی خۆیان بە مێژووزان و مێژوو

خوالێخۆشبوو مامۆستا هێمن :

نەورۆز

و لە ناخ ڕۆکردنی زەحاکی زۆردار و لە دایک بوونی حەزرەتی عەلی ئەو سەردارە بەناوبانگەی ئیسلام هەموو بۆیە دەبن جێژنیان بۆبکەی بەڵام بۆچوونی من لە بارەی نەورۆزدا بۆچوونێکی لادێ بانە و کرمانجانەیە. لەوەش ناترسم مێژوو زانەکانی شارستانی پێم بڵێن کەڕەکرمانجی مێژوونەزان و نەخوێندەوار ئەوەت لەکوێ گەلانی رۆژهەڵات پێوەندی بە ئاووری یەوە هەیە.

جا ئیجازە بدەن بەکورتی لەو بارەوە بدوێم. تا بزانن منی کەڕەکرمانج کەنگێ و لە کوێم دەرسی ئیقتیساد خوێندووە تا قسەی وازل بکەم

بابە با نەخوێندەواریش بم! خۆئەرەندەم لەخوێندەواران بیستووە کە ئەو گەلانەی بە زمانەکانی ئێرانی دەدوێن لە ناس دەژمێرن بۆیان ساغ بۆتەوە چەند هەزار ساڵ دەبێ لە قەفقازەوە سەرەوژێر بوونەوە و هەریەکە بۆ لایەک رۆیشتن.

ئەم گەلانە هەموویان شوانەوێڵە و مەڕدار بوون و ژیانیان بە پشت و گوانی ئەم گیان لەبەرە خوێن شیرین و بەستەزمانە کە زۆرزوو دەستەمۆ بووە، دابین کردووە.

رroونتر بڵێم خۆراکیان لەشیر وپۆشاکیان لە خوری ئەو حەیوانە بووە. جا بۆیە خۆشیان ویستووە و گەرمێن و کوێستانیان دەگەڵ کردووەوبە دوای هەوارو لەوەرگەدا وێڵ بوون وگەڕاون .نەزۆر شارەزای نووسینەکانی "هرۆدت" "طبری" "گزنفۆن" و"فردۆسی" و "مینۆرسکی" و" زێرنۆف" و ئەوانەم کە بنەچەکەی کورد بەرمەوە سەر کاردۆخ و ماد و نازانم کێ وکێ ؟! ....

بەڵام دەزانم کوردیش یەکێک لەو گەلانەیە لە پێشدا شوانەوێڵە بووە ئێستاش ئەگەر کارەساتی رۆژگار لێ گەڕێ کەیفی لە شوانەتی یە و وڵاتەکەشی بۆ ئاژەڵداری یا بە زمانی ئیمرۆ دامداری و دامپەروری دەناڵێ .

ئێستاش هەرچەند مەرداری لە کوردستاندا بەداخەوە زۆر کەم بووە، وداپەروەرەکان کاتی بەران تێ بەردانیان گۆڕیوە بەڵام ئەو دابە هەر نەگۆڕاوە هەرکەس کرتکە مەڕێکی بێ ئەو رۆژە بەران دەمەڕێ دەکا ، میوانداری لە جیرانان دەکا ،مێوژ و خورماو شیرینی دەدا بە منداڵان و ئەگەر حەڵاڵێکی زۆرباش بۆ شوان لە ئەستۆی بەران نەکا ، کاکی شوان نایەڵێ بەرانی رەنگاو بچنە نێو مێگەل.

بەڵام زۆر دوور نیە هەربە بیری من مەردار لە ئاخر و ئۆخری مانگی میهر بەرانیان دەمەڕ کردووە و جێژنی میهرە ـ گانیان بۆ کردووە. دیارە ئەو جێژنە ئەوەندە گەورە بووە کە عەرەب وەریان گرتووە و کردوویانە بە میهرجان وبە هەموو رۆژی خۆش دەڵێن میهر جان .

مەڕ بە پێنج مانگ دەزێ پێشینیان دەڵێن بەرخ پاش سەد رۆژ رووحی وەبەردێ و مەترسی بەر ئاویتن کەم دەبێتەوە. جێژنی سەدە کە

ئێستاش لە زۆر شوێنی کوردستان دەیکەن و پێی دەڵێن " بێلن دانا "پێوەندی دەگەڵ ئەم باسە هەیە . دوو مانگ پایز و سێ مانگ زستان دەکاتە پێنج مانگ و لەشەوی ئەوەڵی بوهاردا زەوی مەڕدێ و جێژنی هەرەگەورەی مەڕدارە .

پێم وانیە پێویستی بەروون کردنەوە بێ بەرخی مەستەشیر پاشی سێزدە رۆژ دەبێ لەکۆز دەرکرێ وبە زاوەماک بیبەیە لەوەڕ .ئەوەش سێزدەبەدەرەکەـ مان .

ئەوەیە بۆچوونی منی کەڕە کرمانج کە لە ژیانی باوکم بەسەر مەڕ رادەگەیشتم و گەرمێن وکوێستانم دەکرد وبە پسپۆڕی ناوبانگم هەبوو.

بەڵێ ماوەیەکی زۆر وێرای شوانی شەوگەڕ و شەنگەبێری توند وتۆڵ لە کوێستانە جوانەکانی کوردستانی رەنگین ژیانم رابواردووە .

زۆر پاڵێنان لە مندارە مانگدا بۆئەوەی شوانەکانمان نیوەرۆ،خەوی بۆ بکەن وشەوانە مەڕ برەتێنن بۆخۆم دەستم داوەتە گۆچان و چوومە بەرمەڕ ولەو وەختانەدا بووە شیعرم بە تەبیعەت و خۆڕسک وژیانی کوردەواری هەڵگوتووە" .

پرسیاری ١٢ ـ هەر وەک دەزانی هێندێک لەبەیتەکانی کوردی کراونەوە رۆمان وکورتە چیرۆک یان بەشێوەی شیعر سەر لەنوێ دارێژراونەوە بڕوات لەسەر ئەمکارە چیە ؟

وەڵام ـ بەڵێ بەیتەکان هیندێکیان زۆر بەپوختی وەک دمدمی عەرەبشەمۆوهیندێکیان بە ناتەواوی و زۆر ناشیانە کراونە چیرۆک و بە شێوەی رۆمان هاتوونە دی. ئەو کارە ئەگەر پاش لەخۆبوونەوە لە هەموو کارێکی بەیتەکان بکرێ و مەبەست ناساندنی بەیتەکان بە تایبەتی بە خەڵکی نەتەوەکانی تر بێ زۆر باش و لەبارە وزۆریش پێویست و بەجێ یە. هەر وەک خەڵکی نەتەوەکانی تر ئەو کارەیان لەسەر شوێنەوارەکانی خۆیان کردووە ئێمەش بەداخەوە لە زۆر جێیان لە " بەرێم نیەولە پشتێم نیە شۆڕە سوارم ڕۆ " زیاتر لە رادەی ئاسایی هەوڵمان بۆ خزمەت بەوان داوە پێویستە ئاواش دڵسۆز بین بۆ ناساندنی ئەوەی خۆمان وهەموو ئەوەی ناسێنەری ئێمەیە .

هەر وەک گوتم گرینگی ئەو کارە وپێویست بوونی ئەوبارە لە پلەی دووهەمدایەو واباشە جارێ تەواوی ئەو بەیتانە ، کۆکەینەوە ،پاش کۆکردنەوەیان کاریان لەسەر بکرێن و پاش تەواوبوونی هەموو کارێکیان. ئەوباری خزمەتەش بگرێتە بەر

بەڵام بەلای هەرەگەورە وپڕ مەترسی بە شێوەی شیعر سەرلە نوێ دروست کردنەوەی ئەو بەیتانەیە وەک ئەوە دەچێ موجەسەمەیەکی گلێنی ژێرخاکی زۆر بەنرخ ببینیەوە و وردی بکەی بیهاڕی و خۆت بە دڵی خۆت دروستی بکەیەوە جا ج سووژەکە هەر سووژەی پێشووبێ یا بگوڕدرێ و ئەوەش نەتەنیا خزمەت نیە بەڵکوو زۆریش زیانبارە چونکە شێوەی شیعری بەیتەکان شێوەیەکی تایبەتی یە و لە بارەی ئێتیمۆلۆژی شەوە. شاعیر ناتوانێ بەمشێوە تایبەتی یە ئەوەی دەیخولقێنی بێ عەیب و ئیراد بێ ئەوجار ئەوکارەی تا ئەورۆ لەسەر بەیتەکان بەم شێوەیە کراوە زۆریش ئەو راستی یە روون دەکاتەوە .
ئایا لە (مەموزین)ی(خانی)مان جوانتر هەیە؟ ئایا فلان شاعیری ئەورۆ دەتوانێ بۆ وێنە بەیتی (مەموزین)وا بە شێوەی بەیت دەرێنێ کە شان لە شانی ئەو بدا ؟

دەباشە بەمحاڵەوە شوێنە ـ وارێکی وەک (مەموزین)ی (خانی) نەچۆتە نێو جەرگەی خەڵکەوە بۆ وێنە کەس نیە لە بەیتبێژەکان بەیتی (مەم و زین) بە شێوەی شیعری(خانی) بڵێ.بەڵام راستە "مەموزین"ی "خانی" شۆرشێکی ئەدەبی بەدی هێنا وبیانوویەک بوو بە بەربەرەکانی وراپەڕینێکی

خەڵک بەڵام دیسان قالب و
کلیشەی شیعری ناسراو ناتوانێ
لە راست قالب وکلیشەی شێوەی
شیعری بەیتەکان خۆ بنوێنێ
"خانی" توانیویەتی شاکارێکی
ئەدەبی بخولقێنی تەواو ئەو
بارانەی کە خۆی مەبەستی بووە
ئەو بارە بارە زۆر گرینگە
" کەتەواوی ئەو بارانەی خۆی
مەبەستی بووە" لەو شاکارەدا
جێ بکاتەوە بەڵام نەیتوانیوە
تەواوی بارەکانی رووحی و
کۆمەڵایەتی و ئەخلاقی
رەسەنایەتی وشەوئەوبارانەی
لە تاریفی فۆلکلۆڕدا گوتم
لەو شوێنەوارەدا جێ بکاتەوە
و ئەگەر لە لایەکی ترەوە ،
بڕوانینە ئەو بڕوایەمەبەستم
ئەوەیە ئەو بارە نایاب و
رەسەن وجوانانەی کوشت،فیدای
فەننی شیعر و باری سیاسی
شوینەوارەکەی کرد . **گرینگ
ئەوەیەبێ هیچ "تعصب"ێک لەو
هەڵسەنگانەدا ئەوەمان لەبەر
چاوبێ لە بەرانبەری چی دا
چمان دەستکەوت ئەوجار بۆ
دوور بڕۆین بڕوانە شیعرە
جوانەکانی بەیتی زەنبیل**
فرۆش تەنانەت پاش وێکەوتنی
ئەو زەبرە بۆ دووبارە ساز
کردنەوەی لە لایەن کەسێکی -
ترەوە ،

ئەی دڵ بجۆش
ئەی دڵ بجۆش
جامێ لە عەشقی مەی بنۆش
دەکەین باسی زەنبیل فرۆش
بەحس دەکەین حیکایەتێ

**کەچی لەو دووبارە ساز
کردنەوەیەدا بەڵایەکی بەسەر
هاتووە وکارێکی پێکراوە
یاخوا بەسەرهیچ شوێنەوارێکی
- تر نەیە** .ئەوە بارێک ئەو
جار لەو دووبارەسازکردنەوەدا
بەڵای زۆر گەورەتریش بەسەر
ئەو شوێنەوارە بایی دارانەدا
دێ .بووینە سەرەتای بەیتێک
بەم شیوەیە دەست پێدەکا کە
"تەرازو دەکراونەوە میزانە ."
کە جارجارە زوربەی زانایان
وابیر دەکەنەوە ئەو بەشانە
شتێکی زیادین لە بەیتدا
یەکێکی بەوردی ولەسەرەخۆیی
لەو بەیتانە بکۆڵێتەوە بۆی
روون دەبێتەوە جگە لەزۆرلک
وپۆی باس کراو لەبەیتدا " **بۆ
وێنە تەرازو دەکرانەوەمیزانە"
باس لە کات و وەختێکی شەو و
رۆژ یا ساڵ دەکا باسی رۆژێک
لە رۆژانی سەرەتای پایزە کە
مانگی میزانە واتە ۲۳ی ،
سپتامبر هەتا ۱۴ی ئۆکتۆبرەو
ئەگەر زۆر ورد بیەوە بۆی
هەیە ساڵ وجەنگەی رووداني**
کارەساتێکیش روون بێتەوە جا
شاعیرێکی هەوڵ دەدا چوار
چێوەیەکی نوێی شیعری لەو
بەیتەدا بەدی بێنێ ناچارەیا
ئەو مەبەستە زەریف وباریکانە
نەبینێ یا سەبارەت بە وەزن
و قافیەی شیعری لەبەر چاویان
نەگرێ و ئەوەش زەبرێکی پڕ
مەترسی یە کەلەوجۆرەکارانەدا
وەبەیت دەکەوێ .

ئەوجار وشەکانی بەیت ،
رێک وپێکی وچونیەتی تەرکیب
ویەکگرتنی وشەکان بوونەرستە.
ئەوانە هەموو سەر لە شاعیر
دەشێوێنن و ناچاری دەکەن
وەلایان بنێ چونکە ئەوەی لە
چوارچێوەی رستەیەک دا
دەگونجێ ناتوانێ ئەوەندە
کورت بکرێتەوە و سەروکلکی
بپەرێ کە ببێتە " مصرع"ی
شیعرێک.مەگەر بەڵایەکی وای
بەسەر بێ کە خۆشی خۆشی
نەناسێتەوە وئەوەش ئاکامێک
نیە کە کەسێکی مەبەستی
خزمەتە پێی رازی بێ ئاخر
شاعیر ، شاعیرە هەوڵی پوخت
بوونی وەزن و قافیە و
یەکگرتنی بەیتی شیعرەکەیەتی.
خۆ زمان ناس نیە بۆی هەیە
شارەزایی وا بەسەر زماندا
نەبێ کە وشەی رەسەن و وشەی
داتاشراو وبێگانە بزانێ و
بناسێ ولێکیان جیا بکاتەوە .
شاعیر کاتێک "قەمەردەرەعقرە
- بی" بیست.لای وایە باسی
چۆنەتی یەکی ناخۆش دەکرێ
کەم واهەیە بە کینایەیەکی
نجوومی بزانێ .

ئەوجار لە **بەیتەکاندا
کینایە وتەشبیهەوئیستعارەی وا
دەبیندرێ کە راستەوخۆ ئەوە
دەڵێن کە کورد زگ ماک شاعیرە
و هونەروەرە . شاعیری ئێستە
چۆن دەبێ دڵی بێ ئەو بارە
جوانە بفەوتێنێ .**

لە بەیتی **کاکە میرو کاکە
شێخ دا** لە شین گێری جووتە

بروانە لاپەرەی ٤٥

وێرای سپاس لە عەزیز کەیخوسرەوی

من «موحەممەد قازی»م

ساڵی ١٢٩٠ ی کۆچی باوکم میرزا عەبدولخالەقی قازی کە ئیمامجومعەی شاری مەهاباد بوو لەگەڵ ئامیەی دایکم زەماوەندی کرد. بووک پازدە ساڵ لە زاوا کەم تەمەنتربوو. بەرهەمی ژیانیان دوو کوڕ و دوو کچ بوو کە ناوی دوان لە لاپەڕەی ژیان کوژاوە. منیش

ساڵی ١٢٩٢ چاوم بە دونیا هەڵێنا. ئێستا پەنجاو حەوت ساڵە لەتاراندەژیم. خوشکێشم لە سەقزە.

شەش ساڵانە بووم کە هەتیو کەوتمەوە و تووشی تەنگ و چەڵەمەی ژیان هاتم بەڵام تا دەهات گاشە وجاڵەی سەررێگەم لادەبرد. قەتم دەرووی هومێد لەخۆم نەبەست.

لەئاوایی سریلاوا لە ژێر چاوەدێری دایک ومام شێخ ئەحمەدی سریلاوا دەژیام. شێخ ئەحمەد (ئەو کەسەیەکە ماموستا هێمن لە "تاریک وروون" دا ناوی هێناوە) ئاواڵی ماموستا فەوزی بوو و کۆڕێکیان بۆ پەروەردەکردن و بارهێنانی لاوان پێک هێنا بوو. من یەکێک لە قوتابییەکانی مامم بووم.

پاش ماوەیەک چوومە "مەحکەمە"ی قازی عەلی باوکی خوالێخۆشبوو قازی محەممەدی بەناوبانگ کە پیاوێکی لە خوا ترس بوو ولە ئاست نەتەوەکەیدا دڵسۆزو بەرەحم بوو.

ماوەیەک لەوێ ژیام تا دایکی جحێڵم شووی کردەوە بە یەکێک لە بەگزادەکانی فەیزوڵڵابەگی بە ناوی "مەحموودبەگی کەیخوسرەوی" زۆری نەخایاند کەئاوری دایک هەڵێگرتم، ڕێم گرتەبەر بۆ ماڵی دایکم کە ئەو کاتە لە زڕ بابم دوو کوڕی هەبوو. کە لەگەڵ ئەواندا بووینە ئاواڵ وهاوکایە ویەکترمان زۆرخۆش دەویست بەتایبەتی "ئەحمەدی کەیخوسرەوی"، وەک ئاواڵی چاک پێکەوە دەژیاین.

زڕ بابم پیاوێکی بێ فیزو بێ وەی وئایینی بوو و زۆر ڕێزی لێدەگرتم. بۆفێربوون و خوێندنی قورئان ناردمیە لای "مەلا شێخ عێزەدین" کەزۆر

لەمەوپێش عەمری خودای بەجێ هێناوە ،زۆری نەکێشا بەویستی خوالێ خۆشبوو "قازی عەلی" گەڕامەوە مەهاباد. ساڵی ١٣٠٧ باوەڕنامەی شەشەمی سەرەتاییم وەرگرت لەساڵی ١٣٠٧ تا ١٣٠٨ لە خزمەتی خوالێ خۆشبوو "عەبدورەحمانی گیوی موکریانی" زانای بەناوبانگی ئەدەبی کورد کە لەکوردستانی عێراقەوە بەڕێوەی مەهاباد ببوو. دەرسی زمانی فەڕانسەم خوێند و دوو کتێبی سەرەتاییم لە لای ئەو مامۆستا پایەبەرزە تەواوکرد و بە جوانی فێری بووم. پەیوەندی من بەزمانی فەڕانسە هەر لەو کاتەوە درێژەی بووو لە مێشکمدا بنچی داکوتا، کە دەتوانم سەرکەوتنم لەوڕێگەدا لە کاک گیو بزانم. ڕەوانی شاد بێ،مانگی تیری ١٣٠٨ بۆ درێژەپێدانی خوێندن بەبار و دوخێکی ئاڵوزەوە خۆمگەیاندە تاران بۆ لای مامم "دوکتور حەوادی قازی" کە دوکتورای حقوق بوو وتازە لە ئەڵمان گەڕابووە .پیاوێکی تێگەیشتوو بوو ودادرەسی دادگای پەژووهشی بوو. لەکاتی وەزارەتی "داوەر"دا.ئەو بەزمانەکانی ئەڵمانی ،ئینگلیسی ،فەرانسەیی لاتین وتورکی شارەزا بوو. ئەوساڵە لە قوتابخانەی ناوەندی "دارالفنون" ناوم نووسی .لەساڵی ١٣١٥ دیپلۆمی ئەدەبیم وەرگرت. پێم خۆش بوو لەو ڕشتە. درێژە بە خوێندن بدەم بەڵام بەویست و پێخۆش بوونی مامم لەکۆنکۆری زانستگەی حقووقی قەزایی بەشداریم کرد ودەرچووم و لە ساڵی ١٣١٨ باوەڕنامەی لیسانسم لەو ڕشتەدا وەرگرت

لەساڵەکانی ١٣١٨تا ١٣٢٠، خزمەتی سەربازیم بەدەرەجەی ستوانی لە دانشکدەی ئەفسەری کۆتایی پێ هێنا . چون پیشەی داوەری و وەکالەتم پێ خۆش نەبوو بە پیشەی قازی دادگای ئیدارەی وەزارەتی دارایی دامەزرام ،دوایی ژنم هێنا کە بە ڕەحمەتی خوا شاد بوو و ئێستە لەو ژنە دوو منداڵم هەیە یەکێکیان کوڕە و ناوی فەرهادە و مکانیسیەنی ماشێنە. کچەکەشم لیسانسیەی دەنگەبەرەی گشتی یە و شووی کردووە وئێستا کەیبانووی ماڵە .ژنێکی دیکەشم هێناوە و ئێستە پێکەوە ژیان بەسەر دەبەین ولەو ئەولادم نییە. ئێستا باشم بەڵام بە هۆی سەرەتانی گەروو کە لە ئەڵمان گەرووميان خستە بەر نەشتەر و لە دەنگیان خستم بێدەنگم بەڵام بەهۆی کتێب و ئاوالانی چاکی دەوروبەرم کە زۆربەیان ئەدەبدۆستن وەڕەز نابم و ورەم بەرزە.

کاری تەرجەمەم لەساڵی١٣١٦ بە نووسینی "سنارێوی" دۆن کیشۆت" دەست پێکرد. ساڵی ١٣١٩ دوو کتێبم بۆپێداویستی دەورەی سەربازیم وەرگێرا یەکێکیان "کلودونکرد"بوو کە لە زمانی فەرانسەوە بەفارسی تەرجەمەم کرد ،ئەوی دیکەشیان "زاراعشق چوپان"م بە فارسی نووسیوە کە چاپی تەواو بووە و مەتنەکەشیم لانەماوە . لە ساڵەکانی ١٣١٩ تا ١٣٢٠ بەهۆی ئاڵوزی ژیان دەستم لە کاری تەرجەمە هەڵگرت لەو کاتەوە بێ پشوودان حەریکی تەرجەمەم ٥٨ کتێبم تەرجەمە کردووە کە پەنجاوچواریان لەچاپ دراون و چوار کتێبیشم لەژێر چاپن.

لەباری کاری وەرگێڕانەوە دەبێ ئەوەش بڵێم هونەری وەرگێڕان لەنووسین دژوارترە نووسەر دەستی ئاوالەترە. هونەری نووسەری بارودۆخێکی تایبەتی هەیە ،زاڵ بوون بە سەر زمانی نووسراوەدا، نیشانەی لێهاتوویی تەواونیە. نووسەر دەبێ زۆر سفەتی دیکەی هەبێ وەک موتالای قووڵی کۆمەڵایەتی، شارەزایی بە ژیانی شار ودێ،شارەزایی بە خووخدە و بیر و بڕوا وتەنانەت ئاشنایی بەزاراوەی ناوچەیی ولانەکەی هەبێ و شوینەوارەکەی ئاوێنەی تەواو نوێنی ئەو کۆمەڵەبێ کەتێدا دەژی.

سەبارەت بەکاری نووسینی خۆم دەبێ بڵێم خانەنشین بووم (ساڵی ١٣٥٥) لە بنکەی پەروەردەکردنی هۆشی لاوان و منداڵان بوومە وەرگێڕولێدیتۆر

ولەوێ زنجیرەباسێکم بەناوی "بیرەوەری یەکانی وەرگێڕێک" لەم گۆوارەدا چاپکرا کە تیراژی گۆوارەکەی لە "دوو هەزارەوە" گەیاندە "دەهەزار" ئێستە کتێبەکە دەسنووسە ولە چاپنەدراوە.

لەباری ئاسەواری "کوردی"یەوە دەبێ بڵێم بە بۆنەی مەترسی دەستەڵاتداری نگریسی "پەهلەوی"نەمدەتوانی کتێب بەکوردی بنووسم و یا وەری گێرم. ئەگەر ئەوکارەشم بکردبایە دەبوا وەک "ماموستا هێمن وماموستاهەژار" دەربەدەری ودوورەوەتەنیم هەڵبژاردبایە کەبەم هۆیانەی سەرەتا باسم کردن بۆم نەدەلوا. زیاتر بەئاسەوار و وەرگێرانی "فارسی"یەوە خۆم ماندووکرد بەڵام پاش سەرکەوتنی شۆڕشی ئێران کتێبێکم بەناوی "ژانی گەل" لە ئیبراهیم ئەحمەد کە زانایەکی کوردی عێراقی یە بە هاوکاری کاک قازی ئەحمەد کردۆتە فارسی. کتێبێکیشم بەناوی"کورد وکوردستان" نووسراوی "واسیلی نیکیتین رووسی" لە فەرانسەوە بەفارسی تەرجەمە کرد کە ئێستە لەژێر چاپدایە ئەو کتێبەشم لە فارسی یەوە کردووە بە کوردی بە ناوی "کەروێشکە بچکۆڵەوهەنگەزاڵە" وەرگێرا نە بۆ منداڵانە. ئەمەش نموونەی رستەی کتێبەکەیە:

"کەروێشکە بچکۆڵە خەوی دەهات، هەر باوێشکی دەهاتێ بە یەکێک لە باوێشکەکان زاری زۆر ئاواڵە بۆوە، تا ئەو جێگایەی کەبنەبانی گەرووی دیاری دەدا"

رەمزی سەرکەوتنیشم زاڵ بوون بەسەر ئەو زمانەدایە کەپێی تەرجەمە دەکەم دەریابەندەری ـ وەرگێری پایەئەوەڵی ولات وتوویەتی: قازی لە دەریای قووڵ وبێ سنووری ئەدەبدا رۆچووە بێ ئەوەی نوقم بووبێ.

بەراستی وا رۆچووم کە کاتێ خۆی سێ هەزار تاکە بەیتم لە شاعیرانی جۆراوجۆر لەبەر بوو کە ئێستەش زۆربەی ئەو شیعرانەم لەبیر ماوە.

لەروانگەی کاری تەرجەمەوە ئاسەوارەکانم وەک منداڵەکانی خۆم دەزانم و هیچ جیاوازی یەکیان بۆ دانانێم بەڵام لەباری وەرگێرانەوە بە شێوەی ئەدەبی، دۆن کیشۆت، دکا مرۆن، شازدەکوچولو، جزیرە پنگوئن ها و لە باری مێژوویی یەوە ناپلئون و کرد وکردستان، لەباری زانستی یەوە "نظری بەطبیعت واسرار آن" خوێنەر پێیان سەرکەوتووترن.

شێوەی هەڵبژاردنی تەرجەمەم بەو چەشنەیە کە هیچ کارێک بەتکا وئەسپاردن وئەستۆ ناگرم بەڵکوو دەبێ ئاسەوارەکە لە پێشدا بخوێنمەوە وپەسەندی بکەم جا وەری گێرم. لەوبابەتەوە پێوارێکم داناوە کە زۆربەی خوێنەرانی ئاسەوارەکانم پەسەندی دەکەن.

لە ژیانمدا وەک مۆم سووتاوم تا بەرپێی خەڵک رووناک بکەمەوە. داوا لە نووسەران و وەرگێرانی لاو دەکەم کەئامانجیان لەنووسین روون کردنەوەی کۆمەڵی خەلک بێ بۆ بەرگری لەدواکەوتوویی کۆمەڵایەتی و دەربرینی ژانی گەل وپێشاندانی چارەودەرمانی ئەو دەرد و ژانە. لە نووسراوەکەیاندا باسی بەرگری کردن لە ناپاکی وخراپەبکەن وبۆ گەشەپێدانی ژیانی مادی وبەتایبەت مەعنەوی تێبکۆشن و خەڵک هان بدەن بەرەو، پێشکەوتی فەرهەنگی و تێرو تەسەلی لە نووسیندا تەنیا مەبەستیان پارە نەبێ دەرد و ژان وتەنگ وچەڵەمە وچارەرەشی تەواوی ئادەمیزادی سەر هەرد پێکەوە پەیوەندێکی لەپسان نەهاتوویان هەیە، هاندەرێکی باش بن بۆ بەرەوپێش بردنی پلەی بەرزی مروڤایەتی و دژایەتی لەگەڵ ئیستیعماری خوێن مژ.

ئەرکی سەرشانی نووسەران و وەرگێرانی لاوە، کە کاتی پربایەخیان بە وەرگێران یا نووسینی کتێبێکە چێژی رێنوێنی تێدا نەبێ بەفیرو نەدەن.

سەید ئیبراهیم ستوودە

بەهارە وکاتی بەزم وجامی گوڵڕەنگ
بەڵام گوڵ سینە چاکە وغۆنچە دڵ تەنگ
بەجێ یە گەر بڕێژێ چاوی گەردوون
بەسەر چاوە وچیادا ئەسری گوڵڕەنگ
وەنەوشە مل کزو سۆرانی شینە
زمانی سوێسنی شیرین زمان ، لەنگ
چلیخانەی دڵی ناسک خەیالان
پەشێواوە وەکوو توغڕا بە چلچلەنگ
بەڵێ رەنجی جیهان ژەنگی دڵانە
دڵ ئەگەر ئاسن بێ ئاسانکونی ئەکا ژەنگ
" هەوارگەی خاڵی " وێنالەی جودایی،
بەشیوەن سازدەکەن شوورو نەوای چەنگ
نەوای شین ، نازی نەورۆزی گوڵانە
لەزەخمەی چەرخی چەپگەردی کەج ئاهەنگ
لەگڵ دەرهاتووە ئالای سپای گوڵ
بەڵام شای وێژە گڵکۆی کردە ئەورەنگ
زمانم لاڵ دەڵێن چەرخی چەمەر پشت
هوسای من " هێمنی " بردووەبەنەیرەنگ
دریغا هێمنی شیرین زمان چوو
خودانی شەوق وزەوق وفام وفەرهەنگ
نیە هاوگەوهەری شیعری لەتیفی
مەگەر ئاونگی سەرکوڵمی گوڵی شەنگ
نەبوو هاوڕەنگی رەیحانی خەتی وی
مەگەر موشکی تەتەر ، یا ، نەخشی ئەرژەنگ
بەچوونی ئەو ، نەهات هات ،هات لەدەس چوو
چ ــات وجۆبە ئەی بەختی سیارەنگ ؟
لەپێی ئامانجی هۆزی خۆی نەترسا
لە دەردو رەنج و کۆسپ وبەندوسەرچەنگ
" ستوودە " مەرگی هێمن کاسی کردی
مەنات ناکەم ئەگەر ماتی، ئەگەرمەنگ
لە دڵ بەردیت بوو قەدری ویت نەزانی
بەڵێ بێ بایە گەوهەر لەلای سەنگ

شێخ عەبدولکەریم هیرانی

ماڵی وێرانم بۆ بەختی رەشی کورد کەی زانراوە لە بەهاردا گوڵ هەڵئەوەرێ بولبول بێ دەنگ ببێ ؟!! بەڵێ بەهاری ئەو ساڵەشمان پڕ لە غەم و پەژارە بوو بەتایبەتی بۆ هونەردۆستان بەهۆی کۆچی دوایی ئەو شاعیرە مەزنەوە.

بەهاری ئەوساڵەشمان کە ساڵی "٩٨٦" ە داخی گرانم داڵێکی پڕ لەخۆشەویستی کورد و کوردستان لە لێدان کەوت و تەرمی ئەو شاعیرە مەزنە خرایە باوەشی خاکی پاکی کوردستان .

سەر هەبێ شاعیر لەناو کوردا بەڕاستی هێمنە
خۆشەویستی ئەو هەمیشە والەناو هەستی منە
شیعرەکانی وەک چرای رووناکە بۆرێگەی خەبات
نووکی خامەی ئەو بەوێنەی چقڵی چاوی دوژمنە
مەردی مەیدانی خەبات وبولبولی باغی هونەر
شاعیرێکی پایەبەرزو بیروباوەڕ رۆشنە
هێمنی شاعیر لەناو کورد ناوی هەرگیز نامرێ
چونکە خاوەن بەرهەمێکی پڕ لە سوودو شیرنە
چی بکا وریا لەبۆ ئەو شاعیرە هێشتا کەمە
داخەکەم هیچ ناکرێ رێگای هەموومان مردنە

هێمن نامرێ

د.بیده شێخێ

رۆژی حومعە رێکەوتی ٢٩ی خاکەلێوەی ١٣٦٥ ی هەتاوی . دیسان ئاسمانی کوردەواری تەم گرتی،دیسان ئەسرین رژا بەسەر کۆشی دایکی مل بەکوێن ،دیسان روناکبیرو دلسۆزی کورد دەستی لەرزی وهێزی ئەژنۆی لێ برا ، دیسان دلی لە حۆشی ئاورین بۆ لەپێش چاوی کوورەی خاکی بەئاواچو ، دیسان تارمایی بەسەر چاوانی کشا وبلبیلەکانی چاوی سۆمایی یان لێ برا ،دیسان چرای قوژبنی فێرگە فووی لێ کراو رێگا بەرەو زەلکاوی نەزانین خۆش کرا ،دیسان دلی نەوەستاوی شاسواری مەیدا ـ نی فەرهەنگ وئەدەبی کوردی لەناو گۆڕی سارد و تەنگەبەردا سەری نایەوە ، دیسان تاکە سوارەی مەیدانی خەبات وتێ کۆشین بوو بە میوانی خاکی بێ باکی مەهاباد ،دیسان قاسپەی خاسەکەو لە گەرووا خنکایەوە ،دیسان کۆڕی شین گیرایەوە والفاتیحە دادرایەوە .

دەک فەلەک تەختت وەرگەڕێ
ئاگر لە بەختت هەلگەڕێ

ئیتر ئەوجار خۆراگرتن ناکرێ،ئیتر ئەوجار دل ناسرەوێ، ئیتر ئەوجار بێ ئیختیار رێژنە بارانی فرمێسکی دلسۆزی کورد رێچکە دەبەستن ئیتر ئەوجار خوێنی گەشی چاوی وردبینی کوردە کە جۆگەلە بۆ جۆمالی جوتێری کورد هەل دەبەستن ،ئیتر ئەوجار دلخۆشی دانەوەی دایکی نیشتمان ناکرێ ،ئیتر ئەوجار ئاسۆی روونم لێ بۆتە تاریکایی شەوەزەنگ .

تەنانەت ئەوجار ئاسمانی رەنگ پەڕیو و بزرکاو بێ دەنگی خۆی دەشکێنێ وهاوارێ لەگەل گەلی زۆرلێکراو وچاو بەفرمێسکی کورد بەدلی پڕ لەداخ و پەژارەوە لووزووەی فرمێسکان بەسەر مەکۆی خۆشەویستی ئەو هێژاوبلێمەتەدا دەپڕژێنێ وبلێنی پشکووتنی خۆنچە گولی باخی ئەدەب بۆ سەر گۆڕی ئەو رۆلەیە دێنێ .

(ئیشارە بەبارانی رۆژی حومعە ٢٩ی خاکەلێوەی ١٣٦٥ ی هەتاوی لەشاری مەهاباد کە چەند دلۆپێک باری)

بەلام خاک سەری شەرمەزاری وخەجالەتی بەرداوەتەوە ودەزانێ هەتاهەتایە بوێر و دلسۆز وخاوەن هەستێکی وای بۆ پەروەردە ناکرێتەوە ،لێی سوور وروونە تاکە شوانەی ئەو گەلە هەژارە جێی پڕ نابێتەوە .

ناچار وەدەنگ دێ وهاوار دەکا و دەلێ :

ئەی خاک بەسەرم تازە بروەی وا هێمن و بۆ فێنک کردنەوەی هەناوی سووتاوی ئەو گەلە هەژارە لەکوێ بەدی کەم ؟ بۆنی پێوەکەم ، کولی دلی پێدا بمرکێنم ،ئیتر ئەوجار بوێژو خاوەن قەلەم ودلسۆزی وا چۆن پەروەردە کەم بوێرن وبلێین :

بۆت نووسیوم بۆت بنووسم ئەمن چیم
دوندی قەندیل ،گۆڕەپانی هەلگۆرد نیم
بەرەوبەرزایی دەچم گەرچی وردم
خاکی بەر پێی تێکۆشەرێکی کوردم

خوایە چبکەم ، روو لەکوێ کەم ،سۆزی دەروون

چۆن دەربرم ، ماموٚستای خۆشەویست گوتەنی :

چۆن نەنالێ ئەو دڵەی پڕ هەستی من
چۆن لەئەژنۆ ببنەوە دوو دەستی من
چۆن نەنالێ ئەو دڵە ئەنگاوتەیە
بەرد لە بەردی بێتەوە دەنگی هەیە

خەریک بووم بەوێنەی مەجنوون رووڵە چۆڵ و چیا کەم ، خەریک بووم بە سۆفی گۆشەی خانقا یا بە پیری مەیکدە بم ،خەریک بووم بە جارێک لە ژین ناهومێد بم ،کەچی لەپڕ بانگی کردم :

رۆڵەم ،هیوای دوارۆژم ،هێژایی و ئاواتی بیرم ! چ بوو؟! ئەو دەنگە ئاشنا و بە تینە هی کوێ بوو؟! خوایە گوێم زرینگایەوە یا خەون بوو ؟! .

نانا ، دەنگی زولاڵ وئاسمانی ئەوینمە ، دەنگی خۆشەویستمە ، دەنگی رووناک کەرەوەی رێی ژیانمە ،دەنگی پیری رێی خەبات ماموٚستا "هێمن"ە بانگم دەکا ودەڵێ : لەبیر مەکە خۆم پێم گوتووی :

کیژوکوڕ بگرن لەدەورەی گۆڕی هێمن
رەشبەڵەک
من کە شین گێری شەهیدانم لە کۆی
شینم دەوێ

مچوڕکێک بە لەشمدا هات ، کەللەم تاسێ ، بۆ ماوەیەک گێژو هوڕ بووم ، فرمێسکەکانم کە هەروا رێچکەیان بەستبوو بەبێ ئیزن وەستانەوە .ئەوجار دڵ بۆماوەیەک لە تەزین کەوت وسرەوی،ئەوجار کۆڵەباری قورس وقەوەت بڕی خەم وپەژارە لەسەر شانم خزین، مەینەت و ناهومێدی بارگەیان تێکەوە پێچا و کۆچی دوایی یان کرد.ئاخر دەنگی خۆی بوو . بەو دەنگە نەبا دڵ نەدەسرەوت ، دەستی لەرزۆک قەڵەمی نەدەگرت ،مێشک نەدەحەسایەوە ، دەردو کەسەر بوخچەیان تێک نەدەنا ، دڵ شادنەدەبوو رووح نەدەگەشایەوە .

گفتی شیرین هەروا لەگوێمدا دەزرینگاوە تا لەپڕ وەگوێی دڵم کەوت وئەوجار بۆهەمیشە خەسامەوە وبڵێنیمدا کۆڕی رەشبەڵەک چۆل نەکەم ونەهێڵم دەسرەی سەرچۆپی لە دەستان بکەوێ بەو مەرجە گۆرانی ئەو رەشبەڵەکە ئەمە بێ :

ف. محەمەدی

دڵە هەڵقرچە دەسا، دیدە بەخوڕڕەم بگری
شین کە سۆرانی گەلۆ، هەوری خەفەت بۆکزری
بووکی وێژە هەقە گەر بدڕی بەرۆکت ئەمڕۆ
کۆچی بێ وادەی هێمن هەرەسەختە زەبری
کاری ئەمڕوی نیە پیلانی لەمێژی چەرخە
تا دەگا دەستی ئەدا چڕ ئەنوێنێ غەدری
هێمنی ئێمەیەوا نووستە لە سینگی تنۆدا
"گڵە مەرگت بێ ئەگەر گەرمی لەباوەش نەگری"

شیوەنی من شیوەنی ئینسانی یە
بانگی ئازادی وگڕوی یەکسانی یە
شیوەنی من شینی کوردی بێ بەشە
ئەو گەلەی حاشادەکەن لێی وەشە

ماموٚستا هێمن لە کتێبی (پاشەرۆک)کە باسی فەقێ ساڵحی حەریق دەکا دەفەرمووێ :

" مرۆڤ لەسەردەمی لاوەتی وبێ ئەزموونیدا زۆر پابەندی بیروبڕوای خۆیەتی با بیر و بڕواکەشی لەگەڵ ئەقڵ و زانست وفەلسەفە زۆر یەک نەگرنەوە" بەڵام من هەرچەند لاوم زۆر لە خۆم ولە نووسینی خۆم ڕازی نیم ئەگەر رێم بکەوێ هەر بۆ ئەو چەند دێرە دەمەلاسکەی ماموٚستا (هەژار) بکەمەوە و دەڵێم :

چاک بێ یان چرووک بێ ..... هەرئەوەندەم لە دەستهاتووە و هەرکەسیش هەڵەم بۆ ڕاست کاتەوە وپەڵەم بۆ هەڵ گرێ وشڕەم بۆ پینە بکا سوپاسی ئەکەم .

جوغرافیای شارستانی بانە

ڕەئووف وسووقی
حاجی ڕەئووف سەلیمی

هێندێک لە گوندەکانی شارستانی بانە وەک **بلەکێ** و **ئالۆت** و **ورچەک** و **تاژان** و **تاژەنبان** و **کانی گوێز** جگەلە کشت وکاڵ وئاژەڵداری باخدا- ریش دەکەن و**ترێ** و **هەرمێ** و **هەنجیر** و **توو** و**بەهێ** ڕەعەمەل دێنن و لە بازاڕی شاری بانە دەیفرۆشن .هێندێکی تر لە گوندەکان لە نزارو دارستانی خۆرِسک **گەزۆ** و **مازوو** و**تاڵ** و **بنێشت** دەگرن ولە گوێنی **کەتیرە** دەگرن .

کشت و کاڵ :

بەشی زۆری کشت وکاڵ بریتی یە لە **گەنم** و **جۆ** و **نۆک** و **ماش** و**تووتن**و **پەڕشە** .وهێندێک تەڕەکاڵ وەکوو **خەیارو** **تەماتە** **گرکە** وشووتی کەبەشی خواردنی خۆشیان ناکا ڕەعەمەل دێنن . لە دەرەوەی شارستان **قەند** و **ڕۆنی نەباتی**و **ئارد** و **میوە** و **سەوزی** و خواردەمەنی دیکە دێنە ناوچە و بازاڕیان زۆر گەرمە .

کان و مەعدەن :

لە شارستانی بانە هیچ چەشنە کانێک تا ئێستا نەدۆزراوەتەوە . لەبەر ئەوە هیچ کارگەیەک لەمشارستانەدا نیە بەڵام دەوڵەت دەتوانێ بۆ لەنێو بردنی بێکاری چەند کارگە ، کەمەوادەکەی هەر لەم شارستانە وەدەست دەکەوێ دابمەزرێنێ وەکوو **دوخانیات** **رستن وتەنین** ، **چەرمخۆش کردن** **پێڵاو سازکردن** و . . . .

دەستکرد :

ژنان لە گوندەکانی شارستانی بانە جگە لە کاری ماڵ و ڕەعەمەل هێنانی مەڕ و ماڵات و شیروماست وسپیایی و مەشکەژاندن بریتی یە لە : **شەی خوری** ، **تەشی رستن** . لە بەعزە جێگەیەک **جاجم** و **بەڕەو** **بەرماڵ** و**تەون**و **ڕەشکە** و **جەواڵ** و **خەرار** و**گوریس**و**گۆرەوی**همیە لەگەڵ ئەوەش لە مووچە و مەزرا یارمەتی پیاو دەدەن و لە گوندەکانی بناری کێو ڕۆژێ دوو سێ سەعات دەچنەبەر بێر و مەڕدەدۆشن. وەختی بێکاریش دەچنە سەر چاک و پیران وەکوو **شێخ ئەحمەدی ساوان** ،**مەلا مووسای تەوەکەڵ** و **مەرقەدی سورین** .

بێکاری تەهێنی :

پیاوەکان هەرچەند بەرواڵەت خەریکی کشت وکاڵ و ئاژەڵدارین بەڵام زوربەی ساڵ بە بێکاری رادبوێرن و ساڵێ شەش مانگ بێکارن . ئەم بێکاری یەی خۆیان زستانان بە راوەستانی سەربان و**حەوەڵێن** و خۆ لەبەر تاو هەڵخستن و **جۆرابێن** ونەقلّ ونەزیلەی بن کورسی و کوورەی گەرمی مزگە- وتان پڕ دەکەنەوە .

ڕێ و بان :

ڕێگای نێوان گوندەکان و ڕێگای گوندەکان بۆشار شووسە نیە و خیزڕێژ نەکراوە و لە

زستاندا ماشێن لەبەر قوڕ و زەلەق دەرناچێ . تەنانەت ڕێگای نێوان شارەکانی **بانە مەریوان** ، **بانە۔ سەردەشت** ، **بانە۔ سەقز** ، قیرەتاو نیەو قەرارە قیرەتاو بکرێن . ماوەیەکە لە**کەلیخان** خەریکن تونێل لێ بدەن بەڵام تەواو نەبووە . ئاشکرایە ڕێ و بان شوێن لەسەر وەزعی ئابووری و کۆمەڵایەتی ناوچە دادەنێ .

خواردەمەنی :

خواردەمەنی لەگوندەکانی شارستانی بانە بەهاران زیاتر گژ وگیای بەهاری یە وەک : **کەنگر و گێلاخە و پێچکەوکوراده** و شتی وا . هاوینان **شیر** و **ماست و دۆ و دۆکلێو و شیرێژە** . پایز وزستان **پەنیرو دوێنە و برۆیش وماشێنەو ترخێنەو** و هێندێک دانەوێڵەی دیکەیە . ئەم خۆراکانە **ویتامین و کالۆری** یان کەمە .

خۆراکی خەڵکی شاری بانە لەچاو گوندەکان بەوەجترە و زۆرتر سەوزی وگۆشت و میوە دەخۆن یانی وەزعی ئابووری یان لەگوندنشینەکان باشترە .

شوێنەوار :

شوێنەوارەکانی بانە بریتین لە قەڵا و تەپۆڵکە و ئەشکەوت و شوێنەواری شارە کۆنەکان کەهێشتا هەڵنەکەندراون تا روون بێتەوە سەر بەچ دەورەیەکن .ئەگەر کۆنینەناسلێی بکۆڵنەوە شت وەکی

عەنتیکەیان لێ وەدەر دەکەوێ. خەڵک بەپاچ وپێمەڕە خەریکی هەڵکۆڵ هەڵکۆڵن و زورێشیان شت دیوەتەوە وەک **کووپەی گەورە ،سواڵەت ،ملوانکە بازنە ، خەنجەر ، شمشیر ،کلکەوانە** ، بە تایبەتی قەڵای زێویەی بانە ئاسەواری لەزۆر جێگا وەدیار کەوتووە .

چەند قەڵای دیکەش وەک : **قەڵای نژۆ ، شوێ ، زێویە ، رەشەقەڵات** .لەبانە هەیە کە خەڵک پێیان وایە شوێنەواری چەرخی پێش **ئیختیاردینی** یەکانە وپێیان دەڵێن **قەڵای قەقۆ** . تەپۆڵکەکانیش زوربەیان تورەکە ڕێژن یانی فەرمانڕەواکانی پێشوو خەڵکیان بە بێگاری گرتووە وبە کۆڵ گڵیان پێ کێشاون تا ئەو تەپۆڵکانە پێک هاتوون .

ئەشکەوتەکانیش بریتین لە **ئەشکەوتی شوێ ، ئەشکەوتی رەشە قەڵات ، کۆنە قاژاو** .

ئاسەواری شارەکۆنەکان لە زۆر جێگا ماون وەک **چێچۆران نژۆ ، بەرۆژە کون** .

زانایانی بانە :

بانە زانای بەناوبانگی لێ هەڵکەوتووە وەک **مەلاموسا تەوەکەل ، مەلا محەممەدی بەردەرەشی ، مەلا محەممەدی بانەیی** و چەند زانای دیکە.

شاعیرانی بانە :

لەنێو شاعیرەکانی شارستانی **بانەوەستا حەمەمینی دەلاک** کە شەڕی **ئەردەلان وبابان وئیختیاردینی** و تیرەکانی دیکەی وەکوو **شانامەی فیردەوسی** بەشیعر نووسیوە لەهەموان بەناوبانگترە .دوای ئەو **سەیدئەحمەدی خواجەمیری** بە نازناوی ئەدیب ، شاعیری پایەبەرزی ئەو هەرێمەیە ....

سەرچاوەکان :

١۔ ئامووزش وپەروەرش
٢۔ شارەداری بانە .
٣۔ دارایی بانە .
٤۔ تەعاونی .

تەواو

مەلاخدر دەشتی

" ئەحمەد دەشتی "

دەشتی لەساڵی ١٩٠٩! لەدایک دەبێ ولەساڵی ١٩٥٧ زاینی بۆ هەمیشە ماڵ ئاوایی لە نیشتمان وگەلەکەی دەکاو لە گوندی "خرابەدراو"ەکە ٢٠ کیلۆ مەتر لەشاری هەولێر دوورە لە ناوچەی بەرانەتی لەکوردستانی عێراقدا بەخاک دەسپێرێ .

ماموستا مەلا خدر ماوەی ١٦ ساڵ لەگوندی دارەبەن هەر لەو ناوچەدا مەلایەتی کردووە وماموستایەکی دڵسۆزو بەوەفا بووە لەگەڵ قوتابیە-کانیدا کە لەو ماوەیەدا هەمیشە بیستسی فەقێ و مستەعیدی لێ کۆبۆتەوەودەرسی پێ گوتوون وئیجازەی مەلایەتی پێداون ،بەهۆی زیرەکی و دڵسۆزی یەوە هەمیشە لەهەموو لایەکەوە فەقێیەکان روویان کردۆتە دارەبەن ولەلایەن ئەو ماموستا مەزنە دەرسی فقە و شەرع ومەنتیق ونەجوو سەرف و بەلاغەیان خوێندووە هەتا دوا دەرسەکانی مەلایەتی، جگە لە دەرس گوتنەوە دەشتی هەمیشە گرنگی داوە بەنوێژی جەماعەت و بەتایبەتی رۆژانی هەینی مزگەوتی گوندی دارەبەن ژاوەی هاتووە ولە زۆربەی گوندە دراوسێکاندا دەهاتن و بۆ رۆژی هەینی گوێیان لەخوتبەو قسەکانی ئەم مرۆڤە مەزنە رادەگرت . ماموستا خدری دەشتی هەمیشە بەزمانی شیرینی کوردی خوتبەی دەخوێندەوە و باسی سیاسەتی ئەو سەردەمەی دەکرد ولەزۆربەی خوتبەکانیدا باسی ژیانی کۆمەڵایەتی و پێشکەوتن ویەکێتی نێوان ریزەکانی گەلی کوردی کردووە هەمیشە بەربەرەکانی زۆرداران و چەوسێنەرەکانی لەرۆڵەکانی میللەتەکەی داوا دەکرد .

دەشتی زمانی عارەبی و فارسی وتورکیشی لەپاڵ زمانی زگماکی خۆی زۆر بە باشی زانیوە وتوانای قسەپێکردن و شعرونووسینی بە هەر سێ زمانەکەی دیکە بووە .لەلایەن هەزاران وجوتیارەکاندا ئەو پەڕی رێزی لێ نراوە ، هەرگیز سەری بۆ زۆردارەکان شۆڕ نەکردووە ،چاونەترس و ئازا بووە .

دەشتی لەماوەی ژیانیدا جارێک سەفەری حەجی کردووەولە شاری مەکە ومەدینەدا هەندێ شیعری زۆر بەسۆزی لە مەدحی پێغەمبەر وگەورەیی ئەومرۆڤە مەزنەدا فەرمووە .

بەرهەمەکانی دەشتی ئەمانەن:

١- دیوانی شیعر ، کوردی عەرەبی ،فارسی ، تورکی و بەشێوەی کرمانجی سەروو هەندێ شیعری گوتووە .

٢- مەولوودنامەی کوردی بە شیعر .

٣- باوەڕنامەی کوردی بە شیعر .

٤- ئیستعارە دەربارەی

عیلمی بەیان بە عەرەبی بە شیعر لەسەر وەزنی (الفیەی) ابن مالکە .

٥ـ تەلاق نامە بە زمانی کوردی .

دیوانی دەشتی بریتیە لە ١٠٠ شیعری کلاسیکی بە زمانی کوردی وعەرەبی و فارسی و تورکی. دەشتی ئاشنایی بەکی تەواوی هەبوو بەهەر سێ زمانەکەی بەتایبەتی لەزمانی عەرەبیدا زۆر زاناو بلیمەت بووە .

شیعرەکانی دەشتی بریتیە لە شیعری عیرفانی ونیشتمان پەروەری ودلداری . زۆرجێگەی داخە کە زۆربەی شیعرە نیشتمان پەروەریەکانی دەشتی نەماون وفەوتاون ئەمەشی لە کاتێکدا کە بەهۆی ماموستا گیو موکریانی ناردمانە بەغدا بۆچاپکردن

بەرێزەی ئەشکی خوێنینم کەوا هەمتاق وهەمجووتن
لەنێو بازاڕی ڕۆحانی مەلائک مات و مەبهووتن
فەلەک سەد دەورە ڕۆژی زێو لەمیزان‌دا دەنێ‌بۆیێ
گولستان وگوڵ وشەوبۆ لەبەختی من هەموو سووتن
تەماشا کەن لەبانی خونچەیارم گەر تەبەسوم کا
لە نەزمی پڕ سەدەفیا چونکە زمڕووتن لەزەمڕووتن
چراغی هەم گوڵی بۆیی دەڵێن پەروانە وبولبول
لەداوایی شەب وزولف وبەیانی سینە پەڕپووتن
دڵی مەهجور و غەواسی دوسەد جەیحوون جەدەلبازن
لە باسی لێوی ئاڵی تۆ کە یاقووتن وەیا قووتن
کەتوم ناسی ئومێدم چۆن بەجانی خۆم هەبێ جانا
کە زامۆزەهر وبێ ڕەحمی لە دەرحەق عاشقاخووتن
دەبێ ئەشتەر وەکوو دەشتی هیلاکی فرقەتی بووبێ
ئەگەر نا جۆنە زولفی کافرت هەردەم لەسەرڕووتن

بەڵام جگە لەوەی کە روخسەتی چاپیان نەدا زۆربەی شیعرە نیشتمان پەروەریەکانی بەسۆزیان دەرهێنا وفەوتاندیان هەرچەندە لەگەڵ خوالێ‌خۆشبوو ماموستا گیوی موکریانی زۆریشمان هەوڵدا وەگیرمان نەکەوتنەوە ،کەبە کەلێنێکی زۆر گەورەی دەزانم لەدیوانی ئەم هونەروەرە مەزنەدا ئەمەش هەر دەگەڕێتەوە سەر چەپەڵی و زۆرداری ڕژیمی کۆنەپەرستی عێراق بەرامبەر بە گەلی کورد لە کوردستانی عێراقدا .

غەریب ودڵ حەزینم شینە بۆمن جەژنی قوربانم
قوڕی سەربان بەبانی سەربکەم بۆجەژنی قوربانم
هەموو کەس ئیمڕۆ وادەستی جەبیبی خۆی لەدەستایە
وەلێ من بێکەسم بۆیێ شەڕابی غەم لە دەستانم
هەموو عالەم کراسی غەم‌ئەسووتێنێ بە کەیفی دڵ
منی پڕ غەم بە عەشقی دڵ خەریکی سینەسووتانم
لە گفت وگۆیی ئەحبابم بەجارێ بێ خەبەر ماوم
لە کونجی میحنەتا مەستی فراقی چاوی یارانم
لەباتی جەژنە پیرۆزی دڵم کەیفی لە گریانە
لەبەر دووری لەباب و داک و هەم یاروڕەفیقانم
وەلێ هەر خوا بەخۆی کاری عیبادی خۆی ئەزانێتن
وەکوو (ابن الروندی) با نەکەم تەنقیسی ئیمانم
بە دەشتی قەت مەڵێن بۆچی قسوورت کرد لە گریانا
قسوورم خۆ نەکرد خوێنی بەدەن چک بوو لەچاوانم

گەنمانی مەهاباد: کاک رەحیم قادری :

باسی یەکەمین کۆنگرەی فەرهەنگ وئەدەبی کوردی لە گۆوارێکدا بڵاو دەبێتەوە. گۆواری سروە فەرهەنگی ئەدەبییە وباسی ئایینی و موناجاتیشی هەمیشە تێدایە زمانی کوردی شاری بۆکان و مەلبەندی فەیزوڵڵا بەگی رەسەنە ولە زمانی یەکگرتوو زۆر نزیکە. هیواداریـن بتوانین داخوازەکانت پێک بێنین.

سەقز: مامۆستا مەحموود ئیبنولخەیات :

بەسپاس لە نامەکەت، هەروەک دەزانن ئێمە لە سروەدا باسی دینی وموناجاتمان هەیە بە هیوای خوای میری مەزن نایەڵین ڕەنگی هێمن لە سروە بێتەوە وهەروەک فەرمووتانە زیاتر لە نامەکان ورد دەبینەوە.

سەقز: حاجی رئووف سەلیمی:

جوغرافیای شارستانی بانە لەسروەدا بڵاو بۆتەوە و کتبی "بانەوهیروشیمای دیگر" خەریکە بۆچاپ ئامادە دەبێ وەبیر هێنانەوەی هەڵەی چاپی لەسروەی ژمارە ۷ دا جێگای رێزو سپاسەهیواداریـن تا ئەو جێگەی دەتوانین دووپاتەیان نەکەینەوە.

سەقز: عادل

باسێکی زۆر جوانت گێڕاوەتەوە. ئەوە ڕەسمی کۆنی باب وباپیرانی ئێمەیە نووسیوتە "کوڕێک چووەتە خوازبێنی کچێک، باوکی کیژەکە گوتوویەتی: مارەیی کچەکەم تەنیا ئەوەیە قورئانی فێر بکە وبەس. هیواداریـن زۆر کردنی مارەیی کەکۆسپێکی هەرەگەورەی بە، یەک نەگەیشتنی دوو دڵە لە نێو بچێ وهەموو بەمئەرکەی پێمان سپێراوە شارەزابین و ئەرکی خۆمان سەبارەت بە کچ وکوڕ ودایک وباب وخەسوو و خەزوور بزانین. خواوێنەی ئەم جۆرە بابانە لەکۆمەڵ نەبڕێ.

تاران: خوشکە: ن ـ لاجانی

هاوکاری ئێوە بۆ سروە جێگەی شانازییە. هەرچی لە دەستتان دێ دریغی مەکەن ئێمە ئێستا باسی بنەماڵ و خاو خێزانمان لە سروەدا، هەیە. دەتوانی بابەتی سەر بەئەم باسانە بۆ ئێمە بنێری ئەگەر رۆژێک "پاشکۆی تایبەتی ژنان" لە سروەدا بڵاو بووە بەشێوەیەکی هەراوتر دەتوانن یارمەتیمان بدەن.

مەریوان: کاک نەبی ئەسەدی

نامە پڕهەست وجوانەکەت گەیشت لەهەستی جوانت رێز دەگرین لەهەرپێشنیارەکەتکە مانا کردنەوە و لێکدانەوەی واژەی کوردییە پێوستە بە ئاگاداریت بگەیەنین کە ئێمە شگەڵاڵەی ئەوکارەمان بەدەستەوە وئەگەر بتوانین وکارو باری دیکە مەجالمان بدا بەڕێوەی بەرین بە هیوای خوای مەزن.

سەقز: حەمید دادار

باسێکی جوانت هەڵبژاردووە و پێویستی بەوردبوونەوە ولێکدانەوە ـ یەکی هەموولایەنە هەیە. ئەگەر بتوانی ئەم باسە

به‌جوانی شی بکه‌یه‌وه ئێمه‌ش بۆله‌چاپدانی هه‌وڵی خۆمان ده‌ده‌ین .

بانه : عومه‌ر

پێشنیاره‌کانت زۆرجوانن که‌لکیان لێ وه‌رده‌گرین و خوا یاربێ له ژماره‌کانی داهاتوودا ئه‌م جۆره باسانه‌ش چاپ ده‌که‌ین .

شنۆ : له‌تیف خالیدی

تا زه‌مانێک کوردی و فارسی وه‌ک یه‌ک ده‌نووسران نووسینی خه‌تی نه‌سته‌علیق وشکسته‌وشتی وا له‌کوردیشدا باو بوو. یانی زۆر که‌س شیعری کوردی یان به‌م شێوه ده‌نووسی.به‌ڵام پاش ئه‌وه‌ی کوردی ئه‌لف وبێی تایبه‌تی خۆی دارشت شێوه‌ی خه‌تتاتی فارسی وعه‌ره‌بیش وه‌لانرا چونکوو له‌گه‌ڵ ئه‌لف و بێی کوردی رێک ناکه‌وێ .

سه‌قز : هادی خورسه‌ندی

براگیان: ئاش به‌ نۆره‌یه . به‌ڕای جه‌نابت راوه تاژی بێ به‌رهه‌مه ده‌نا وانیه و تکات لێ ده‌که‌ین جارێکی دیکه‌ش به وردی بیخوێننه‌وه .مه‌سه‌له‌ی ئه‌رباب ورده ورده به‌ره‌و له‌نێو چوونه و زۆریشی باس له‌سه‌ر کراوه

ژن به‌ژنه درێژه‌ی هه‌یه وبه‌هیوای خواله‌ژماره‌کانی داهاتوودا ده‌یبینی.

نامه و دیاری ئه‌م ئازیزانه‌شمان به‌ده‌ست گه‌یشتووه . پڕ به‌دڵ سپاسیان ده‌که‌ین و هیواداریین هه‌روا به هاوکاری خۆیان درێژه بده‌ن .

عێراق:تاهیر سووره مێرگی

سنه : توفیق مه‌حموودی

ورمێ :ئه‌میر حوسێنی

مه‌هاباد :س . به‌ختیاری

خانێ : سه‌لاح سه‌ید محه‌مه‌دی

عێراق: س . ع

مه‌هاباد : تاهیر قادر زاده

خانێ:محه‌مه‌د ئه‌مین عه‌بدوڵلا زاده

نه‌غه‌ده :ئه‌بووبه‌کر ئیسماعیل پاک .

مه‌هاباد : ناسری بابامیری

مه‌هاباد : ئیسماعیل قاسمی

بۆکان : مسته‌فا ئیسماعیل‌پور

سقز :ئه‌حمه‌د ئه‌حمه‌دیان

شنۆ : سه‌میع یوسفی

بۆکان :خالید ئه‌حمه‌دی

بۆکان : ره‌سووڵ خدری

گلێنان : هه‌مزه خودا داوه عه‌لی مسته‌فا

بۆکان : نادری مسته‌فازاده

سه‌قز : عه‌بدولعه‌زیز زه‌مبیلی

سه‌ردشت : ج، م، شه‌مزاو

بانه :جه‌ماڵ عێزه‌ت په‌نا

نه‌غده :سه‌ید نه‌جمه‌دین عه‌بدوڵلا پوور

سه‌قز : سه‌عد هیجانی

ره‌حیمخان: خالیدئه‌حمه‌دی

پاوه : ئه‌نوه‌ر زوهرابی

مه‌هاباد :سه‌لاح عه‌بدوڵلا زاده

مه‌هاباد :مامۆستا فیدایی

بۆکان : ئه‌حمه‌د حاجی ئیسماعیل زاده

سه‌قز :حه‌سه‌ن زه‌بیحی

مه‌هاباد : سوله‌یمان مه‌جیدی

مه‌ریوان :که‌ریم مه‌ریوانی وهاورێیانی

شنو :جه‌لال راهی

بوکان: سه‌ید .م .قوره‌یشی

شنو :ئه‌حمه‌د ره‌حمانی

پیرانشار : ئه‌بووبه‌کر ئیسماعیل پوور

بوکان:جه‌لال عه‌شایری

سه‌قز :محه‌مه‌د خاره‌زمی

مه‌هاباد :هه‌ژار عیبادی

بوکان:جه‌عفه‌ر فه‌قێ میری

سیلو :سه‌لمان ئیحیایی

بیجار : ره‌مه‌زان خان ئه‌حمه‌دی

ته‌ورێز : سارا حاجی

سه‌قز : ئه‌دیبه ئازاد

نه‌غه‌ده : ره‌حیم به‌رقی

سه‌قز : فه‌ره‌ج سه‌عدی

بوکان: نوسره‌ت سه‌لیمی

شنو : مسته‌فا ره‌سوولی

سه‌رده‌شت : محه‌مه‌دئه‌مین مه‌ولایی

دانمارک :فه‌رهاد پیرباڵ

مه‌هاباد : ئیسماعیل شه‌ریفی

پیرانشار : مته‌لیب عه‌بدۆ

مه‌هاباد : سه‌یدعه‌لی هادی

شه‌ختان : باپیر کاده‌روێشی

شنو : غه‌فوور سه‌لیمی

نه‌غه‌ده : کاکه لاوپشده‌ری

سنه : جه‌لال مه‌له‌کشا

بوکان : سه‌عید که‌ریمی

بەهاری زەرد

ج. ئاشتی

وەرە هاوڕێ ، وەرە سەیری دەردم
لەسەر ئەم دەردە ، بەهاری زەردم
لێک دەکەن رەنگی بەهار و هی من
لە پەژارە و غەمی مەرگی "هێمن"
وەرە بڕوانە " مەهاباد"ی مە
کە جوانی ی و گەشی ئەو شادی مە
نایە لێی دەنگێ لە دووی بێ ئۆخەی
بێ لە هاوار و شەپۆڕ و واوەی
هەرچی بێ گەردە ملی بەکوێنە
هەرچی کولمە بە رنینێ خوێنە
چەشنی گۆڕخانێ بەسامن جێژوان
کیژ و لاو لەو کەسەرە وا شێوان
هیچی یادی نیە ئەوڕۆ پەیمان
دەنگی ئەم ناڵە دەچێ بۆ ئاسمان
دەگ نەبێ ژوانێ بە رەشپۆشی بێ
دەردی دڵ کردنێ بێ خۆشی بێ
سەر نەوی کردنە بەرەو رووی قوبلە
خەڵکی " شوانان" و "گومرگ" و "قوبلە"
"رزگیان"، " ئەرمەنیان" و "سێ ئاش"
"تەپی تابانی"، "خڕێ" و "سەربەرداش"
پاکی هەرد دەکوتێ بەنێو چاوانی
دەستبە ئەژنۆن هەموو تۆ نازانی
نوێژی ئێوارەیە ، چۆک دادانە ؟
یا نە کڕنووشی بەرەو قەبرانە ؟
شادی خەمبار " بداق سوڵتان"ە
فەخرە بۆی هاتنی ئەم جیرانە
کەچی دەڕوانێ وەکوو جارانە
ئەمەگی خەڵکی نیشانەی مانە

هەرچی فرمێسکی گەشە دەی رێژن
نایدەنە خاک و لە دڵ دەی نێژن
دڵە هەرچەندە برینت سەختە
گیان لە لەش دەربچێ لێرە وەختە
سەرێ با روو لە دەرەی " لاچین" کەین
دوور لە چاوان بگرین سەر شین کەین
لە "موغارێ" و قەد و لووتکەو داوێن
بە هەنیسکی لە کوڵی بەرد تاوێن
زێدی تاساو و پەشێو راژێنین
" سارم"ی جەرگ بڕاو لاوێنین
هەڵگەرێین بۆ سەرو "شیلان ئاوێ"
چاوێ لەو ناوە بگێڕین تاوێ
ئاخۆ هەر دار و کەژی ئەو نێوە
رەمزی سەربەرزیی و مەزنی خێوە ؟!
ماوە شەوگوردی کوڕی گونداوگوند ؟
ماوە ئەو بیری فڕی دونداودوند ؟
ماوە گوێ گرتنی تووڕەی بلوێر
کاتی خەو ، لەو کەژ وشاخی زەنوێر ؟
ئێستەکەش خۆشە شەوی بێ دەنگی ؟
دێتە گوێ شین و گڕوی یەکڕەنگی ؟
دەردی دڵ کردنی لەگەڵ ئەستێران
دادەمرکێنێ کوڵ و کۆی مێران ؟
کانی دڵ روون کەرەوەی "پیرێژن"
سەردە ئێستەش بە هەناسەی "هێمن"؟
شەنگە بێری لە شوان دەڕوانێ
بێتەوە و کوێنی ملی پێ دانێ ؟
" دێم ودێم" دێتە گوێی "خانم"ی دێ
گیان بکێشێتە پەنا پەردەی گوێ ؟
شایی هەر ماوە " هەژار" هەلبەزێ ؟
دویەکی بێتە دەس و جەرگی تەزێ ؟
یا نە لێی نایە ج جووکە و نووکە؟
ماتە بۆو بولبولە سەربێ تووکە؟
دڵ کە جوێ نابێ لە قەبران تاوێ
دەفڕی تەیری خەیاڵم تاوێ
" کانی پیرێژن"ی " شیلان ئاوێ"
ئاوی سەرچاوەیی ئەمڕۆ ناوێ

هێندە گریاوە بۆ یاری گیانی
پێلی دەریایە کە لاوی کانی
ئاشەکەی کۆن و کەلاوەی سەردێ
ئاوەدان بۆتەوە بۆ شینی نوێ
بەردی بەرداشی " قەلات"ە و "هەلگورد"
سوێسن و لالە دەهارێ ورد ، ورد
لە بنار گردی " هەوارە بەردە"
کەو سیا سووتە و سووت لەو دەردە
هیند بە دەنگ بەرزیی لەبەرزاییدێ
گوتی : جێی بەرزی دەوێ شینی دەوێ
هەلگەرا بۆ سەری کێوی " چەکوچی "
شینی شاشین بێ بە دەنگی چەکوچی
لە " هەواری سەری کرماویلێ "
شوێنی هەلدانی کولّی دلّ کەیلێ
شەنگەبێری بە هەنیسکان دەگرێ
شوان نەما تا وەکوو فرمێسک بسرێ
ئەو " هەمین"ی کە بەدانەی خالێ
" هێمن"ی بردە " هەورای خالێ"
پێی فرێ داوە شەدە و دەسمالێ
دەردی بینینی هەواری خالێ؟
" کێوەرەش" سەر بەهەش و رەشپۆشە
ژینی کەژ دوور لە هەلۆ ناخۆشە
دەردی ئەو ناوە بەتینی توانە
وەرەوە خواری خەیال لەو بانە
جاڕی " بۆندرغ"ە بە باغی بێ رەنگ
وەکوو دایکێکی هەتیوبار بێ دەنگ
کاکی جووتێری بەری " سەردەشتان "
دوژمنی کۆنی وچان و وەستان
دەستی قەلشیوی لە پاشبارە شل
بوورە دەدوێنێ دژ و لارەمل :
" کێ یە ئەمجارە بە ئەوکی زێڕین
بۆم بلّێ شیعری کە ئارەق بێ وتین ؟
" پێم بلێ چۆن لە مەچەک رابێنم؟
" چۆن لە کار کاوی دڵ و ژن بێنم؟
هەرچی شینکەی کە لە دەشتی شینن
هەموو سەرشین و خەریکی شینن
شینی شینگێڕی گولّی پەڕ، پەڕ بوو
کە لە شینی گولّی گەش پەڕ، پەڕ بوو
وا خەیال لێرەوە دەڕوا لە سوێی
نالّەیی " سروە " کە : "با بەلەکوێی؟
هەوری بۆری سەری "گۆلی ورمێ"
بە کزەی سروە قژی خۆی دەڕنێ
هەور و ئاو هەردوو لەباوەشێیەک دان
قەت نەبوو هێندە نەوی بێ ئاسمان
بەسیەتی بیری دلّی شێواوم
وەرەوە لای دلّی لێقەوماوم
شینە دلّ ، سووری ئەتۆ، زەردم من
با بدەین دەورە لە گلّکوی هێمن"
نالّەمان گەرمی بکا دیلانێ
نەک بلّێ : "رەشبەلّەکی من کوانێ؟
چاوە هەلچۆڕە بە ئاهەنگ بگرێ
دلّە سەرچۆپی بە دلّ بۆ بگرێ
تۆم کە ناسی بەخەیالّم لەو بوو
پێ گەیی بیری منالّم لەو بوو
هەستی بێ خەوشی ئەوینم لەو بوو
بیری رازێنەری ژینم لەو بوو
بیری : سووتان وەکوو خۆری سەرکەل
وەکوو مۆم روون کەرەوەی بەزمی گەل
بیری : شەوگارە کە دیلی چوونە
بیری : هیوام بێ کە " ئاسۆ روونە"
شوێنی ئەم پەندە لە دلّ هەرمانە :
لە ئەوین ڕایە کە دنیا جوانە
دلّە بۆ یەکتر ئەمە ناسیاوین
هەر خەیالّە کە فریوی داوین
ئەگینا کوا وزە بۆ ئینسانێک
لێرە ئەورۆ هەیە بۆ دیلانێک
شەرتە تۆ یادی بکەی هەر ساتێ
بۆ گرین هەوری بەهار نەمگاتێ
تاکوو ئەو میسرەعە بۆم بێتە ژوان
"تەک و تەنهام و عەزیزانم کوان؟"
دەستلەمل بووکی ئەوین ئالێنم
لە گەلی گەرم و بەهەست نالّێنم.
بە مۆژە و جەوهەری سووری ئەسرین
هەر بنووسم شەوو رۆژ شیعری شین

لە کوردستاندا زۆر جێگا و شوێن هەن کە دەکرێ وتاری عیلمی وزانستی و مێژوویی و ئابووری لەسەر بنووسرێ .بەڵام بەداخەوە ئێستا زۆر شوێن و مەڵبەند هەن کە نەناسراون و زۆر بە کەلک وسوودن. پێویستە سروەی خۆشەویست ئەو شوێن و جێگا بەنرخانەی کوردستان کە لەباری ئابووری ومێژوویی و عیلمی جێی سەرنجن ، نەهێڵێ لەبەرچاو ون بن و وتاریان لە سەر بڵاوبکاتەوە .

چونکە هەریەک لەم شوێنانە تایبەتی یەکیان هەیە . یەکێک لەو شوێنانەلەناوچەی شاروێرانی مەهاباد هەڵکەوتووە ، ناوی "شامە" . پێویستە بزانین شام چیە وچ تایبەتی یەکی هەیە . شام هەزاران هێکتارزەوی بێکارە وکەوتۆتە خوارووی شاروێرانی مەهاباد. لە راستیدا شام بەشێک لە پانایی دەریاچەی ورمێ یە وبەهۆی ئەوە کەئاوی کەم لێرادەوەستێ بۆتە لەوەڕ گەیەکی یەکجار بڵیند و باش و چەندین جۆرە گیای تێدا شین بووە کە بەشی هەرەزۆری ئەم گیایانە بریتین لەپووش،قامیش جەگەن وپەڵەخ .

گوندەکانی خورخورە،بەفرەوان گردی یاقووت ،داشخانە ،مەمێند وگردەقیت لەدەورەی ئەم شامەدا هەڵکەوتوون .هەربۆیەش خەڵکی ئەو گوندانە زۆرتری کەلک لێ وەردەگرن . لە راستیدا هەموو کەس دەتوانێ لە مەرتەعی "شام" ئیستیفادە بکا .

لە دەورەی ئەم شامەدا سێ کێو هەڵکەوتوون ، یەکێک لەو کێوانە گەرووسی پێدەڵێن کە کەوتۆتە خوارووی خورخورە و ئەشکەوتێکی بەناوبانگی تێدا بەناوی ئەشکەوتی فەتاح .

وەک دەگێڕنەوە لەقەدیمدا ئاغا فەتاح یەکێک لە مەزنەکانی دێبوکری بوو .بۆ بەربەرەکانی لەگەڵ دوژمنانی خۆی لەو ئەشکەوتەدا سەنگەری گرتووەوشەڕی لەگەڵ کردوون .و چەند رۆژ وشەو بەداروەستەوە تێدا بووە تاکوو دوژمنەکانی تێک شکاندووە . ئەو ئەشکەوتە لەرەوەزێکی زۆربڵێندوسەختدا هەڵکەوتووە وزارکی بەردێکی یەکجار زۆر گەورەی لێیە کە ناهێڵێ تیری دوژمن بیگرێتەوە

کێوی "گەرووپانکە" لە خوارووی گردی "یاقووت" وکێوی "بداغ" لە خوارووی داشخانەیە کە لە زەمانی ڕێژیمی رابردوو ئیدارەی شکاربانی لەسەر بوو . ئێستاش ساختمانی ئەوئیدارەیە لەوێ ماوە بەڵام خەڵک هەموویان خەرا کردووە .پاش ئاوی سەدی مەهابادیش بە ناوچەی شاروێراندا دەچێتە نێو شام بۆیە هەمیشە هەتا گوێزینگان ئاوی تێدا وبۆتە جێگای ژیانی هەزاران جۆر باڵندەی جوان و ئێستا ئەو شوێنە لە ناوچەی مەهاباد باشترین جێگایە بۆ راو .

پووش ،جۆرە گیایەکی نەرمە کە لە هەوەڵی بەهاردا شین دەبێ ولە هاویندا وشک دەبێ ، رەنگی زەرد هەڵدەگەڕێ پاش رەنگ زەردبوون دەچن بەداس یا مەڵەغان دەیدروون وباقە ،باقەی دەکەن وبافەکان بە بەندەک دەبەستن بەندەک بووشێکی تەڕو خاوە کە بە دەستی بایدەدەن تاکوو وەک گوریس یا پەتکی لێدێ . پاشان باقەپووشی پێدەبەستن .و ئەم پووشە بۆ داپۆشینی خانووبەرە ئیستیفادەی لێدەکرێ.زۆرجاران سەری قەڵاغ ودەوەڵانی پێدا دەپۆشن و بۆپێشگرتنی ئاوی بەندو جۆگەکەلکی لێ وەردە ـ گیرێ و لە باقەپووش سەرەکولانگرەش دروست دەکرێ کە

کولانەی پێدەگرن وقەرەساوی لێ
دروست دەکەن .

قەرەساو بریتییە لە
باقەپووشی درێژ و ئەستوور کە
وەکووبەندەک بادرابێ و پاشان
چەند باقەپووشی درێژوئەستوور
پێکەوە دەبەستن وبۆپەڕینەوەی
سەر ئاو کەلکی لێ وەردەگرن ،
چونکە پووش لە سەر ئاسووکە و
قوم نابێ .

قامیش گیایەکی سەوزوجوانە
کە لە بەهاردا شین دەبێ و لە
پایزدا زەرد هەڵدەگەڕێ.قامیش
وەکوو وێنجە هەموو ساڵێ شین
دەبێتەوە و بۆ داپۆشینی
خانووبەرە و دروستکردنی
(بۆری)کەلکی لێ وەردەگیرێ .

"بۆری" حەسیرێکی گەورەیە
کە لە پاش دارەرێی وەتاغ بە
سەر دارەکاندادەدرێ. زوربەی
خانووبەرەی دێهات بە پووش و
قامێش دادەپۆشن .ئێستا باقەی
قامیش بە ١٠٠ تمەن وەگیر
ناکەوێ .قامیش زۆر خۆڕاگرە .
بە ئارەقەی تەویلەوهۆڵ نارزێ
و لەنێو ناچێ .

جەگەن گیایەکی نەرمە بەلام
لە پووش ئەستوورترەوبلێندترە
کە بۆ دروستکردنی حەسیر
کەلکی لێ وەردەگرن.بۆ دروست
کردنی حەسیر ،جەگەن دەقەڵشێنن
نێوەکەی دەردێنن پاشان چوار
سینگان دەکوتن و١٢یان ١٤
بەندەکیان تێدەکەن ودارێک لەو
سەر ئەوسەری بەندەکەکان
دەکەن ،کە١٢ تاکوو١٤ کونی
تێدایە پاشان بەراست و چەپ

جەگەنی تێوە دەدەن و بە دارە
کونەکە (رفەشی) پێدەلێن
دەیکوتن وپالی پێوێکدەدەن
لەبەر هەڵوەشان سەری
بەندەکەکان لێک دەبەستن .

پەڵەخ زۆر وەپووش دەچێ
بۆسەر ئاخنینی گێشە وگیاو...
کەلکی لێ وەردەگیرێ .

قەدیمی دەگێڕنەوە ئەو
زەمانێ کە بە کەڵ ؟ئارەبە
دەچوونە ئەم"شامە" بەرەوە
بەرازیان دەدی. بەلام چون
گۆشتی بەراز بە شەرع حەرامە
ئیلاقەیان نەدەکردن مەگەر
سەیر چووبانە راوەبەراز .ئەمما
کاتێک ئەرتەشی شووڕەوی ،
ئازەربایجانی داگیرکردوهاتنە
کوردستان قازاخەکانی شووڕەوی
بە تفەنگ دەگیانیان بەربوون
هەر مۆڵەتیان پێ نەدەدان
لە کوشتنیان غافڵ نەبوون.لەو
وەختەوە بەرازی کەم لێ ماوە
بەلام پڕە لە گورگ و رێوی
لە خواردنی باڵندە وئاژەڵ
لەم شامەدا دەژین خافڵ نین .

راوچی لەبەر سەرما و تەڕ
بوون پاڵتۆ ولیباسی گەرمیان
پێیە . جاری واشئەنایلۆن
لەگەڵ خۆ دەبەن ولە کاتی
بەفروباراندا بنەسەر خۆیدا
هەڵدەکێشن .

سیپە : بریتییە لەحاشارگە
یەککە راوچی خۆی تێدا حاشار
دەدا .سیپە دەبێ لەسەر رێگەی
هاتووچۆی باڵنداندا بێ .
سیپە لە بەفر و تەختەسەهۆڵ
و یا لە پووش و قامیش دروست

دەکرێ . سیپە تەنیا جێی یەک
یا دوو راوچی دەبێ.باڵندەکانی
و شام کە راوچی راویان دەکەن
بریتین لەمانە :

سی ،قوو ،قەرەناز ، سوورە
و قورینگ ،هەڵەتانج ، سۆنەوبۆرە
... جۆرەی لووت پان ،سوورەقانگ .

بەگوتەی راوچییان باڵندە
زۆرتر لە شەودا دەگەڕێن
راوکردنیان بەشەو خۆشترە
دەڵێن حۆرەمراوی یەک هەیەلە
هەموو باڵندەکان وشیارترە و
زۆرکەم خۆ لەسیپە دەدا . بە
بۆ پێچەوانە سوورەقانگ لە سیپە
ناپرنگێتەوە .

خووخدەی باڵندەکان :

سوورەقانگ وهەڵەتانج هیچ
وەخت لەنێو شامدا کورک نابن.
ک[illegible] کورک بوون دەچنە دەرەوەی
و شام. بەلام کە جووچکەیان
هەڵێنا وەکوو پشیلە
جووچکەکانیان بۆنێو شام
دێننەوە. سوورەقورینگ لە
خوارووی هەموو باڵندەکاندا
کورک دەبن تاکوو ئینسان
نەتوانێ بۆ لایان بچێ.باڵندەی
واش هەن لە قەراغی شامدا
کورک دەبن وەکوو :

مراوی ، رەش بەشە ،زیق زیقاوە
ئێستا بەهۆی بەسەررانەگەیشتن
ئیدارەی شکاربانی وراوکردنی
بێ رەویەی راوچییان ، ژیانی
باڵندەکان لەوشامەدا کەوتۆتە
مەترسی . ساڵێ هەزاران جووجکەو
هێلکەی ئەو باڵندانە بەدەست
ئینسانی ،ئینسان لەنێو دەچن

کوڵی دڵ

سەیدتاهیرهاشمی

بـەهـا رهـا ت سـروه دەنگـی دڵـتـەزێـنی بـلـبلێ هێنا
لـەنـێو بـا خـا ن نـەسـیمـی بەربەیا ن بێنی گوڵیهێنا
لـەسـەرکێوا ن دوا یی کـا ژولـێـژی بـەوری زسـتا نی
بەنـرکـەی هـەورەوە دیسـا ن پـڵنگـی پڵێلـی هـێنا
بـەجێیە مـا ت وحـەیرا نـی تفا ق وهەیت وهـووتی بم
کەوا هـەیتێ بەهـێیدا وهـەیتـی سێوی سەرچلێ هێنا
شـەتا و هـەرچەندەهـۆنەی دیدەیـی عـا شق وەبیردێنێ
قەرا خی چا وەکەی چا وی وەنەوشەو سنبلی هێنا
مـەگەر پا ییز وهـا وینـە عـەزیزا ن وا بـەئـەم رەنگـە
بنێشت ومـا زوو وقەزوا ن وشـۆکـە وگـزگـڵـی هـێنـا
هـەوا ی ئەم دەشت وبا نـە هێندەحا ڵەت پەروەرەوئا زیز
لـەسەرکێو شێری شەرزە ومـێرغـوزا ر ئا سکی سلـی هێنا
بـەتا وی وەشت وسەوزەی دەشت وگرمەی کێووهـا ژەی چەم
کەوی گەردن بە خا ڵ سـوێسکی قەشەنگ پۆڕی شلی هـێنا
هەمووچـەشنە شتێکـی جـوا نی هـێنا نەوبەها ر ئەمما
لەدەردی مەرگی هێمـن سەد ئەسـەف دا خـی دڵـی هـێنا
لەبەرئـەم وشکە سا ڵـە تـا هـیرا سەرچـا وەی تەبعـم
نـەمـا ئا وی ،ئـەمـەش یـەک دا خـما بوو دڵ کلێ هێنا

تەزبێح

" مەولەوی "

جیلوەی جـەلای جام دڵـەی پڕ جەگەرد
فەرمـا ت پەی تـەزبێح ها رەوا نەمکەرد
پەرێ تـۆ خـا سە ن هەرشا م تا سـەحـەر
هەر ژما رەی وەسڵ با ڵای دڵبـەر بـەر
نـەک چو ن من وزوو وەهوونا و وەسـتە
خەم سیوا ک ،نما ی مەینەتا ن بـەستـە
نیشتەی گۆشەی تا ر نما زخا نـەی دەرد
روو نەپا ی میحرا ب هەنا سا ن سـەرد
وەی وزوو ونـمـا وەی سـیـوا کـەوە
جەی گۆشەی میحـرا ومزگـی پا کـەوە
دا نەی مەرجا نـی هەرس مـەهـجـووری
هونیا ی تا س کرژ رشتـەکـەی دووری
پەی ژما رەی زکر کزەی ئێش ونێـش
کا فیە ن دیدەم تـەزبێحـم پەی چێش

ئەی وتەنیام وعەزیزانم کوان
بۆنی گۆڕخانەی لێدێ جێژوان.

کوردی

دە روو ن زامدا رو دڵ غەمگینە بێ‌تۆ
سەرم گێجە تەنم بێ تینە بێ تۆ
خەوم بێ هۆشیە ، بەرگم پەلاّ سە
خۆراکم خوێنە ، شادیم شینە بێ تۆ
جێگەم سەحرایە ، وەحشی یاروها ودەم
دڕک فەڕش وکوچک بالێنە بێ تۆ
سەرم سەمتوورە سینەم چەنگ و دڵ دەف
خەفەت تا رو مەقام نالێنە بێ تۆ
ئەوا من بووم بەشاو سوڵتا نەووالی
سەریری عیززەتم کەی ژینە بێ تۆ
لە هاوسایا نلە تاونالێنی «کوردی»
دوعای مەرگم لەوێش ئامینە بێ تۆ

"حەقیقی"

کەو وکوڕکوڕ لەسەر دوندی چیای شین
دەنالێنن لە شیفی مەرگی هێمن
گوڵی باغی ئەدەب ژاکا لە ناکاو
لەبەر ئەو زەردە رەنگم وەک بەهێ من
بەهارە وحەقیقەتی بولبول بنالێ
دەڵێ: لەوشیعری پاراوم دەوێ من
لەنێو باغان دەڵێن شەونم دەبارێ
کەچی فرمێسکە ، دیتم دوێ شەوێ من
وەهای دادا هەور بارانی ئەسرین
بەراووشینە هەرچی وشکە دێمەن
بنەو بارگەی تەمەنمان گەییە ئاسۆ
لەوێ ئەو تێپەڕی، ماوم بەجێ من
لەشوێن ئامانجی دڵ نەسرەوت و رۆیی
لەشینی ئەو دڵم چۆن بسرەوێ من
لەپاش تۆ شاعیری بەرزو بەڕێزم
قەت ئاواتی دڵم نایێتە جێ من
لەدووریت تازە دڵخۆش بم مەحاڵە
بەنەغمەی بولبول وقاسپەی کەوێ من
بە بێ تۆجەرگی من سووتاوە "هێمن"
ئەمن ئاوام ئەتۆ چۆنی بەبێ من ؟!
رەفیقان دڵ بریندارە "حەقیقی"
دەوای ئەو زامە داوا کەم لەکێ من ؟.

بدەستیات
یادی هێمن «بیەقادردە»

بە یادی هێمن ئەوڕۆ سروەیەک دێ لێی گەڕێن با بێ
نەسیم بۆنی بەهەشتی پێوەیە. ئەمرۆ لە هەر لا بێ
شەووڕۆژ رادەبوورێ و دڵ خەمی وی قەت لەبیر ناچێ
دڵم دەتلێتەوە بەو دەردەوە زۆر ئەستەمە رابێ
هەتا کۆنتر دەبێ یادوارەکەی زۆرتر دەبێ دەردم
برینی کۆنە ناسۆری بە ئێشەکەی بلێی چابێ
خەمی ئەو زەڕڕەزەڕڕەی جیسم وجانی گرتووم ئێستا
خەمی عالەم،چ تۆ ضیری هەیەبۆ من نەیە نابێ
لەئاسۆگی هومێد ئەستێرەیەک ئاوا بووە ئەوڕۆ
ئەگەر رۆژێک لەوێ هەڵ بێ بەزەحمەت شۆقی ئاوابێ
لە دونیای ئێمەدا مانگێک هەڵات و رۆیی ئاوا بوو
بە من چی گەر تەواوی ئاسمان عەقدی سوڕەیابێ
ئەگەرچی خونچە زۆر پشکوتووە لەم باغ وگوڵزارە
لە گوڵزاری ئەدەب بەم شێوەیە گوڵ تازە شین نابێ
دڵی تاریکی من روونە بە یارانی ئەدەب پەروەر
دەڵێی رێبازەکەی دەگرینە بەرچاو یاخودا وابێ
خودایا لێی ببوورە رەنجی زۆر دیوە لە دونیادا
ئەویش با موستەحەققی رەحمەتی باریتەعالا بێ
ئەویش ئەولادی تۆیە یا (رسول الله) لەمەحشەردا
کەیاران لێت وەخڕبوون خۆت بفەرموو (هێمن)یش بابێ
خەمی دنیای لەبیر وێرانەکەی دڵ بردەوە سەیید
خەمی (هێمن) بەخێر هات بۆدڵی من ماڵی ئاوابێ

مامۆستاگیان :

کارێ کەخەم ودەردی فیراقت بەمنی کرد
سەرما بەهەتیو بابەدەواری شڕی ناکا

«سروە»

گوزارشت :

زانستگەی ئازادی ئیسلامی مەهاباد

لەماوەیەک لەمەو بەرەوە دەنگ وباسی بنیات نانی دانشگای ئازادی ئیسلامی مەهاباد لەهەمووشوێنێکدا بڵاو بۆتەوە. ئەم هەواڵە بەتایبەتی بۆ ناوەندی بڵاو، کردنەوەی فەرهەنگ وئەدەبی کوردی (ئینتیشاراتی سەلاحەدینی ئەییوبی) زۆر گرینگ بوو. چونکە بۆ ناوەندێکی فەرهەنگی کورد کرانەوەی ناوەندێکی فەرهەنگی زانستی وەک دانیشگایەک کە قەرارە. زبان وئەدەبی کوردیشی تێدا بخوێندرێ دەتوانێ هەواڵێکی گرینگ وچارەسازبێ. هەرلەبەر ئەو هۆیەش ئێمە نوێنەری خۆمان ناردە مەهاباد تا لەگەڵ کاربەدەستان وبەرپرسانی ئەم کارەگرینگە، کۆبێتەوەوسەروبنی هەواڵەکەمان بۆ روون کاتەوە.

بەپێی گوزارشتی نوێنەری ئێمە هەمووکاربەدەستان وبەرپرسانی شارستانی مەهاباد وهەروەها زوربەی دانیشتوانی شار ئاگادارن کە مەڵبەندی ئێمە نیازوپێداویستی یەکی زۆری بەزانست وپێشکەوتن و جووڵانەوەی فەرهەنگی هەیە. ئەوەش روون بۆتەوە کە ئەم ناوچەیە پڕەلەهاوشاری و هاووڵاتی بەئیستعداد وبە شۆق وزۆق. ناوچەکەشمان لە باری کشت وکاڵ وئاوەدانی وئاژەڵداری وباغداری یەوە یەکێکە لەناوچە هەرە دەوڵەمەندەکانی ئێران و ئیستیعدادی پێشکەوتن و دەوڵەمەندی زۆرە لەباری فەرهەنگی‌وزانستیشەوە مەڵبەندی موکریان لەقەدیمەوەناوەندی خوێندن و زانست بووەوەو جەماوەری خەڵک عەلاقەیەکی زۆریان بەخوێندن وپێشکەوتن هەبووە.

ئەم هۆیانە لەسەریەک، کاربەدەستان وبەرپرسان و خاوەنڕایانی مەهابادی هان داوە کەبۆپێک هێنانی بارودۆخی بنیاتنانی دانشگای مەهاباد دەست بەکاربن.

یەکەم کۆبوونەوە لەم پێوەندی یەدا رۆژی ۶۵/۴/۱ لە مەهاباد پێک هات لەم کۆبوونەوەیەدا پاش باس و لێکۆڵینەوە وراوێژی زۆر، کۆری باوەر پێکراوانی دانشگاە(هیئت امنای دانشگاه) هەڵبژێردرا کە ئەندامەکانی بریتین لەئیمام جومعەی شار نوێنەری مەهابادلەمەجلیسی شورای ئیسلامیدا، فەرماندار سەرۆکی ئیدارەی بارهێنان و فێرکردن، یەکێک لە دەبیرە قەدیمی یەکانی شار، سەرۆکی شوورای ئەسناف و نوێنەری دوکتۆرەکان،

پاش ئەو کۆبوونەوە. بەرپرسی کۆمیتەی زانستی دیاری کرا تا هەل ومەرج و بارودۆخی زانستی مەهاباد وئەزموونی شارەکانی دیکە کە خاوەنی دانیشگای ئازادن، بخاتە ژێر لێکۆڵینەوەو گوزارشتی کاری خۆی بڵاو بکاتەوە. لە ئەنجامی ئەو کارەدا بڕیاردرا کە. ئەو رشتانەی ژێرەوە لە دانیشگای ئازادی ئیسلامیدا بخوێندرێن.

٢- رستەی ئاژەڵداری

٣- رشتەی ئەدەبیاتی فارسی و کوردی

٤- رشتەی فەننی وئاوەدانی (عمران)

٥- رشتەی (الهیات و، معارف اسلامی)

هەروەها دانانی رشتەی پزشکی لەژێر لێکۆڵینەوەو راوێژدایە. یارمەتی خەڵک: بەپێی گوزارشتی بەرپرسانی ئەم کارە فەرهەنگیوزانستییە خەڵکی شاری مەهابادو بەمالیک ومووچەخۆر وئەسناف وقوتابی ووەرزێر وکارگەرەوە پێشوازییەکی شایانیان کردەوە و تائێستا پووڵێکی زۆریان بۆ خەرج وموخاریجی دانانی دانیشگا داوە. مامۆستایانی ئایینی ناوچەش بێجگە لە یارمەتی ماڵی زۆرتێدەکۆشن خەڵکی گوندو شاری ناوچە بۆیارمەتی هان بدەن.

لەلایەن کاربەدەستانی دەولەتیشەوە لەم کارە پێشوازی کراوە. **جەنابی حجت السلام هاشمی رەفسنجانی و سەرۆک وەزیری کۆماری ئیسلامیش یارمەتی ئەم کارە - یان داوە وبەڵێنی یارمەتی داهاتووشیان داوە.**

وەک هەواڵنێری ئێمە رای گەیاندووە. بۆ بەرێوە بردنیکار وباری ئەمدانشگایە لەباریئابووری یەوەبێجگە لەوەرگرتنی(ساڵانە- شهریە) قەرارە هێندێک سەرچاوەی باوەرپێکراوی ماڵیوئابووری دیکەش وەک کردنەوەی نەخۆش - خانەو ئاژەڵداری و.... دابیر کرێ وداهاتەکەی بۆ دانیشگا تەرخان بکەن.

هیواداریـن هەر بەوزوانە هەواڵی کرانەوەی ئەودانیشگا - یەمان پێ بگاو ئێمەش ئامادەیی خۆمان بۆهەموو خزمەتێکی کەلەدەستمان بێ. دەردەبڕین.

« خاڵەمین »

شاعیری میللی ، هێمنی ، کاکی
لاڵ بم ئەورۆکە دیلی ژێرخاکی
تۆ لەشت مردووە گیانت هەر بەرزە
رێز لەتۆنان لەسەر هەمان فەرزە
تۆ چرایەکی پڕ لە پڕشنگی
دایکی نیشتمانە دەکوتێ بۆ سنگی
شێرە رۆڵێکی کورد و کوردستان
ئاخ کە مەرگت بەهاری کرد زستان

حاجی و پیرەمێرد و هەرچی نەمان
راستی تۆ هەبووی لەجێی هەموان
ئەدەبی کوردی هەر لە تۆ جوان بوو
شیعری تۆ رابەری هەمووومان بوو
خزمەتی تۆ بەگەل گەلێ زۆرە
نەتەویستت ئەوێستێ سەرشۆڕە
گەنجەکانت گەلێ گەیاندوونێ
لە پلەی پێشی تا تەواو بوونێ
ئەو جحێڵانە گەرچی زۆر گەنجن
خۆ سپاس بۆ خوا هەموو گەنجن
سروەکەت چەشنی سۆزی کوێستانە
نێوی پڕمیوە ، باغ و بێستانە
ئەی جحێڵان و خوێندەوارانم
جێ هومێدی دێهات و شارانم
داخە سروە هەتیو بێ دوای هێمن
ئێمە شەرمەندەبین لە لای هێمن
ئینشاراتهی سەلاحەددین
سروە و مروە دەربخەن چین چین
لە وت و وێژەکانی با یاد کەین
گیانی مام هێمنیشی پێ شاد کەین
خاڵ و خەڵکێکی زۆری کرد ڕەشپۆش
خۆی کە ڕۆیی و تاری جوانی خۆش
جا ئەوێستا کە «خاڵە» دەس بە دوعا
بۆی بپاڕێینەوە هەموو لە خوا
ئەی خودای عاسمان وەهی هەردی
ئەی پەنا و پشتی میللەتی کوردی
هێمنە و هێمنیش بوو بێ بەخشە
ئەوی بی بەخشی خۆش و خۆشنەخشە

چون نووسەری ئەم وتارە" خوالێخۆشبوو سوارەی ئێلخانی زادە" نەماوە ئێمە دەستمان لـــە نووسراوەکە وەرنەدا

سەیـــدەوان

کۆمەڵ لەسەر رێگای راستە و هەرچی لەنێو کۆمەڵەوە هەستێ وباسی خواست وویستی کۆمەڵ بکا جوانە. چونکوو ئەوەی وابە هەڵە دەچێ تاکە. کۆمەڵ کەمواهەیە رێگای چەوت بگرێتە بەر.

کۆمەڵ بەلای منەوە بەو کەمایەتی یە نالێن کە سوودێکیان هەیە جیا لە سوودی گشتی وهونەرێکیان هەیە بەپێچەوانەی هونەری کۆمەڵ.

چینی پێک هێنەر واتە ئەوکەسانە کە زوربەن و هەمیشە روویان لە ژیانی مرۆڤایەتی وبەرزکردنەوەی پلە وپایەی ژیانی ئینسانی یە.

بەلێکدانەوەی من کۆمەڵ بەوان دەگوترێ جوٚن ئەوانن کە خەمیان وەک تەموومژی سەر چیا وشادی یان چەشنی پێکەنینی هەوەڵ زەردەی، خۆرەتاوە. ئەوانن کە هونەریان ئێسک سووک ولە دڵ نزیک وخوێن شیرینە.

هونەرێک کە بە خشڵی خۆماڵی رازاوەتەوە ورەنگ و بۆن وتامی بێگانەی پێوە نیە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا لە هەموو شوێنێک ج لەنێوخۆ و ج لە دەرەوە هەرجوانە. چونکوو مانای بەرزی جوانی، ئەو جوانی یە کە بێوەندی بەهەرێمی بەریانی جوانیەوە هەیە ولەگەڵ «باشی»حاوەن یەک مانان لەهەموو لایەکەوە وبە لای هەموو کەسەوە بەرزە.

زیانی عێلاتی هەندێ خوو رەوشتی تایبەتی خۆی هەیە کە یەکیان دڵاوایی وبەخشین ومالێ دنیا بەلاوە کەم بوونە، جونکە ژیانەکەی چەشنێکە کە ئادەمیزاد بەرامبەر بەپاشەکەوت کردن و بیر لە بەیانی ژیان کردنەوە بێ دەربەست دەبێ. لەبەر ئەوەیە کە کورد سەربەرزی و ئازایەتی ومیوان گری زۆرە و بەیتی **سەیدەوان** داستانی ئەم چەشنە ژیانە دەگێرێتەوە

بەداخەوە ئەدەبی ئێمە لەنێو گەلانی جیهاندا بڵاو نەبۆتەوە. دەنا خواعالمە کە سەیدەوان زۆر لە "هاملێت"ی شکسپیر بەرزترە.

شکسپیر لای وایە "هەبوون یا نەبوون" مەبەست یەکێ لەو دوانەیە. بەیت بێژی سەیدەوان دەڵێ "دلان یا ماتەم" کامیان مەبەستی ژیانە؟

قارەمانی شکسپیر هاملێتی باوک کوزراوە، دایکی خەیانەتکار ومامی باوکوژ بوونە هۆی بەرازەی هاملێت بەڵام لەبەیتی "سەیدەوان" دا

باوکێک سێ کوڕی گەنجی دەمرن کە یەکێک هەر بە دەستی باوکەکە دەکوژرێ خەمی هاملێت بەئەندازەی پەژارەی عەبدولعەزیزی رۆڵە کوژراو گران نیە .

جا با بچینەوە سەرداستانی سەیدەوان .

"رەبی خودایە ئەتۆ هەوری رەحمەتێ بێنی لە لای قیبلەی مەمبارەکە.لە داوێنی فەڕەنگی یان لەسەر قەبری پیرخدری هەڵبڕێژی. کێ دیویەتی لەدەورەتی دەزەمانان بووک لەسەر سێ کوڕان را بچنەوە ماڵە بابیان بەکیژی ؟

عەبدولعەزیزی داسنی سێ کوڕی دەبێ بەناوی"سەیدەوان" و"نێچیروان" و" مەلکەوان" سێ کوڕی گەنج کە کاتی ژن هێنانیانە وسێ بووکیان بە رۆژیک بۆدێنن . عەشیرەتی داسنی هەموو لە شایی و زەماوەندا بەشدارن . مەلکەوان شەوی هەوەڵ پەردوو - گیر دەبێ ودەمرێ و خەفەتێکی گەورە دەخاتە سەر دڵی باوکی بەڵام عەبدولعەزیزە کۆرە سەرۆکی عێلی داسنی یانە! چۆن رووی هەیە بە عەشیرەتەکەی بڵێ :

- دەستی دیلان بەردەن و بڵاوەی کەن !

راستە کەکوڕمردن پشت شکێن و برست بڕە ،بەڵام ئەی"سەرۆکی‌چی، ئەی پیاوەتی ومیوان خۆشەویستی چ لێ بکا ؟

عەبدولعەزیز دەنگ ناکا و هەڵپەرکێ وزەماوەند هەر دەمێنێ ،تا شەوی دووهەم دەشتەوانان هەواڵی دەدەنێ کە نێچیروان لەرەوەزەبەردی تووش وچڕ هەڵدێراوە ومردووە دیسانەوە باوکی کۆست کەوتوو برینی دەکولێتەوە و خەم بە هەموو گرانی یەکەوە دەکەوێتە سەردڵی وبیر دەکاتەوە . دووکوڕی جوانەمەرگ بوون ئەم زەماوەندە شوومە .ئەم بەهارە بێ فەڕە بێ فەڕودزێوە .چی بکا ؟ئایا لە گەڵ ئەوەشدا تەرمی دووکوڕی لاوی لەبەر دەستە .زەماوەند هەربمێنێ ؟ ئەگەر بە داسنی یان بڵێ من زەماوەند ناگێڕم ئێوە هەڵپەرکێ بوەستێنن ، چی پێدەڵێن ؟

ئاخۆ نالێن عەبدولعەزیزە پیرەخەرفاوە ، پیاوێکی ئاخرشەڕە ؟ ئەمانە ژێردەستی خۆین.بێ جیاوازی کورە داسنی کوڕی ئەوون و هەموو ئەورۆ لە شادی ئەودا بەشدارن ،میوانن . گەڕی هەڵپەرکێ گەرمە ، کیژوکوڕی داسنی خەریکی رۆینە و سوێسکەیی وچۆپی وسێ جادن ، ئاخۆ بچێتە ناویان و بە پرمەی گریانەوە بڵێ ئەی کوڕوکیژی داسنی دیلانەکەتان بەردەن لەبانی شایی شین بگێڕن .مەلکەوان ونێچیروان مردن وئێوە بۆ دوو راوای . ئەماو شایی دەکەن . بەڵام نا عەبدولعەزیز کوردە . ئەوانەش میوانن . رەوا نیە زەماوەندەکەیان بشێوێ. ئەی دڵی پەژارەداری چ لێ بکا . ئەم هەموو خەموودەردە بۆکوێ بەرێ؟ واباشە لە ئاوایی دەرکەوێ .پەنا بەرێتە بەر داوێنی چیا خەفەتی بدا بەدەم شەماڵی سەرشێتی شین و دوعا! نا لەهەرای هەڵپەرکێ رزگاربێ ئاگری دەروونی بەجۆش دێ و دەبێ نا ئەو جێگایە وارێبازی مەڕ و بزنەکێوی یە لەژێر بەردێک ئارام دەگرێ ، بەڵام دڵی وەک ئاوی سەرئاگری بەتین دەجۆشێ وهەڵدەچێ . فرمێسکی گەرمی بەسەر گۆنای پرچینیدا دێتە خوار .

دەوروبەری بەهارە بەڵام چ بەهارێک ؟ بەهارێکی رەش وناحەز . ناحەزتر لە هەموو زستانێک ،چاوی تیژی وەک هەڵۆی پیری چیا دەڕوانێتە ئەوبەری دۆڵەکە . بەهانەی لەماڵ دەرکەوتن و کۆڕی زەماوەند جێ هێشتنی ئەمەیە کەدەچێ گۆشتی راوێک بێنێتەوە.

لێرەدایە کە تراژدی دەگاتە ئەوپەڕی خۆی . دەستێکی بەهێز لە کاردایە بۆ پەروەراندنی دڵتەزێن —

ترین بەسەرهات .

دەوروبەری بەهارە ،گیا شینە ،لاسکی ناسکی گوڵی کێوی بەدەم بای نەرمونیانەوە دەلەرێتەوە .دڵی ناوکێک پڕە لە مەینەت . پەردەی زاوایی دووکوڕی گەنج بەتاڵە دووبووک چاوەڕوانن. داسنی لەشایی و خۆشیدا نوقم بوون. عەبدولعەزیز گاهێ بەدڵیدا دێ " دوانم مردن ،سەیدەوانم ماوە . ژیان ماتەمە یا شینە ؟

دەنگی گۆرانی بێژ و دەهۆڵ و زوڕنای نێو دێ کە زۆر دوور ،لەدەرەوە دێتەبەر گوێ.ئەوجارە نەوا شەماڵ دەیهێنێ . دەڵێ "ژیان شایی یە دوان مردن!هەموو دەمرن! چونکە لە هەوەڵەوە نەبوون، هاتن‌وپاشان رۆیشتن .

کەوایە ژیان قۆناغێکی کەمخایەن وکورتە لە نێوان دوو نەبوونی درێژ وبێ بەستێندا .

هەراوبگرێکە بەینی دوو بێدەنگی وهەدادان کە وەهایە ژیان شایی یە . بۆ نەمانی بێدەنگی ماوە زۆرە ، بەلام دۆڵی کپ وخامۆش کە دەڵێی گریانێکی بەکوڵی پیاوانەیە لەگەروودا بەستراوە دەڵێ ... نا ... ژیان ماتەمە ژیان کۆست کەوتنە . ژیان لەگۆ کەوتنی دوولێوی پڕ بزەیە . با، لەو بەری دۆڵەکەوە یاری بە مووی ریشی زەردی بزنەکێوی یەک دەکا . لێکی دەدا .دەیهۆنێتەوە. عەبدولعەزیز بەچاوێکەوە کە فرمێسکی مەینەتی تێزاوە دەڕوانێتە ئەوموووەزەردانە کە دەڵێی برچی گوڵەبەڕۆژەیا قژی گەنمەکانەبە و با دەیشەکێنێ. وادەزانێ بەراستی مووی ریشی بزنە کێوی بە تەقەی تفەنگ هەڵدەستێ .وەک پڕمەی تڕبانێکی بەکوڵ دەچێ . نا دەڵێی قاقای پڕلە تەوسی ئینسانە بە ژیان . شتێکی زیندوو لەپشت بەردێکەوە دەکەوێتە خوارەوە . وادیارە پێکراوە . عەبدولعەزیز دەگاتە سەری دەبینێ سەیدەوانە . مووی زەردو خوێنی سوورو دەموچاوی سپی لەسەرگیای سەوز تێکەڵ بوون . هەناسە لە سینگی چیادا قەتیس ماوە . کەو لە قاسپە کەوتووە . رۆژ خۆی لەژێر هەورێکی چڵکندا شاردۆتەوە .

عەبدولعەزیز چی بۆ ماوەتەوە . دانیشێ چونکوو ئەژنۆی هێزی نیە . لە بێدەنگی دەترسێ وناشتوانێ بگری چونکوو پەشۆکاوە هەموو دنیا لەبەر چاوی دەبێتە یەک پرسیار ، ژیان شینە یا شایی یە ؟

غەم لەوە گەورەترە کە لەدڵی پیروناسکی عەبدولعە ـ زیزدا جێگای ببێتەوە دەپاڕێتەوە . لە بەرخودا دەپاڕێتەوە "رەبی خودایە بای رەحمەتێ بێنی لە لای قیبلەی موبارەک لە داوێنی فەرەنگی یان بیدەی لە خەمی عەبدولعەزیزی و لە بەحری خوێ یەی تێپەڕێنی چەند خەمێکی گەورەیە خەمی عەبدولعەزیزی داسنی کە دووکوڕی دەمرن ویەکێکی خۆی دەیکووژێ . لە کاتێکدا رەماوەندە ،بەهارە ، کاتی بووژانەوە وژیانەوە.بەیت بێژ ترازدی یەکی بەرزی پێک هێناوە .گیانی نەمری شاد بێ .

*ـولاتی داسنی : کەوتۆتە بەری بارزان جێگایەکی چڕوئەستەمە وکەوتۆتە نێوەڕاستی تورکیا و عێراق بزنەکێوی زۆر پێوەو جێگە راوە .

ف-وەفایی

دایک وبابی خۆشەویست :

١ـ ئەوەت لەبیربێ کە منداڵ دیاری خوایەولەرێزی نیعمەتەبەرزەکانی ئەوەمەیەـ لێن هەویری ئەوبەتالبیاوک یابراودراوسێ دەربێ.هەر منداڵەی شەخسیەتێکی‌تایبەتی هەیە ودەبێ بۆنواندنی ئەو دەرفەت وماوەی بدرێتێ.

٢ـ وەختێک، منداڵ لە کارێک سەرناکەوێ یادەبەزێ نابێ بەخۆدا بشکێتەوە .یالەگەڵ ئەومنداڵانەی هاوتەمەنی کەلەوزیاتر گەشەیان کردووە هەڵی مەسەنگێننە .

٣ـ تووڕەیی ودژایەتی دووهەستی سروشتین جا منداڵەکەت یارمەتی بدە تا بۆهەڵوێستگرتن لەبەرامبەر ئەو دووهەستەدا رێگەیەک بدۆزێتەوە کەکۆمەڵ پەسندی بکا .دەنائەگەر تووڕەیی ودژایەتی خۆی بەشێوەیەک پێشان نەدا لەدەروونیدا کۆدەبێتەوە ودەبێتە ناسۆر وگریمانە .

٤ـ دەبێ منداڵ قایم‌و، ئاقڵ باربێ‌وفێری رێک وپێکی بێ. نابێ هەست بەوە بکا کەدایک وباب زوڵمی لێدەکا. چون ئەگەرزانی دایک وباب عادڵن،بەقسەیان دەکاو خۆشی دەوێن.

وەختێک سزادەدرێ دەبێ واهەست بکاکە تۆڵەی بەعەدالەت لێ دەکرێتەوە .

٥ـ وەختێ ئاموٚژگاری منداڵ قسەتان یەک بێ‌وانەبێ یەکتان لانی منداڵ بگرن و ئەوی دیکە دژی ئەوڕاوەستن چون دەبێتەهۆی ئاکامێکی نالەبار لەباری عاتیفەولەدەروونی منداڵدایانی‌وەختێک گەورەبووهەستەتێکدەرەکانی وەک تاوان وشەرمێونی ناهێمنی تێدابەدی دێ.

٦ـ هەرچی منداڵ ویستی وگرووی بۆگرت لەبەردەستی مەنێن چون دەبێ ماوەیەک ناڕەحەت بێ هەتا قەدری وەدەستهێنانی دڵخوازبزانێ وبۆگەیشتن بەخۆشی ناخۆشیش بچێژێ .بۆئەو کارانەی دەیەوێ بیکا خاترجەمی بکە .

٧ـ نابێ خۆتان بەسەر چاوەی هەمووتەواوەتی یەک بزانن.دەبێ منداڵ هەست بەوە بکا کەدایک وبابیش هێندێک شت دەزانن وتوانایی‌هێندێک کاریان هەیەوهێندێک نا.دەبێ ماوەی بدەی نابزانێ دایک وباب هەڵەش دەکەن ئەوددم، پێوەندی گرتن لەگەڵ منداڵ سانی تروخۆشترە .

٨ـ وەختێک تووڕە بوون هەڕەشەمەکەن ووەختی خۆشی دڵێنی یەک مەدەن کەدوایی

پاشماوەی فۆلکلۆر ..

برایان خوشکێک بەویتریان دەلێ :

بەیانە بوو کەروێشکێ دەیگوت بە کەوێ وەرەگەرعەلانی خۆمان باوێینەوە فلان جێ و فلان جێ یان ئەو جووتە سوارەی ئەمن و تۆیان لێ دەترساین ،

ئەوە دوو رۆژە رانی دەرکێفی و سمێلی دەنیوەرویان ،

وبن بارستی دەگلی دەکەوێ

شاعیر دەیەوێ دیمەنێکی ئاوا جوان بخولقێنی ئاخۆسەر دەکەوێ ؟ ئاشکرایە نا . کوا کەسێکی بەبت نەناسێ وبەسەر تەواوی باری زمانی نەتەوەکەیدا زاڵ نەبێ دەتوانێ بەو شێوەیە بە رێز کردن ولە پەنا یەک دانانی ئەو وشە خۆماڵی یانە لەچوار چێوەی وەزندا شیعر بلێ .... ئەوجار دەردی نەناسینی شیعر شیعری بەیتە ، کاتێک لێمان روون وئاشکرابێ ئەو شێوە شیعرە شێوەیەکی رەسەن و تەواو کوردی ونەناسراوو زۆر جوانە چ پێویستی بەوە هەیە ئەو لەبەین بەرین وشێوەیەکی عەرووزی شیعر بلێین وتازە بڕواشمان بەوەبێ خزمەت دەکەین ....

با سەرنج بدەینە شێوە شیعری بەیتکە وەزنی هەیە لەبارە و لەزاران خۆشەوهەوڵ بدەین ئەگەر هونەریشمان لاسایی یە ،لاسایی لە **خۆمان بێ** ئەوجار بۆ کارێک بکەین کە لە هیچ جێیەکی ئەودونیا پان وبەرینەدا بەسەر شوێنەوارە بایی دارە قەدیمی یەکان نەهاتووە و ئەگەریش هاتبێ زیان بار بووە ؟ **یانی لەپاش فردەوسی شاعیری وامان نەبووە کە بتوانێ کتێبی شانامە لە پێش خۆی دابنێ و سەرلەنوێ بە شێوەیەکی دیکە و هەر لەو چوارچێوەدا دووبارە سازی بکاتەوە ؟ ئایا ئەگەر وەها کەسێکیش پەیدا بێ شانامەکەی شانامەیە ؟! ئایا ئەو نرخ و بایی یەی دەبێ کە شانامە هەیەتی ؟ ئاشکرایە نا ؟**

پاشماوەی بارهێنانی ..

بۆتان جێ بەجێ نەکرێ. دەبێ هەڕەشەوبەڵێنی بۆجێ بەجێ کردن بێ دەناگونیان سەلاح نیە . چون ئەودەم منداڵ باوەڕومەتمانەی بەدایک وباب نامێنێ ئەگەرباوەڕیشی بەوان نەبێ بەهیچ شتێکی دیکە بڕوا ناکا و ئەوەش مەترسی یەکی گەورەیە .

٩ـ نابێ بەحۆش ویستنی سەرسەری دەست لە منداڵ هەڵگرن .دەبێ خۆشەویستی ئەوەندە ساح وپالێوراوبێ کەمنداڵ مەنمانەی بێ بکا .

١٠ـ دەبێ هەستێک لە منداڵدا بەدی بێنن کەبزانن هەرکارێکی دزوارو سەخت جێی رێزوقەدرە .هەتا وەختێک کاری کرێکارو جووتیارێکی دەستقەڵشاوی دیت قەدری بزانن.یا ئەنگوستی جەڕاح و بژیشکێکی دیت کەبەنەشتەر دڵ دەقەڵێشتەوە وپینەو پەڕۆی دەکا رێزی بۆدانێ ریێ وەبەربێنن تا بفامێ ژیانی بەکەلک ڕەحمەتە و ژیانی تەمەڵی وتەوەزەلی هیچ نایەنێ .

١١ـ منداڵ نابێ لەهەموو نالەباری وناکۆکی یەک بپارێزرێ.رووداوی نەویستوو ونالەبارلەلایەک حوو ڕەوشت بدهێر دەکا ولەلایەکی دیکەوە بەزەیی لەدڵ داوێ.

١٢ـ دەبێ منداڵ وافێر بکرێ هاوڕەگەزی خۆی خۆش بوێ.بەتەنێ مەینێرنە مزگەوت ،لەگەڵ خۆتان بیبەن چون منداڵ هەموو شتێک بە سەرمەشق فێردەبێ. ئەو قسەی پێی دەڵێێ ماناکەی فێرکردن نیە بەڵکوودەبێ بەکردەوە پیێ بسەلمێنی. یانی ئەگەرلەمنداڵی یەوە بڕوایەکی قووڵ بەخو پەیدابکا ولەداهاتوودا لەئاست گیروگرفت و کەندوکوسپ خۆڕاگرترو لەسەرەخۆتربێ.

ژووری ئەدەبی

شنۆ: کاک مستەفا رەسوولی ئازەر

شیعر دەبێ دوو سیفەتی ئەدەبی هەبێ. یەکەم ئەگەر شیعرەکە عەرووزی بێ دەبێ وەزن وقافیەی رێک وپێکی هەبێ دووەم دەبێ لە باری نێوەرۆکەوە جوان بێ. یانی شتێکی بە کەلک بە زمانێکی جوان بدا بەخوێنەری شیعرەکەی ئێوە لەباری وەزن و قافیەوە تەواو نیە. لە باری نێوەرۆکیشەوە ئامانجێکی شاعیرانەی نەپێکاوە.

ورمێ: برای بەرێز کەیفی برادۆستی:

ئەو شیعرەی ناردووتە لە باری هونەری شیعرییەوەلاوازە و بێجگە لەوەش بابەتی دڵداری لە شیعری ئەمرۆدا باوی نەماوە تکایە لەسەر بابەتی کۆمەڵایەتی‌وفەرهەنگی شیعرمان بۆ بنێرە.

سەردەشت: کاکم شیوەن

پاش رێزوسڵاو شیعرەکانی بۆت ناردووین گەلێک کزو کەمایەن بەڵام هەستی شاعیرانەت‌هەیە موتالا بکە دەبی بە شاعیر.

گوندی دێڵزی پیرانشار: برای بەرێز کاک سەلاح سەید محەممەدی:

بە سپاسی زۆرەوە نامە جوانەکەتمان پێگەیشت لە نامەکەتدا ٧٠ پەندی پێشنیانت بۆ ناردبووین بەراستی دیاری یەکی بەکەلکە. ئەم پەندانە لەگەنجینەی تایبەتیدا رادەگیرێ و وردە وردە کەلکیان لێ وەردەگیرێ.

مەهاباد: تاهیر قوڵی زادە

شیعرەکانت کە بەقەولی خۆت " هەوەڵ شیعرن" بەنیسبەتی "هەوەڵ شیعربوون" زۆرباشن بەڵام بۆگۆواری سروە کزن و زۆرتر تێبکۆشە ولەشیعردا زۆرتر کاربکە سەرکەوتوو بی.

بۆکان: برایان سولەیمان و ئاورەحمانی رەحیمی:

بەداخەوە ئێمەش"کار وانی خەیاڵ"مان نەماوە بۆتان بنێرین. هیوادارین چاپ بێتەوە ودەستان بکەوێ.

بۆکان: برای بەرێز کاک رووحی.

بۆ چاپ بوونی نووسراوەلە سروەدا پوول وەرناگرین ئەو بابەتەی پێمان دەگا جوان بێ وباش نووسرابێ هی هەرکەس بێ چاپی دەکەین. شیعرەکانت لەباری قافیەو رەدیفەوە نارێکن.بۆ نموونە لەو شیعرانەی ژێرەوەدا.

خرۆشانەوە دیسان.
کانی وهەڵدێر وچۆمان
وەنەوشەی بەهەست و جوان
دەهاتنەدەر لە جۆگان
بولبول دەیخویند بەجوانی
قومری دەیگوت گۆرانی

لەم شیعرانەدا "دیسان" و "چۆمان" یا "جوان" و "جۆگان" نابنە قافیە.

بەڵام لەسەریەک دەتوانین پێت رابگەیەنین کە بە تێکۆشانی زۆرتر وخوێندنەوەی شیعر وقانوونی شیعردانان دەبی بە شاعیر

برای بەرێز کاک ئەسعەدی ئەرغەوانی:

سروە گۆوارێکی رەنگاو رەنگەوبابەتی جۆراوجۆر بڵاو دەکاتەوە وناتوانێ زیاتر لەوە جێگاو رێگا بۆ شیعر دابین کا. دەبارەی چیرۆک بۆ منداڵان پێمان وایە ئەوبەشە بۆ منداڵان ولاوی کەم تەمەن پێویستە. چونکە بەفۆلکلۆری

کوردی شاعر! دەبن وجونکوو
جیروکیش سەرنجڕاکێشەکوردی
پێ فێردەبن. شیعرەکانیشت
زۆر کرو ناڕێکن .بە هیوابن
بە تێکۆشان سەرکەوی.

سنە : ئیقبال قەسلانی.

ئەم شیعرەی پرسیارت
کردووە هی شاعیرەی بەناو
بانگی کورد مەستوورەی
ئەردەلانە . وەکی ددلێن تەنیا
ئەم غەزەلەی بە کوردی
گوتووە وباقی شیعرەکانی
فارسین.

ئەمن ئێمرۆ لەزومرەی عاشقا-
ندا نادرەی عەصرم
فیدای شەرت و وەفات بم چی
بەسەرهات مەیلی جارانت ...

پیرانشار : عەبدوڵڵە ئیمامی

باسی سەلاحەدینی ئەییووبی
لە چوار ژمارەی سرووەدا
کراوە. دەنگ وباس بلاوکردنەوە
بۆ گۆوارێکی بەسێ مانگ
جارێک دەردەچێ ناگونجێ.

دەتوانن داوای خۆتان
بۆ دەنگ و رەنگی کۆماری
ئیسلامی ئێران بەرێ بکەن و
ئێمەش ئەوە داواکەتان لە
سرووەدا بنووسین ژن بەژنەش
درێژەی هەیە ولەژمارەکانی
داهاتوودا بلاو دەبێتەوە .

سەقز : محەممەدنافیع عەلایی.

نووسیوتە خەریکم
گوڵستانی سەعدی بکەمەکوردی
ئایا کەس ئەم کارەی تائێستا
کردووە ؟

بەڵێ: مامۆستا (سەفوەت) ،
کوردستانی عێراق
یش ئێوە ئەم کارەی کردووەو
ئێستاش مەلا سابیر ئاوارە
گوڵستان وبۆستانی بەکوردی
وەرگێڕاوە وبۆ ئەمناوەندەی
بەرێ کردووە .

برای خۆشەویست محەممەد زەمان شاهمرادی .

سەرگوزەشتی حەسەن زیرەک
یان عەلی مەردان مان نییە
دەنا بلاومان دەکردەوە .ئەگەر
هەتە بەتەواوی بۆمان بنێرە ،
بەوێنەوە تا بلاوی بکەینەوە .

شیعر ونوسراوەی ئەم
عەزیزانەشمان پێگەیشتووە
کە لەباری وەزن وقافیەو
و ناوەرۆکەوە کزن.
سەلاح ئیبراهیمی.
جەعفەری رەحمانی
سۆران عیلم ئابادی
شنۆ: محەمەد چووکەڵێ
ع : سیامەند
محەمەد: سێ پەند
پەشێو:
عەلی رەمەن
حەکیمی فەیزی
ئەحمەد رەحمانی
جەمال عەبدولکەریم
عەزیز ناسری
محەمەدەمین لەشکری
سولەیمان محەمەدپوور
ئەمیر حوسێنی
پاوە : م- ز- ش
خانێ: فەقێ رەسووڵ
بانە : س - نەجاتی
شنۆ : شەفیع ئەشرەفیان
مەهاباد : سامرەنداودی
بۆکان : مەحموود حوسێنی
خانێ: سمایل سەیدشوکری
خانێ: کەمال مستەفازادە
نەغەدە : رەحمان مێمانداری
بۆکان : ج - م- شەمزاو
بۆکان : سەیدکەمال لەتیفی
بۆکان : ئەبووبەکر عەزیزی
بۆکان : تاهیر محەممەدیان
مەهاباد : شەفیق تەریق
شنۆ : محەممەد حوسێن پوور
سنە : کەریم ئەسغەری
سەردەشت : محەممەدشەبستانی
بۆکان : ئیسماعیل قاسمی
سنە : عەلی شوکری
تەورێز : عەبدوڵڵا زێرین
سەقز : ئامینە عەزیزی
شیراز : ج - مالە
شنۆ : عەبدوڵڵە ئەحمەدی
بۆکان : ئەنوەر قورەیش
شنۆ : بەختیار
سنە : موختار (ژاکاو)
مەهاباد : یۆسف رەسووڵی
بۆکان : یۆسف مستەفا
بۆکان : پشکۆ
سنە : حیشمەت عەلیجانی
بۆکان : ناسر بابامیری
زێوە : ئاسۆ
سەقز : رەحمان لوولی
سەقز : فاتح حەیدەر نژاد
سەقز : ئەهوەن
؟ : مەعسوومە عەلی ئاقا
؟ : عوسمان مەرحان

خەنجەراموسۆ

میر محەممەدبەگێ بۆتی رابوویە ژ خەوێیە
بەرێ خودا کۆشک و سەرێ مالا خویە
ل دیوانا خودا روونشت گۆ :
"بشینن پەیێ سالح بەگێ جزیرییە ،
عەمەر بەگێ مردێسییە ،
جەعفەر بەگێ خدلەفییە ،
سا ئەحمەد بەگێ فولییە ،
مەحموود بەگێ شەرەفییە ..."
ئەڤی کورێ کەرێ بیست و پێنج مێر
ل دیوانا خودا تۆپکرییە .
قەسدا کوشتنا مووسۆیێ مەلەکا کرییە .
قاسد شاند گۆ :
"ئۆلۆ هەرن مووسۆ بینن ،
هەکی نەهات بخاپینن ،
هەکی نەهات بزۆر بینن ،
هەکی نەهات بلێپینن ،
هەکی نەهات بکوتن بینن ،
دەستێ مووسۆ گرێدن مرا بینن"

قاسد دکه دلەزینه

خو بەر کوٚنێ مووسوٚرا دگهینه .
نهێری مووسوٚ ل خەوا شرینه ،
ئەوێ کاغەزا بەگێ بوٚتی بلند دکه
ل سەر بالگی‌یێ‌وی داتینه .
وەختا کو سوفەتێ مووسو ل
خەودا دبینه ،
ری یا نیڤ سعەتی ژ جی‌یێ مووسو
دوور دمینه .
مووسو نیڤ سعەتێ ها ژ خو نینه .
وەختا کو سەرێ خو ، سەر بالگی‌یێ
خو هلتینه ،
ئەوێ کاغەزێ ل بەر چەعڤێ
خو دبینه .
گازی خووشکا خو کر گوٚ :
"مەعروومێ م خەونێ خراب دبینه ،
دودران ل دەڤێ م فرینه .
قەدەرێ خودێ ل ژوٚر تەمام ببن
ژیرێ ل جی‌یێ خو دمینه ،
وەرەئەوێ‌کاغەزێ بدە خاندنێ جکا
خێره ، یان خێر نینه ؟
خووشک گری‌یا گوٚ :
"مووسوٚهایێ ، سەد جار هایێ
قەدا وەره ل تە دونیایێ
تێ هەری دیوانا بەگێ بوٚتی
م خەونێ خراب دیتنه ،ئەز زانم
تێ هەری ئێدی نایێ ."
مووسوٚ دکه دلەزینه
خو ئالی‌یێ مالێ را دگهینه
جوٚتێ قرما بەر گیزمادا داتینه
قەما خوو شوورێ خو ل بن عەبێ دلەپینه
خەنجەرا زولفی ل پشتا خو دئالینه
وەختا کو رێ کەت گوٚ :
"وەرن م حەلال کن ، جووینا م هەیه
هاتنا م قەد تونینه
خەلەف‌کورێ من پێنج سالی‌یه ، بلا
ل دەوسا م بمینه ."

مووسوٚ دکه دلەزینه

خو بەر کوزیکا بەگێ بوٚتی رادگهینه
وەختا پەیا بوو خولام هەسپاوی
دکشینه .
چل ویەک نەردبانی چوو قاناتێ
ژوٚرینه.
وەختاک دەرێ دیوانێ ڤەکر
بیست و پێنج مێر تێدا روونشتینه
تەمام بوی کوشتنا مووسوٚ ئانینه .
مووسو گەلوٚ کەتە هوندور ،
سەلام دایێ قەت یەک سەلاما
مووسوٚ ناهلینه .
مووسو نیڤ سعەتێ ل پیا دمینه ،
پێگەر موٚکێ دگەرینه .
یەک رێ‌یا روونشتاندنێ پێ نیشان نادە ،
دەست‌دا ڤێژە بەعلگی‌یێ‌بەر پشتا مێرخاسا
گژکێ ژ بەر دکشینه ،
ئوٚرتا دەری دا داوێژە سەر هەڤ ،
جیدا روودنێ ، پێ خوسەر هەڤ‌دا وەردگەرینه
مووسوٚ ئاڤرێ دده کیژانێ تووسێ سوکرێ ژ
دیوانێ هر دشینه .
میر محەمەد بەگێ بوٚتی گوٚ :
" مووسو تو هاتی ، سەد جار هاتی
تو سەر چەعڤێ باڤێ مرا هاتی
لاوو تەقەت ناڤی من نەبهستییه
ل ڤی والاتی."
مووسوٚ گوٚ :
"بەگێ من ژ مە باری یه بارانا ببەلا گەوره
بشەڤ‌سایی بروٚژ عەوره ،
واکی تو م ل مالا خودا بکوژی ،
ژنێ وە میرەکا گژکێ بمینه ئستەوره."
میر محەمەد گوٚتی :
"ئوٚلوٚ مووسوٚ زێدە خەبەر مەدە ، وەختێ
تە تەمام بوویه ،
م بهستییە تە ژ خورا خەنجەرەک کرییه ،
جکا نیمەتا خەنجەرا تە چییه ؟"
مووسوٚ گوٚ :

" بەگێ من ل کولەکا ل پەنجەرا
بالا خو بدەنە عەنی کەڤەرا ،پۆزپیژینا ،
چەعڤ بکلا رەنگ ئەسمەرا ،
ژنێ وە ژ بۆنا مووسۆ خودانە
دۆر پەنجەرا
ئەز یارێ ژنێ وەمە هاتمە ل ڤان دەرا ،
تو میرێ ئەم هەرن بنی یا مالا ل ناڤ بێدەرا
قاسەکی بالا خو بدە شەرێ ڤان خەنچەرا ."
میر محەمەد گۆ :
"ئەرێ مووسۆ لاوۆ کەرەم کە وەرە ژۆرە
رابن کنجێ ڤی کورێ کەرێ ژێ بکن بدەستەک ، زۆرە
هەکە هوون پێ نکارن ، سەهما وی پرە ؟!
بلا من مووسۆ را بمینە ،خەوای گۆرە ."
مووسۆ گو :
" بەگێ من بیێرێ بیێرێ ، سەدجار بیێرێ ،
ڤان شڤانا تووش کر نیێرێ

بێریڤانا پەزدا بیێرێ
وەکی ئەز نە هاتاما حوزووراتە ،
تەیێ بگۆتا گەدەکە، ژ م نەویێرێ
توم مالا خودا بێ بەختێ دکوژێ
لاوۆ نەمیێرێ ، نە جامیێرێ ."
مووسۆ خەنچەرکشاند دا دەستێ میر
محەمەد بەگێ بۆ تییە .
ئەوی سەر بنێ خەنچەرێ نهیێرێ یە
گۆ مالەکە بجانێ خوییە
دا دەستێ عەمەر بەگێ ، گۆ سەدەڤییە
دا دەستێ سالح بەگێ ، گۆ جولفەئیبە
دا دەستێ شائەحمەد بەگێ گۆ ئالماسییە
ددنە دەست هەڤدو کو یەک ل مووسۆخە ،
بەگێ ژی جورئەب نەکرییە
سێ جارێ خەنجەرێ تەمام بوویە
خەنچەر کەتە دەستێ مەحموودبەگێ شەردەسییە
دەستە براکێ مووسۆ بێ ئاخرەتێ یە
سەر دۆشەکا خو رابوویە
قەسدا سۆلا خو کرییە
سێ خەنچەر ل ناملا مووسۆ ژ مارتییە
مووسۆ حدزر کر ژ کەزەباوی گرتییە،
دەست ئاڤیتێ ژ برینێ کشاندییە
گۆ بەگ ئەڤا میرانی نینە ، بێ بەختی یە
هەر وەکی کیچەکێ پشتا م گەزتییە
کولێ مالا باڤێ مووسۆ کەڤی
برینا وی کەل بوو بانزدا زرزا دەرێ
دیوانێ ل سەر دوگمێ داشداندییە
کەتە ناڤ دیوانێ ، کوک وزراف زوێ
جەماعەتێ ڤەتاندییە ،
گۆ زوو حەیفا خو ڤەکم ، هێ
برینام سار نەبوویە .
دەست هاڤیتە عەمەر بەگێ
دودو لێخست ڤەرگەراندییە
دەست ئاڤیت شا ئەحمەد بەگێ سێ
لێخست ڤەرگەراندییە
ژ گرە گرەک وماقوولا دانزدە حەب پەنجەرێ دا
دومب کرییە ،
دەست ئاڤیتە مەحموود بەگێ شەرەڤییە
براکێ خو سەر دۆشەکێ کاش کرییە
ئۆرتا دیوانێ هەژاندییە .
گۆ: "ئەز مووسۆمە ، مووسۆیی گێژم ،
خایێ خەنچەرا دەڤ درێژم
سەری یا ژێ دکم جەندەکا داڤێژم
ئەز بەر برینا کەری گێژم
گەلۆ حەفت حەبا لێدخم ل
پەنجەرێ دا داڤێژم ."
ئالیکی دیوانێ لێدا ڤالا کرییە

میر محەمەد بەگێ بوّتی ری یا رەڤێ نەدیتییە
گەلوّ دانزدە بەعلگێ ل پێشی یا خو هلجنبیە
کەتە پێریکێ ستار دەستا نەکەتییە
کولێ ل مالا مووسوّ کەڤی ، ل بەر وان
بەعلگێ یا سەکنی یە
بیست و پێنج خەنجەر ژ مارتیید
بەک وەزانی کو مووسوّ ئەو بن
وانادا کوشتی یە
رابوو بەربدەرێ دیوانێ رەڤییە
مووسوّ پاراڤا خەنجەر ئاڤیێ ژێ نەگرت
کەتە ئوّرتا نەختێ دەری،ڤەبرا حەنجەراوی
فری یە
وای گوّ لەعنە ل باڤی هوّستایێ جێکرییە
میر محەمەد بەگێ سوورێ خو کشاند، ل مووسوّ
زڤرییە
ڤەلیێ خوەدا پرشا بوویە .
کوّ خەنجەرا مووسوّ ئشکەستییە
سلاح ژبرا دەست نەکەتییە
هات کو سەرێ مووسو ژێ کە
مووسوّ دەست ئاڤیتە بنێ عەبێ
زولفێ زێرین کشاندییە
جار بهوّست و جار تلیە
وەختێ کو ژ ڤالب دکشاند
تە دگوّ روونێ رژییە ،
چل وبەک نەردبانی پەیا بوویە
هەی دکەت و هەی رابوویە
چوو ئوّدا حەرەمێ سەرێ میر
جەم ژ ناوی ژێ کری یە
برینێ مووسو ساربوو ل دەرمالێ ژی راکەتییە
گوّ: "ئوّلوّ لاوێ...بەک جها بێ بدە مالا منە
بلا نەکن شینا منە
هەکە ئەز هاتم کوشتنێ گور باڤێ منە
م حەیڤا خو ڤەکری بدەستێ خونە
بلا خەلەفخاش بە ل دەوسامنە ."
قاسد دکە دلەزینە ،
خو بەر کوّنی مووسوّ را .دگهینە
خووشکا مووسوّ هاتە پێشی بێ

گوّ برایوّ تە هاژ برایێ م نینە
وەی لا گوّ مەعروومێ برێ تەنەخاشە
گوّتییە بلا بێ سەریکی ل م خینە
گەلی جەماعەتا مو سولمینە
خودێ خیرەتێ بدە مەری یا
ژن و میّر قەتفەرق تو نینە
ئەوری خووشکا وی شێری یە
خو دانزدە تەرزا دخەملینە
گو وەختام رەشگرێدانێ
شین وگرین لایق نینە
خو ژ سەر جنازێ برێ خوەرا
دگهیتە
پوّزێ سوّلێ تێ دگینە
گوّ ئەڤا ژ دوّلا باڤی م نینە
کی چ زانە دی یا م ڤی یا ژ کودینە
کاقە حەیڤا خو ناستینە
ژنێ میرەکا گوّتن م پوّرێ تە گوّرکرێ
بزڤرە پشتخو بنێرە
جنازا بچەعڤی خو ببینە
خووشکا وی وەختا دانزدە جنازە عەردێ دی
ئوّرتا هەر دوو برووێ وی پاچ کر، گوّ
م لازمی کوشتنا مووسوّ نینە
هەر وەکی کو دی یام ژ مرابراکی دینە
بلا خەلەفخاش بە ل دەوساوینە

فەرهەنگۆکی راوەتازی

قازی ئەحمەد

مشتاخ : جێگای هەڵخستن و ئێشک کردن و کۆکردنەوەی تووتن و کشمیش .

بڕکە : ساقەت و گوڵ و گەڵا: بڕکە شووتی بڕکە هاروێ و خەیار، بڕکە باینجان .

ئاویژە : بەراو . زەوی بەراو.

ئاویژە لە بەراو دەرچوون : بەراوەکان پێداویستی‌یان بە ئاو نەما .

بناوان : ئەو جێگایەی بەند وجۆگەی ئاوی لێ هەڵدەبەسترێ .

بناوان هەڵداشتن : کاتێک وەرزێر کاری بە ئاو نەما . لە بناوان را ئاوەکە دە چۆم دەکاتەوە و بەم کارە دەڵێن بناوان‌هەڵداشتن

بۆگە : بۆگەن . بۆگەنیو . بۆژە .

پاوان : باغ و مەزرای قەدەغەکراو .قۆرغو جێگا لەوەڕێک کە نایەڵەن مەڕومالاتی وێکەوێ

هەڵەسوون : چوێچکە ولق و پۆی تازەی تووتن و وێنجە و...

هەڵەسوون هێنانەوە : ژیانەوە . دەست پێکردنەوەی کارێکی فەرامۆش کراو .

پێورە : وێنجەی ئاخر بەر کە ناگاتە گوڵ کردن و کورتە بالایە .

داس پەڕێن کردن : بەداس پەڕاندن.وێنجەی تازە چێندراو داس پەڕێن دەکەن بۆ ئەوەی پنج و قۆپەنی قەوی بێ .

رەپستە : گەنم و جۆیەک کە بە تەواوی (تەواو تۆو) شین بووبێ .

کۆڵە پنج: پنجێک کە تەواو گەورە بووبێ و خۆی گرتبێ .

نەونده : گەنم و جۆی بەباران شین بوو.

تیشە : ساقەتێکی کە تازە شین بووبێ .

ساردە کێڵ : زەوی و مەزرایەکی کە لە قەوس و سەرمای پایزدا دەکێڵدرێ ودەچێندرێ.

دندووکەدان : چەقەرەدان . چرۆ دەرکردن.

خوردە بوون : دانەخۆرە بوون .

گزرە : گیای گێرەکراو.

تایە : گیشە .

دێم کێڵ : وەرزێرێکی کە دێم دەکێڵێ و بەراوی بە دەستەوە نیە .

هەقە پەڵە : پەڵەی نێوەڕاست مانگی پایز. بارانی زۆر لە نێوەڕاست مانگی پایزدا .

دێمەکار : مەزرای دێم .

ئیشکە کەند : شێوەردێک کە بە وشکی دادەچێندرێ .

شکارتە کێڵ : قەرە و ڕەشایی بێ زەوی کە لە دێ دا دەژی و خەڵک هێندێکی زەوی دەدەنێ و بۆی دادەچێنن .

گەندەنێ : پاش داچاندنی زەوی جاری وایە بارانێکی کەم دەبارێ کە دەبێتە هۆی چەقەرە دانی گەنم و جۆی داچێندراو بەڵام شینی ناکا و پاش ماوەیەک گەنم یا جۆیەکە وشک دەبێ .

کاتۆر : جێ لەوەڕێک کە چاک کرووسرابێتەوە و هیچی پێوە نەمابێ .

گیا بەرزە : گیای بڵیند وەک تیسوێ،مۆسک و قالۆر .

تیکان : درووە. بە تایبەتی درووی شیلان و تووترک و گێوژ .

پێکوڵ : قونجری ، دروویەکی سێ چوکڵەیە .

به هەر بارێکدا بکەوێ لە پێ ڕادەچێ .

کونجی : پۆڵکە .

گردەنشین : لە کار کەوتوو ،دەستەوئەژنۆ. داماو، پەککەوتە .

بابردەڵە: بڕکەی وشکی گیا کە بای پایز بۆ ئیروئەوێی دەبا . بە گیایەکی تایبەتیش دەڵێن کە لەنێو گەنم وشێوەردانەدا دەڕوێ و پنجێکی گەورە و خڕوتۆپ دەکا و لە پایزدا لەبەر سووکی و خڕوتۆپی با دەیبا .

کۆدە (گیا): گیای شاخی کە دەی درووین و لە تایەی دەدەن . وەک : کیفار، دروو ،تێسوێ کەنگر، کەما ، قەیاغ و....

خوارەبا : بایەکە نە شەماڵە و نە زریان "لابا"شی پێدەڵێن .

خۆ دەخوارەبایان گرتن : خۆ بواردن، خۆ شاردنەوە .

نەدیو: پێوار، ئەودیوی تەپە وماهوور. نادیار.

پەسیو: با نەگر، نەدیو، پەنا .

بوودڕ: کەند وقووڵکە ، بە تایبەتی ئەوەی کە بە دەستی جانەوەر هەڵدەقەندرێ .

سێپەک : ئەو سێ دارەی کەمەشکەی پێوە هەڵداوەسن بۆ ژاندن . سەری دارەکان لێک دەبەستن و پایەکانیان لەبەریەک دەکێشنەوەو مەشکەدەکەوێتە نێو هەر سێک دار کە بە گوریس هەڵداوەسرێ و دەژێندرێ .

قورم: خڵتەی دووکەڵ کە بە میچی ماڵەوە دەنووسێ .

خەرار: خەشە . تەلیس یا جەواڵی گەورە .

نێرە: مەشکەی تەختە یا تەنەکە .

قۆڵچاغە: پارچە پۆشاکێکە لە پارچەی هەرزان ساز دەکرێ و دوو قۆڵی هەیە وتاسەر پشتێند دەگرێ و لە پشتەوە گرێ دەدرێ . وەختی کارکردن بۆ بەرگری لە پیس بوونی لیباس دەبەر دەکرێ .

بووزەڵە: بەربێنکە، بەربێنکەی بووزوو.

گادۆشکە: دەفری شیر دۆشین .

پێرک : هەرزاڵ .

زمهەڕ: ئاردی پاشەکەوتکراو بۆزستان .

بۆدراو: گەنمی برژاو. (برێشکە)ی هاڕدراو

چڕگەن : زەوی پڕ گیا و فریزوو کە بە زەحمەت دەکێڵدرێ .

یەکی لە یەکی دەرنەدەچوو: بڵاونەدەبوو- نەوە ، لە یەگدی جیا نەدەبوونەوە .

دەغەز: وەرهەم ، ناسۆر.

دەغەزدار: وەرهەمدار.

چاوێنی : بەچاوە بوون ،چاوپیسی، شانۆ .

سمڕەو ساکەتەی دووگ : بارستایی و تەواوەتیرووگ دەبێتەساکەتە . سمڕە بەشێکە لە دووگ کەدەکەوێتە ئاخری ساکەتە .

پشتی گرێی لێ براوە : یانی زۆر قەڵەوە و لە گۆشتدا سوور بووە.

ئاران : کوێستان ، دژی زۆزان .

قاقڕ: گەرم و رووتەن ،بێ حاسڵات وداهات. کراڕ.

کراڕ: قاقڕ . بێ گیا و لەوەڕ.

پەڕ هەڵاوێشتن : خۆ هەڵاویشتن و هەڵبەز هەڵبەز کردن . نەسرەوتن .

پەرەم پەرەم بوون : پۆل پۆل بوون .

کرتک : چەند سەر بزن ومەڕ کە ژمارەیان ناگاتە ئەندازەی ڕەوە.

چێشتاوان : (چێشتاو): ئاودانی مەڕ کاتی چێشتان .

پالێنان ، (پالێن): دۆشینی مەڕ کاتی ئێوارە.

کۆڕ بەستن : خڕ بوونەوە. لێک کۆبوونەوە

خیچاندن : بەزاندن لە کایەدا .

شاز: جیاواز. نومایان وهەڵکەوتەوبەرچاو

دەزبێن : (دەستبێن).دەستبەند.ئەو شتەی دەستی ماڵاتی پێ دەبەستن .

تۆرەمە: بەرە . نەسل . بنەچەکە. تۆرە .

ئامالْ : مەیلەو، ئامالْ سپی ،مەیلەوسپی.

زەنگە: ساعید، لە ئانیشکەوە تا دەست، لە ئەژنۆوە تا پێ .

تەنگە : ئەو قایشەی کە بە بەرزگی ئەسپ ـ دا هاتووە بۆ راگرتنی زین .

وەبا هاتن : ئامادە بوون بۆ جووت بوون. وەفالّ هاتن .

باگرتن : جووت بوون .

لە با چوونەوە : بەسەر چوونی دەورەی وەبا هاتن .

زیانی خورۆ : مالاتێک کە دەچێتە نیو حاسڵ و زیانی دەکا .

ژیوەڵە : خرو خولّ و لەسەر حالّ بووژاوە . وەکەیف هاتوو.

سونوو : سون هاتنەوە ، بلووغ بوون رابردنی سالێک لە تەمەن بۆ تاژی و سەگ .

خەرت : تاجی دوو ساڵە ، بۆ بەران بۆقەلەمونەش دەکار دەکرێ .

شەک : تاجی یەکساڵە .

نۆرە ناکا : ناگاتێ : ؟

خەزالّ : ڕەش و زەرد .

تاڵە : تووسی مەیلەو ڕەش .

شلّە : خالّخالّ و پنۆک پنۆک .

قەزوانی : قاوەیی مەیلە و سپی .

بازوو : بە تاجی یەکی ڕەش دەگوترێ کە خەتێکی سپی بە بەر زگی یا پشتیدا هاتبێ .. یان بە پێچەوانە سپی بێ و خەتی ڕەشی هەبێ.

بۆزقاجی : بۆز و خەت خەت .

بەڵەک : هەر ڕەنگێکی تیرە لەگەلّ سپی

ڕەشبەڵەک : ڕەش و سپی .

سوور بەڵەک : سوور و سپی

شین بەڵەک : شین و سپی .

لووراندن : سەگ لە کاتی ترس و تاریکەشەو ـ دا دەلوورێنێ .

نووراندن : پاش لێدان و هەڵبڕین دەنوورێنێ یا دەقروسکێنێ .

قووڕاندن : پاش لێدان و هەلبڕین دەقووڕێنێ .

نووزاندن : پاش لێدان و هەلبڕین دەنووزێنێ .

مراندن : سەگ کە هەڕەشە بکا ددان نیشان دەدا و دەمرێنێ .

ناسکاندن : تاژی پێش ئەوەی بچێتە ڕاو لە خۆشیان دەناسکێنێ .

چێ : تیژ ، ئازا ، بەغیرەت ، بە دەست و برد .

خێرا : ئازا ، زوو ، بە لەز و بەز .

تیژ : توند و ئازا .

پەل : تەنک ، کەم ئاو ،دەفرێکی قوولایی کەم بێ .

پەلە دار : لقی تیژ ، لقی شکاو یابڕاو کە زۆر تیژە .

ڕەشکۆژ : تاجی یەک لە شێوەرد و ڕەشایی بکۆژری و بگاتێ .

خۆشڕست : خۆش ئەخلاق ، ڕام ،تاجی یەک کە بۆ ڕست کردن ڕام و دەستەمۆیە .

بەدڕست : پێچەوانەی خۆشڕست .

هەرزە : خۆیری و بێکارە .

قرخە مەرەس : رووتە ، کەم تووک ، تووک کورت .

دەمسارد : تاژی یەک کە کەروێشکی بۆ هەڵناگیرێ .

دەمگەرم : تاژی یەک کە کەروێشک باش هەڵگرێ .

بەهەڵم : چێ ، تیژ ، ئازا .

بە دەوام : بە تاقەت ، خۆڕاگر .

پێشکۆ : خورجێنێکی قایش کە لە پێش سوار لە زین دەبەسترێ .

خۆشبەز : بە تاقەت ، ئەسپێک کە چاک بپەڕێ

ڕەفیسکە : قولکەی بن کەشکەژنۆ .

ڕەمانە : ئەو دیوی ڕان .

بەن سامۆرتە : بەنێک ڕەنگاوڕەنگ لە ئاوریشم دەهوندرێتەوە بۆ هەلاوەسین وبەستنی کەروێشک یا هەر شتێکی دیکە .

تەڕیزە : پێستی تەنکی نێوان زگ و ڕان .

شوور : نێری کێوی .

بەرەگە : کەمین ، لای خوارەوە .

بەرەگە گرتن : کەمین گرتن لەو جێگایەی ڕاو یان دوژمن پێدا تێدەپەڕی .

بە رەگە نانەوە : بەرەگە گرتن .

تێرەگ : باسک .

وارش : دیواری وشکە بەردی دەوری چاک یا باغ و حەوز و کانی .

کێومالْ : سەفلێدان و گەڕانی هەموو کێو و شاخ بۆ تەقاندنی ڕاو .

ڕاست کردنی ڕاو : بەتەقاندن ودەورەدان و ڕێکەوتنی تاژی کەروێشک دەکەوێتە ڕێبازێکی ڕاست و ناتوانێ خۆ بشارێتەوە .

قەیر، قەیرە : بالغ ، گەورە و تەواو .

شەقۆن : زەبری کەللە .

بە بازو برد : توند وتۆلْ وچوست وچالاک .

سەگبایی : باداری سەگ .

شانە رەقە : قۆلنج و سەرما بوون .

شەگە، شەککە : گێڕی ، لە خرتک چوون . .

سەبنێسی : نەخۆشی سەگ کە ئاوی بەچاویدا دێتە خوار و ریپۆق دەکا . بۆ چابوونەوەی پیواز و بەنی سووری لەمل دەکەن .

سووزەنەک : نەخۆشی دەزگای تەناسولی ، تاجی سووزەنەک دار هەمیشە سەری سیرەتی بەدەرەوەیە .

بێروون : جێگای قاقڕ، کراڕ و بێ ئاو، کەویر .

پەرەوازە بوون : لە خەم ڕستن ، گەورە بوون .

خۆیان ،خەیان : کلۆشی وردکراو وئامادەی هەڵاویشتن وبە بادان و جیا کردنەوەی کاودان

رمووده : عەلاقەمەند و هۆگر .

ڕاو دابەشین : چەن ڕاوکەر پێکەوە دەچنە ڕاو . هەر یەکە لایەک دەگرێ . بەوە دەڵێن ڕاو دابەشین .

بانوو : تەپک و ماهووری کەم بەرزایی . بستوو .

سەر ڕاو : لایسەرووی جێگەی ڕاو .

بەر ڕاو : لایژێرووی جێگەی ڕاو . .

لانی کوێرە : لانی کۆن .

سێ تەپڵ : دوو تەپڵ (بە قەد قابێکی مس) کە سێ زەربە دەخوا .

شکاندنەوە : گێڕانەوە .

خوارە پێ کردن : گێڕانەوە و خوارەکە پێچەکە پێکردن .

پێچەک : دارێکە سەری دوو فلیقانەیە و لە کونی کەروێشکی ڕادەکەن و دەی کێشنە دەرەوە .

کالەدڕانی تاژی : تاژی کە توێخی پێستی بەر پێی دەچێ دەڵێن کالەی دڕاوە .

کەڵاشە کردن : قوڕ بە کەوشەوە یا بەپێوە نووسان .

نینۆک شکێن : عەرزی بەستەڵەک لە ئاخر مانگی پایزدا .

لان بەرەژێر کردنەوە : گوێزتنەوەی لان لە بەرزایی ڕا بۆ خوارەوە .

سیخوار لە پشت : کەروێشکی قەڵەوی ساردی پایز کە سیخواری لەسەر پشتی دەکەوێ .

نوا بەفر : ئەو بارستا بەفرە کەبەجارێک دەبارێ .

جووتە کردن : شوێنی کەروێشک : دوو جێ پێ لە پێشەوە و جێگا پێ یەک لە پشتەوە .

بازرە بوون : هەڵاتن ، دوور کەوتنەوە .

جێخوون : جێگای خۆیان و خەرمان .

بەفر بەسەر : بەفرێک کە بە تاوو ساو بمو ڕۆژ شل بۆتەوە و بە شەو دەبێتە سەهوڵ.پیاو یا جانەوەر بەسەری دا دەڕۆن وتێ ناکەون .

رەهەند : کانالْ ، نەقب .

خوزە : شوێنی بن بەفر .

باسکە سەگ : سەگی لاواز و ڕق و تەق و رووتە .

شەماڵ جودای

هەواری خاڵی بێ بوونی تۆ
دووره پەرێز، گۆشە گیره
ئاورِ لەمن نادا تەوه
منیش هۆرەی زامەکانم
لە تاریک وروونی تۆدا
دەڵێمەوە
تا ئەو کاتەی
هێمنێکی خۆت ئاسایی
ئەژێتەوه لە ناو پۆلی
شانۆی شایی
تا ئەو کاتەی وێنەکێشێ
دەست وپەنجەی
بۆ فڵچەیەک ڕادەکێشی
لە سەر کێلی ئارامگاکەت
سیمای خەماویت دەکێشێ
تا ئەو کاتەی
کەشکۆڵەکان پڕ دەبنەوە
ئامێز،
بۆ هەنیسکی شیعرت دەگرنەوە،
تا ئەو کاتەی
هەنیسکی گەرووی شاعیرێک
بۆ ئەم کۆچەت
لەسەر دڵی قەڵەمەکەی دەتکێتەوه
تا ئەو کاتەی شیعرەکانت
دەبنەوه مامۆستای عیشق
گۆرانی جێژوان و ئەسرین
بۆ دڵداران دەڵێنەوه
جا ئەو کاتە ئەسرین جێگام دەکاتەوه

کاروان حەمەسەعید

ترۆپکی شەیدایی

وەک چۆن بێ دەستەڵاتی خۆم
هاتمە ناو بێشەی ژینەوه
هەرواش دوور لە ئاواتی خۆم
کەوتمە بیری ئەوینەوه
ماسی دڵم
بوو بە تۆڕی،
شۆخێکی دڵ بەردینەوه
من نازانم
درەختەکان
ژمارەی گەڵایان چەندە
لە بەندیخانەی هەوردا
چەند دڵۆپە باران بەندە
من نازانم
بارتەقای دڵۆپی باران
یا بارتەقای گەڵای داران
خۆشم دەوێی
یا سەد هێندە.

لەگەڵ شیعری

نایکاتەوه
من تەلسمی ئەم غوربەتەم
دەقرتێنم
چەندین وشەی بەندی دڵم
لە هێمنی هێمن کۆچتا
بە قەڵەمم
بۆ سەر سنگی کاغەزی خەم
دەنەخشێنم

ع . نانەوازادە

گڵکۆی شاعیر

قەت وا نەبووە هیچ تەپۆڵکێک
دەگەڵ لووتکەی بەرزی چیا
بە یەک بگرن بەژن و باڵا
قەت وا نەبووە کۆگا گڵێک
لە حاند زەرد و ماهی کەژێ
تامی بەرزایی بچێژێ .
کەچی !
چیا یەکی زۆر بەرزم دی
تەنیا هەڵۆ زاتی هەبوو
باڵی لێکدا لەسەر دوندی
تەنیا پڵینگ بۆی دەگونجا
لانەی بکا لەنێو قەدی
لە داوێنی ئەم چیایە
گڵکۆی شاعیر هەڵکەوتبوو
مشتێ گڵ و وردە بەرد بوو
بەڵام وا بوو ،
کە بەرزایی لە حاندی دا
هێندە ورد بوو ، مانای نەما

ئیرەج هەژار

کوردستان خەمبار، پەشێوو کزە
مات و تازیەدار ، زوێر وعاجزە
ئەوساڵ بەهارمان ڕەنگی گۆڕیوە
کەژو کێو بەرگی خەمیان پۆشیوە
ئاسمانی شین ڕەش هەڵگەڕاوە
هەتاو ڕووناکی و شەوقی نەماوە
باڵندە نەیما توانای هەڵفرین
غونچە ژاکاون،گوڵیش هەڵوەرین
دایکی نیشتمان جەرگ بڕاوە
دەروونی کەیلە ورۆندک لە چاوە
هێمن ڕۆیشت و کۆچی دوایی کرد
لەکوردەواری ماڵ ئاوایی کرد
سروەی بەیان وئەستێرەی گەش بوو
یاری هەژارو کوردی بێ بەش بوو
مەلی خۆشخوێنی باغی ژیان بوو
شیعری پڕهەستی خۆراکی گیان بوو
هەرچەند چریکەی هێمن خامۆش بێ
محاڵە یادی قەت فەرامۆش بێ
جێگای گرتووە لەنێو دڵی گشت
یادی پیرۆزە ، لای ورد و درشت

شاعیرانی لاو

فەریدە بەریاجی

هەی یارو دۆستەکەی جاران
مزگێنی هێنی بەهاران
سروەی شنەی بای بەیانی
چەند شیرین دێی بە میوانی
لە گەرمایەم باوەشێنی
لە دڵانم ئاو دەپرژێنی
بۆیە دڵم بە تۆ ڕوونە
لەنجەت هانەی ژین و بوونە
بۆنی گوڵانم بۆ دێنی
پەژارەم لە دڵ دەکرێنی

ک . د . ئازاد

هۆی ئاسکۆڵە
هۆی ئاسکۆڵەی ـ دڵ ناسکۆڵە ،
وەرە تاوێ
لە گوێ شیوێ ، قەراخ ئاوێ
وەک دڵداری ڕاستەقینە
تێر بت بینم ، تێر بمبینە
هۆی ئاسکۆڵە ، ناسک و جوانە
وەرە بەشقی ئەو چاوانە
جێ وڕێی ژوانێ بۆ خۆت دانێ !
گەر بە من بێ ؟
ناسکۆڵەی ناو چاوان مانگە
" ئۆغڵۆبەگ" دەکەم بە ژوانگە
شاری بانە و ئاڕبابای جوان
دێنمە سەیران
دەنگی "سەرتوون" و "قەڵاگا "
دەگەیەنمە گوێچکەی " شاهۆ"
" لەیلاخ" دێنمە ژێر ڕکێفم
نامۆ دەکەم بەدەستەمۆ
تەنیا بۆ تۆ
خۆشەویستم ، تەنیا بۆ تۆ
ئەی ئاسکۆڵە ، ئەگەر هاتی
تۆ بەشقی خوا
هەرگیز مەڕۆ ، هەرگیز مەڕۆ

پەروەندە؟

١- نووسراوەیەک کە دەنووسرێ ئەگەر رەخنەی لێ نەگیرێ،جوانی وناحەزی وەبەر چاو نەخرێت لەوانەیە لاوەکان وابیر بکەنەوە کە ئەو نووسراوەیە لە هەر بارێکەوە رێک وپێک و پڕبەپێستە . لە ئاکامدا دەبێتە وێنەیەک بۆ لاسا کردنەوە .

٢- مەبەستی تر ئەوەیە کە نووسەرە لاوەکانمان باشتر بتوانن نووسراوەکان هەلسەنگێنن .واتا بە هۆی ناوی نووسەر یان نووسراوەکە کلاویان نەچێتە سەر .

٣- هۆی تری ئەو ناچاریەم ئەوەیە کە نووسەرەکان شارەزای ئەوە بن کە ئیتر خوێنەری ئێمڕۆ وەکوو سەدەکانی پێشوو گوێ گرێکی کش ومات نین بەلکوو ئێستا هەر چەشنە رووداو و بیر و باوەڕێک کە دەیبینن یان دەیبیسن لەگەل بیرو باوەڕی خۆیان بەراوەردی دەکەن و هەلی دەسەنگێنن . جا بۆیە نووسەر دەبێ بە وریایی و شارەزایی یەوە بنووسێ تاکوو هەم بەرهەمی جوان پێشکەشی خوێنەر بکا و هەم بتوانێ ئەو شوێنەی کە پێویستە لە سەر خوێنەری دابنێ . بۆ ئەوەی زۆر دوور نەکەوینەوە ، دەچمەوە سەرباسی دیاریکراوی خۆمان . ویستم ئەوەیە ئەگەر مەودا دەرفەت بدا و کەم مایەیی ئیزنم پێ بدا چیرۆکی تەنزی کۆمەلایەتی "پەروەندە" کە لە سروەی ژمارە ٨دا چاپ کرابوو بخەینە بەرباس .

چیرۆکی"پەروەندە"ئەگەرچی بەدەست وپەنجەی نووسەروتەنز نووسێکی باش ونێوبەدەرەوە عاملاوە ، بەلام بەداخەوەبۆتە منالێگی لاواز و نەخۆش. ئەوە بۆ ئێمە کە چاوەڕوانی بەرهەمی باش و پتەومان لێ دەکرد جێی سەرسوڕمان بوو! . هەرئەوەش بۆمن بووبە پرسیار کە نووسەرێکی وا باش چۆن توانیویەتی بەرهەمی وەها لاواز وبەر تەسک بنووسێ!؟ کاتێک باسی توانین دەکەین مەبەستمان ئەوەیە کەنووسەری باش بە پێی بیروبڕواوزانست و شارەزایی خۆی لەنووسین دا ناتوانێ هەرگیز باش نەنووسێ. دیارە ئەو مەبەستە پێی نووسەری پەروەندەش دەگرێتەوە .

چیروکی "پەروەندە"ئەگەر، چی نێوی تەنزی پێوە لکا بوو بەلام لەو بابەتەوە سەرکەوتوو نەبووا زۆرتر شێوەی لە گالتە و نەقل دەچوو. دیارە لە نێوان تەنز وفوکاهیدا جیاوازی یەکی بەرچاو هەیە. من لێرەدا نامەوێ باسی جیاوازی تەنز و فوکاهی بکەم، تەنیا ئەوەندەی دەلێم کە ئەگەر پێکەنین پێوەندی خزمایەتی لە نێوان تەنز و فوکاهی بەدی بێنێ ، تەئەهوود (تعهد) لێکیان دەکاتەوە . واتا فوکاهی ئامانجی بنەڕەتی سەرگەرمی و پێکەنینە ، بەلام تەنز لە ژێر روالەتی بە بزەی خۆیدا دونیایەکی پڕ لە ئازار وزام و ئێش و ئۆف دەشارێتەوە خوێنەر کە مەبەستێکی فوکاهی دەخوێنێتەوە تەنیاپێدەکەنێ و بەس . بەلام لە تەنزدا خوێنەر پێدەکەنێ. چونکوو دەرەتانی گریانی نیە . بۆ ئەوەی مەبەستەکە باشتر روون بێتەوە ، سەرنجتان بۆ ئەودوو وێنەی خوارەوە رادەکێشم

" منالێک بە پەلە دێتە لای نەنکی و دەلێ :
نەنە! ئەرێ ئەتۆ دەتوانی

گوێزی بە ددانت بشکێنی ؟ نەنکی وەڵامی دەداتەوە: نا! رۆڵە گیان کوا ئەمن ددانی ئەوەم هەیە گوێزی پێ بشکێنم! ماڵە دەڵێ: جا کە وایە ها ئەو پێنج گوێزەم بۆ راگرە هەر ئێستا دێمەوە."

ئەوە فۆکاهی یە و تەنیا مەبەست وەپێکەنین خستنە. ئێستا سەرنج بدەنە وێنەی تر " پشیلە بۆ لای ماسی نێو تونگە ئاوەکە رۆیی. تەواوی ئاوی تونگەکەی خواردەوە. بەڵام ئازارێکیشی لە ماسی یەکە نەداوە!" ئەوە تەنزە، ئێدی مەبەست پێکەنین نیە. ئەگەر خوێنەرپێدەکەنێ هەست بە ئازارێکیش دەکا. جا بۆیە دەڵێم چیرۆکی پەروەندە ناتوانێ تەنز بێ. تەنانەت ئەگەر بڵێم بۆ فۆکاهیش نەدەبوو جێی لۆمە بۆ کەس نامێنێتەوە.

ئەوەی لەو نووسراوەیەدا بەر لە هەر شتێک وەبەرچاو دێ ئەوەیە کە نووسەر لە زۆر دەرگایان دەدا تابەڵکووشێوە بزەیەک بخاتە سەر لێوی خوێنەر، کەچی سەرکەوتووش نەبووە. چونکوو روون و ئاشکرایە کە نووسینی چیرۆکێکی باش وەک دارشتنی بناغەی ژین وایە واتانووسەر دەبێ لە چیرۆکدا ژینێکی راستەقینە بنوێنێ. هەرگیز نێوی تەنز، ئیزن بە نووسەر نادا کەشتی سەمەرە بنووسێ یان قارەمانەکانی چیرۆکەکە ژیان و رەوشت وسروشتی دژی راستەقینەیان هەبێ. نووسەر دەبێ قارەمانەکانی خۆی لە نێو کۆمەڵ هەڵبژێرێ،لەشوێن و کاتێکی دیاری کراودا لە بەرانبەر یەکیان راگرێ و دەکایەیان بێنێ.ئیتر ناتوانێ جاروبار بۆخۆشی لەچیرۆکەکە وەژوور کەوێ یارمەتی یان بدا. نووسەر لەو نووسراوەیەدا لە چەند جێگا یارمەتی قارەمانەکانی داوە، بۆ وێنە کاتێک کاک هەمەوەندی زۆرلێ کراو و خەواڵوو چاو لە پەروەندەیەکی زەمانی هەخامەنشیان دەکا وەبیری دێتەوە کە بە زمانی فارسی و عەرەبی و لاتینی شارەزایە ئەڵبەت هەموومان دەزانین کە ئەوە ناتوانێ کاک هەمەوەندی بەستەزمان بێ بەڵکوو نووسەرە کە بە هانایەوە هاتووە! یان لە شوێنێکی تر کە کاک هەمەوەندی لێ قەوماوبەهەموو زانست وتێگەیشتنی خۆی ناتوانێ حەقەکەی بستێنێ لە پڕ ئاشنایەکی نووسەر پەیدا دەبێ وبە راوێژی شیرنی مەنگوڕان دەڵێ:

"دەڵێم ئەمە کاکە سوارێکن ..." یان کاتێک کاک هەمەوەند ئامۆژگاری پیری مەنگوڕ لە گوێ دەگرێ و دەچێ حەقی خۆی بە دەستی خۆی لەعەبە قاچاخچی بستێنێ گۆپاڵی لەگەڵ خۆی ناباچونکە دەزانێ نووسەر بۆی دێنێ.

دڵنیام ئەگەرنووسەر بۆ نووسینی ئەو چیرۆکە ناچاری لە کاردا نەبایە، دەیتوانی بەو کەرەستانە،هەر وەها بەو شارەزایی وزانستەی کە هەیەتی تەنزێکی راستەقینە بنووسێ.

نووسەر جاروبار بۆ لای تەنز دەچێ بەڵام لەپڕ دەپرینگێتەوە. هەر ئەوە دەبێتە هۆی ئەوە کەقارەما ـ نەکانی بە جوانی پەروەردە نەکا. و هەر بە شلکی بیانشکێنێ! بۆوێنە بڕواننە کەسایەتی "عەبە و هەمەوەند و دادیار وسەرکار مەمدلی." عەبەقاچاخچی یەکێک لەو قارەمانانەیە کەهەرچی حەول و تەقەلام دا بۆم نەجوورا. ئاخر ئەو پیاوە زگ زل و زەلامە کە بە گۆپاڵێکی بەلادادێ بۆچ قاچاخچێتی دەکا و پوولی خەڵک قووت دەدا!؟. یان ئەو کاک هەمەوەندە کە دوازدە ساڵ لە گوێی گا دا دەنوێ وبە بڕووسکەی پیری قسە شیرین وەخۆ دێتەوە! لە دوایێدا بۆ وا شڕودڕ دەبێ کە پیاو بێزی لێ هەڵبستێ!

ئاخۆ نووسەر نەخشەکانی ئەو دوو قارەمانەی لێ نەگۆڕدراوە؟ ئێوە بڵێین هەمەوەند بۆ قاچاخچی باشتر بوو کە دەڵێ:

" دانیشتم عەبەم دیت بە

←

پێوە راوەستاوە وچاوەڕوانە ئیزنی بدەم دانیشێ . بە قوڵتەی قەننەم وەک کەڵەباب بەسەرمدا خوێند ،چاوی لەبەرم هەڵنەدەهات وەک مەڕی گورگ، دیتوو زمانی شکابوو! دەمزانی تیشکی نیگام وەک نووکە

پەروەندە

قازی ئەحمەد

تەنزی کۆمەلایەتی

رمبی تیژ لە گیان و لەشی رادەچێ" یان ئەو کەسەی بە چاو تررووکانێک دەگۆڕێ ، دەروخێ،دەبەزێ،و دەکەوێتە لالانەوە ؟ لەوچیرۆکەدا نووسەر هەر بۆ ئەوەی بزە بخاتە سەر لێوی خوێنەر شتی زۆر سەیر و دوور لە بروا دەخولقێنێ! بایەگانی دادگوستەری

دەکاتە مووزەوکار بەدەستی بایەگانی دەکاتەمێژوونا سێک کە خەتی میخی وەکوو ئاو دەخوێنێتەوە و هێندە ئەو کارەی دووپات دەکاتەوە کە زمانی خۆشی دەبێتە میخی وبە پیتی "ت" دەڵێ "ش" وبەپێی "ز" دەڵێ "ژ" و خەتای

تریاکیش دەگرێ! یان ئەسڵەن ئەو دادیارە لە کێهەیان پشتیوانی دەکرد ؟

هۆی کەمتەر خەمی لەپاک کردنی عەبە قاچاخچی چ بوو ؟ ئاخۆ عەبە هەموو جاری سمێڵی چەور دەکرد؟ ئەمن بڕوا ناکەم یان ئەو سەرکار مەمدەلی بە بۆچ عەبەی دووگەز ئەولاتر لە

ماڵە خۆی ناگرێ ؟ بۆچ عەبەی دەبینێ رادەمێنێ و متەقی لێ نایە ؟

ئێوەش لەگەڵ من هاورێ نین کەنووسەر ،سەرکارمەمدە ـ لی تەنیا بەبۆنەی راوێژی هەڵبژاردووە کە ناتوانێ بە قانوون بڵێ قانوون و دەڵێ گانوون ؟ ئاخۆ ئێوەش پێتان سەیر نیە کاتێک هەمەوەند لەعەبەی دەدا بۆچی ژن ومنداڵەکەی هاواریان لێ بلێند دەبێ !؟..." مەمکوزە: ئێمە کردمان ئەتۆ نەیکەی! غەڵەتمان کرد. بە گەورەیی خۆت بمان بەحشە ، پوولەکەت حازرە" یان هەمەوەند کە پوولەکەی دەستێنێ ئیتر بۆ ج پاش و پاش دەگەرێتەوە پوولەکەم وەرگرت وپاش وپاش گەرامەوە...."یان هەمەوەند کە بە زۆر زمانی وەکوو عەرەبی ،فارسی . لاتینی ئاشنایە چۆن نێوی خەتی میخی نەبیستووە ؟ یان لە دەورانی هەخامەنشی کە هەر نووسینی لە بەرد و خشت و پێستیان نووە ،ئەوکاعەرا ـ بەیانەکوێ را بۆ هاتبوو کە پەروەندەی کامپیوتێرای لێ نووس ! یان ئەو شوێنەوارە مێژووییانە بۆ نائێمڕۆ لە "دادگوستەری" ماون و نەیان بردووتە مووزە؟ تەنیا جێی ئەوە بۆمن ماوەتەوە کە بڵێم ئەو پەروەندە زۆر پێش ئەوەی بکرێتەوە بەسترابوو!

سێزده‌به‌ده‌ر

فیدایی

وا سێزده‌به‌ده‌ر هاته‌وه دنیا بووه ره‌نگین
سه‌رما که‌شکا هێزی نه‌ما سه‌نگه‌ر وپه‌رژین
زستان که‌وه سێ مانگه برا ڕۆژی ره‌شی وی
سه‌حرا به‌نه‌مه‌ی هه‌وری به‌هاری بووه نه‌خشین
رۆیشتووه ئه‌و کاته که پیرێژنی لاسار
بکوتێ له زه‌وی شێخه سه‌هۆڵی به رق و تین
رۆیشتووه ئه‌و رۆژه که سه‌رما به ته‌م ومژ
بگرێته‌وه سه‌ر عه‌رزی له بالا و له پایین
لاچوو له‌نێو ئه‌و عاله‌مه پشمین و هه‌لامه‌ت
ترسی نیه ئه‌و خه‌ڵکه له چه‌قچوو له له‌رزین
ده‌ورانی نه‌ما به‌فرو نه‌ما ته‌رزه و تۆفان
دیواره‌یی دا شینکه له لاپاڵی ده به‌فرین
بڕوانه له دار و له‌گوڵی نه‌رم و گیایه
ڕای خست چه‌مه‌ن سفره له هه‌رلاوه له‌حه‌وسین
سه‌روو سه‌مه‌ن و سوێسن و سیر مۆکه و سیره
سووراوه ده‌گه‌ڵ سێوه مه‌ڵێ ئه‌وهه، حه‌وت نین
به‌فراو، له ریندویی به‌فر دێته‌وه خوارێ
که‌نگر سه‌ری کێشاوه له لاچۆمی ده به‌ردین
شه‌شپه‌ڕ به سه‌ر و بسکی ده‌ڵێی کیژی چیایه
مێلاقه‌یه گه‌ش هه‌ر وه‌کوو ئه‌ستێره‌ی په‌روین
عاله‌م له ده‌رو ده‌شته له بۆ گه‌ردش و سه‌یران
پاکی له که‌ژ و کێوه به پۆل وبه‌سه‌ف و چین
ئه‌و چوونه ده‌ره تاکووغه‌می کۆنه به‌باکه‌ن
لاچێ له‌سه‌ر ئه‌و خه‌ڵکه غه‌م و شیوه‌ن و ناڵین
شادی ده‌که‌ن ئه‌و جاره که زستانی نه‌وه‌د ڕۆژ
سێ دانه کوڕی مردو به نه‌ورۆزه ده‌کا شین
به‌و شینه که ده‌ی کاته‌وه نه‌ورۆزی جگه‌ر سۆز
گیا شینه ،چه‌مه‌ن شینه ، ده‌وه‌ن شینه ، چیا شین
ده‌م پڕکه له‌نێو تیپی گوڵان خۆ ده‌نوێنێ
شلێره وبه‌یبوون و هه‌ڵاڵه و گوڵی نه‌سرین
هه‌ر لایێ ده‌چی ده‌نگی که‌و و کۆتر و بازه
هه‌رجێ یه ده‌چی هاڕه‌یی سه‌رچاوه‌یی زێوین
با دێت و ده‌کا بۆنی عه‌تر په‌خش و بڵاوه
ده‌ردێ که له‌سه‌ر په‌لکی گوڵی ناسک وشیرین
هه‌ر گرمه‌یی چۆما و گوڕه‌ی پیره شه‌ماڵه
ئاوازه‌یی مه‌ل مه‌ڵحه‌مه بۆ هه‌ر دڵی غه‌مگین
جۆپی له چه‌مه‌ندا ده‌گرن هه‌رچی (گولووکه)
گوڵ بۆته به شه‌م، بولبولی لێ بۆته‌به‌شه‌مزین
شایی ده‌گرن تازه گوڵی بووکی به‌هاری
به‌و دیمه‌ن و ئه‌ندام وله‌ش وبه‌نده‌نی نه‌رمین
نه‌ورۆزه که وه‌ک تاجره پارچه‌ی ده‌فرۆشی
سه‌د بابه‌تی داناوه له دیبا و له په‌شمین
نه‌قاشی ئه‌زه‌ل ئه‌وڕۆ له هه‌ر چیمه‌ن و مه‌زرا
نه‌قشی گوڵی کێشاوه به‌ده‌ستوور و به ئایین
ئه‌ی دڵ وه‌ره له‌وکاته که دنیا بووه سه‌رخۆش
بڕوانه له گوڵشه‌ن ئه‌وه ده‌رمانه له‌بۆژین
زه‌رده‌ی سه‌ری لێوان و نه‌شه و خۆشی و شادی
به‌ستوویه‌تی ڕێگا له غه‌م و ناڵه و ئه‌سرین
هه‌ر ڕۆژه هه‌ور دێت و به‌راوانه ده‌دێرێ
له‌و زه‌ویه‌یی سه‌ر سه‌وزه به‌باران وبه‌بارین
وه‌ی وه‌ی چ به‌هارێکه زه‌وی پڕله سه‌فایه
به‌ه به‌ه چ هه‌واییکه گوڵ و سوێسنه غه‌مڵین
دووعا له‌خوداوه‌ند ده‌که‌م له‌و ده‌مه خۆشه
دوور بین له به‌لا و کێشه وشووڕ شه‌ڕه‌ئامین

یەکێک بوو یەکێک نەبوو، لە غەیری خوای گەورە و بێ هەوتا لەو دونیا پان و بەرینەدا کەس نەبوو، مام ڕێوی یەک بوو تەنیا لە شاخ و بەندەنان دەگەڕا و ڕاوی دەکرد، چ ئاواڵ و هاودەمی نەبوو.

ڕۆژێک کە هەروا بە تەنێ دەگەڕا تووشی ڕێوییەکی دی بوو، ڕێوی گوتی :

- لە کوێوە بۆ کوێ مام ڕێوی ؟

ڕێوی گوتی :

- ئەمن ڕێوی گەرمێنم و، دەچمە کوێستان .

ڕێوییەکەی دی گوتی :

- منیش ڕێوی کوێستانم .

ڕێوی گەرمێنێ گوتی :

- وەرە ببینە ڕەفیق .

ڕێوی کوێستان گوتی :

- تۆ چەند فێڵ دەزانی ؟

ڕێوی گەرمێن گوتی :

- من سی و سێ فێڵان دەزانم.

ڕێوی کوێستان گوتی :

- من سێ فێڵان دەزانم .

ڕێوی گەرمێن گوتی :

- وا چاکە ببینە ڕەفیق .

ڕێوییەکان پێکەوە دەگەڕان و ڕاویان دەکرد ، ڕۆژێک تووشی تەڵەیەک بوون ، کوتە بەزێکی پێوە بوو ، ڕێوی گەرمێن گوتی : دەیخۆم

ڕێوی کوێستان گوتی : پێوە دەبی.

ڕێوی گەرمێن کە ئاوی بە دەم و لووتیدا هاتبووە خوار گوتی :

- خۆم بۆ ڕاناگیرێ و هەر دەیخۆم دەستی بۆ دووگە برد ، دەستی پێوە بوو ، وە زاق و زووق کەوت .

ڕێوی کوێستان گوتی: ئێستا فێڵێکی بدۆزەوە و خۆت نەجات بدە.

ڕێوی گەرمێنێ گوتی : ژانی دەستم

هینده بە ئێشه چم لەبیر نەماوە ، تۆ کارێک بکە .

رێوی کوێستان گوتی : چاکە بەیانی کە راوچی دێ ئەتۆ لە تەڵەی کاتەوە ، من لە سەر رێگا خۆ دەمرێنم تۆ لە تەڵەی دەکاتەوە و دەتبا لە ناو خورجێنت دەنێ ، من دەبینێ و منیش هەڵدێم وەدوای من دەکەوێ و تۆش هەڵێ .

رێوی گەرمێن گوتی : زۆر باشە ، بەیانی کابرا هات و رێوی گەرمێنی لە تەڵە کردەوە و چاوی بە رێوی کوێستان کەوت ، رێوی کوێستان رای کرد و کابرا رێوی گەرمێنی فرێدا و وەدوای کەوت رێوی گەرمێنێ بە دەرفەتی زانی و هەڵات ، کابرا ئاوڕی داوە دیتی رێوی یەکەی دیش هەڵات ، وەدوای ویش کەوت بۆی نەگیراوە و هەر دووکیانی لە کیس چوو .

چەند رۆژ پێ چوو ، رۆژێک تووشی گورگێک بوون ، رێوی کوێستان گوتی : گورگ هات ئێستا دەمانخوا ، زوو کە چارەیەک بدۆزەوە ، رێوی گەرمێن گوتی : لە ترسان چم لە بیر نەماوە .

رێوی کوێستان گوتی تۆ کەدەتگوت سی و سێ فێڵ دەزانم ، رێوی گەرمێن گوتی : لە ترسان نێوی خۆم لە بیر نەماوە ، ئێستا تۆ فێڵێک بدۆزەوە ، ئەگینا خوراوین .....

دوور و نزیکی گورگە بوون ، رێوی کوێستان گوتی : سلاو ئەی قازی و وەکیلی وڵاتی .

مام گورگ گوتی : وەعەلەیکە سەلام مام رێوی بۆ وا درەنگ هاتی ؟

مام رێوی گوتی : قوربان لە ئاسمان لێت دەگەڕاین لە عەرزیمان وەچەنگ کەوتی ، چەند وەختە لێت دەگەڕێین ، ئەمن و ئەوە پێنج بێچوومان هەیە ، ئەو دەڵێ سێ یان ئی منن ، منیش دەڵێم سێ ئی منن ، ئێستا تۆ دەبێ زەحمەت بکێشی ولێمان

بەشکەی .

مام ڕێوی کە دیتی گورگە ئاوی بە لالغاوەیدا دێتە خوار پتری پێ هەڵکوت .

مام گورگ گوتی : بێچووەکان لە کوێن ؟

مام ڕێوی گوتی : قوربان دەبێ

زەحمەت بکێشی و دەگەڵمان بێی .

ڕێوی وەڕێ کەوت و مام گورگ وەدوای کەوت .

ڕێوی گورگەی بردە کێوو بەندەنێک هەر ئەو قەڵشت و کەلێنی کرد ، لە بەر دەڵانەکە کونێکی دیتەوە چۆ نێو کونەکە و تاوێک بێ دەنگ بوو و لە پاشان هەرای کرد :

- قوربان بێ زەحمەت ئەوە بنێرە ژوور ، بە تەنیا پێم نایەنە دەر .

گورگ ڕێوی ناردە ژوور ، مام گورگ کە ئاوی بە لالغاوەیدا هاتبووە خوار و پێی وابوو ئێستا پێنج بێچووی خرپن و جوانی دێتە بەر

دەستی ، چاوی لە کونەکە بڕیبوو ڕێوی لە زارکی کونەکەوە گوتی :

- قوربان ئێمە پێک هاتین، ئێوە تەشریفوو بڕوا .

گورگە چۆ زارکی کونەکە و دیتی

ناتوانێ بچێتە ژوور ، قەدەر زەمانێک لەوێ دانیشت و دوایی هەستا ڕۆیی ..

ڕێویەکان لە کونە هاتنە دەر چەند ڕۆژ پێ چوو دیسان ڕۆژێک تووشی مام گورگ بوون .

ڕێوی کوێستان گوتی : ئاخر خودا لێت هەڵنەگرێ ئاخر تۆش فێڵ و تەڵەکەیەک بدۆزەوە ، ئێستا مام گورگ تۆڵەی ئەوێ ڕۆژێشمان لێ دەکاتەوە .

با بڕۆین .

گورگە بە فیزەوە وەپێشیان کەوت هەتا قەراغ مالّان ، مام ڕێوی گوتی :

ـ قوربان تۆ لێرەبە ئێمە دەچین و نێچیرت بۆ دێنین .

مام گورگ لە سەر تەپۆلکێک دانیشت و ڕێوی چووە نێو دێی خۆی

ڕێوی گەرمێن گوتی : بە خوای چم لە بیر نەماوە .

ڕێوی کوێستان گوتی : ئەوجار نەجاتمان بێ قەد ئاوالەتیت ناکەم .

مام گورگ هاتە پێش ، مام ڕێوی گوتی :

ـ سەلامەلێک قوربان .

گورگ گوتی :

ـ ئەی عەلێکەسەلام ، ڕێوی ئەوێ ڕۆژێ تۆ بۆوا مەحتەل و سەرگەردانت کردم .

ڕێوی گوتی :

ـ زۆر خەجالەتم قوربان ،ئێستاش من چاکەی تۆم هەر لە چاوی دایە و مالە کوێخا خدری لاچینی کۆخێکی پڕ لە مریشک و جووچکە و قەل و قازیان هەیە ئەتۆ دەبێ میوانی مەبێ ،هەستە

نیشانی سەگەلی دێی دا ، سەگەل بە حەپە حەپ وەدوای کەوتن ڕێوی خۆی بە تیسوویەکی هەلپەسارد و سەگەل مام گورگیان دی و تێی بەر بوون ،

گورگەیان خنکاند ، ڕێوی کوێستانیش بە تەنێ دە بەندەنان هەلّ بوو .

"کالەم درا چم پێ نەبڕا"

" تەواو بوو "

خاچەدا

تێبینی: لەبیر کردنەوەی ئەم خەدولەدا هەموو ئوسوولی رێنووسی کوردی بەپێی رێنووسی هەڵبژێردراوی ئەم بوارە رەچاو کراوە جگە لەوەی نیشانەی (٠) دانەنراوە واتا ئەگەر بۆ وێنە وشەی (شر، کوڵ، زور، شێر و) ی تێدا بێ بە شکڵی (شر، کول، زور، شیر و) دەنووسرێ

١ـ بەسەرهاتی خوالێخۆشبوو مامۆستا هێمن بە قەڵەمی خۆی ـ بەرپەرەوور و بەرووی بلاودەکرێنەوە. ٢ـ حەوال ـ ئامرازی حووت ـ چابە و خۆمی نرکانە ٣ـ وجان دانی مەڕ ـ نووسی ـ بەدەودی نێمە ٤ـ پێتەختی ویتنام ـ گەولەکەی بەناوبانگە ـ یاری بێ ئاو ٥ـ ئەکا ـ بۆی شمال ـ ئەمڕ نیە ٦ـ سی ودوو درەم ـ کرێکاری دروێنە ـ باونگ بۆ کور ٧ـ گوندی مامۆستا هێمن کەرەسەیەکی شەڕی قەدیم ٨ـ دوابەین سونەواری لەچاپ دراوی مامۆستا هێمن بەریست ـ رەردەشتی بەلایەوە پیرۆزە. ٩ـ لۆج ومست ـ ئەوەی لەسوور بەحەی ماوە ـ سیحر ١٠ـ دەردی بێ دەرمانە ـ مووروو ـ کوێستانی شخان ١١ـ چارە ـ رەسی ـ میوەیەکە ١٢ـ دەفر و ئامانی بێ سار دەکرێ ـ مامۆستا هێمن لەم گوندە لەدایک بوو ـ گوێی کوردی شمال ١٣ـ رووحانی کەوی بەفروشبو ـ لە هەنگوینی ئاڵ دەگرێ ـ فێڵ ١٤ـ نیشانەی سەرکەوتن ـ تەژی ـ بێدینی سەرسراو ـ ١٥ـ ئافۆ ـ بۆکرووزی هاواری مامۆستا هێمن.

١ـ مەجموعەکەی بەناوبانگ بوو ـ گوندێکی محاڵی ئاختاچی ٢ـ کتێبێکی مامۆستا هێمن کە بەبێ ئیزنی ئەو وبە لە هەڵە لە عێراق لە چاپ درا ـ لایەکی پاوە ٣ـ گوندێکی موکریانە ـ شیعرێکی بە ناوبانگی خوالێخۆشبوو سوارەی ئیلخانی زادە ـ یادگاری مامۆستا هێمن لە لای تۆ ٤ـ کاس و مەنگ ـ ئێستاش بۆ حووت بەکار دێ ـ لەوەڕاندنی مەڕ بە شەو ـ گوندێکی بەشی شاری شنۆ ٥ـ ژمارەیەکە ـ پێش مەڕ ـ ژنراڵی رائەردووی ئاری ٦ـ قسە بەڕاندنی بەخۆش ـ لاوتج ـ لەرزویا ٧ـ دۆستی خاوێن ـ هەواکی فۆلکلۆری کوردی بە ٨ـ ساردترین فەسڵ ـ پێتەختی تایوان ٩ـ بەرز ـ زانایەکی بەناوبانگی کوردە کە مامۆستا هێمنی بەمرید چەند پشتدەگاتەوە ئەو، مەیدانێکیشی لە مەهاباد بەناو کراوە ١٠ـ نووسە ـ مەڕی تێدا رادەگرن ـ کاس وگێژ ـ سینە ١٢ـ پڕ و لێو رێژ ـ حەشتە شیمی بەکە ١٣ـ مەهابادی جووە ـ کتێبێکی (مارک تواین)ە وماموستا هێمن کردوویە بە کوردی ١٤ـ هەوەڵین بەرهەمی مامۆستا هێمن ـ دووجار بیتێک ١٥ ـ قوربانی ـ مێژوونووسێکی یۆنانی ـ نیەی هەڵە.

پڕکراوەی جەدوەلی (٩)

ئەم خۆشەویستانە جەدوەلیان بێ هەڵە پرکردۆتەوە.

سولەیمان مەجیدی ـ مستەفا زمزیری ـ محەممەد خالندی رەشید ئەحمەدی ـ مستەفا عەباسی ـ سەعید رەحمانی مەنیجە لەیلی ـ عەلی بایەزیدی ـ حامیدپەشێو ـ حەماڵ ئیزەدپەنا ـ تاها مونەزە ـ چنوور خوسرەوی ـ یۆنس مام روستەمی ـ لوقمان ئەمیری ـ سەید ئیسماعیل سەیدشوکری محەممەد موهاجیری ـ ئەبووبەکر عەزیزپوور ـ سەعد قازی محەممەد سولەیمانپوور ـ سەید عەبدوڵلا خوسرەوزادە ـ محەممەد مووسەویان ـ فارووق جەهانگیری ـ لوقمان جەعفەری ـ ح.م.شەمزاو ـ مستەفا شێخە ـ ئەمجەد حاجی ئیسماعیل زادە ـ ئەمیر حوسێنی ـ جەعفەری وەزە ـ نادر مستەفازادە ـ گولاڵە شەریفی ـ سمایل پاکزاد.

لەنێو ئەوکەسانەیدا کەپڕکراوەی دروستی ئەم جەدوەلەمان بۆهێنێرن بەپێی قورعەیەک کەس بەبەرەندە دەناسرێ. جایزەی بەرەندەی جەدوەل بریتی یە لەسالێک ئابوونمانی گۆواری سروە. بەرەندەی جەدوەلی ژمارە ٨ کاک سولەیمان مەجیدی بوو.

گادەر

بە خێر و بێر لە زێدم هەڵقوڵابووم
ئەلەم شوێنە بەگادەر ناسرابووم
لەبەر هاشەم لەنزمایی ولەبەرزی
زەوی پان و بەرین پشتی دەلەرزی
شەتاوو جۆگەلە و کارێز و کانی
هەموو منیان بەسەرچاوە دەزانی
وەها تانم لە دەشت ودەر تەنی بوو
بەراوو ئیشکە کەندم پێ خەنی بوو

ح . ڕەشیدی زەرزا

لەرەی ئاهەنگی سەرگۆنای گوڵی یاس
دەگرشاوە بە وێنەی قاشی ئەڵماس
جلی سەوزم بە دارو چیو دەبەخشی
زەوی لە جوانی دەس نەخشم دەنەخشی
کەخۆی دەنواند تریفەی مانگەشەو ، شەو
لەمندا عەکسی جوانی خۆی دەدی ئەو
لەبۆ هەر شوێنێ من دەمبرد پەلامار
هەزار خونچە دەمی دەکراوە یەکجار
لە لێوارم گوڵی خۆشبۆ دەڕسکان
شنەم شانەی دەکرد (شالوولی بسکان
هەموو جوانی وهەموو تەرزی و لەباری
بەکۆ ڕەوتی منی پێدا دەباری
کە دەمدا جینگڵ و ڕێگەم دەپێوا
چەوو زیخ پاکی سەریان لێ دەشێوا
هەوای فێنک و بلاوێنی بەهاران
خوڕەی هەڵدێر وسرتەی پەلکی داران
بەدی دەکرا لە هەرقۆناغ و شوێنێ
کەسێ نەیمابوو تاسەی خەمڕەوێنێ
بەلاّم لەو ڕۆژەوە باران نەباری
هەور رووی کردە رووگەی نالەباری
بڕا نێلەم لە بەستێن و دەراوان
هەڵی گرتم خەمی بەند و بەراوان
وەتی بێ بەند وبنکە وبێ هەوارم
بەدەم زورگ و ڕەقەندا بەندەوارم
پەڕیوەی نێو زنەو باتلاخ و گۆمم
تەرەی زێد و ولاّت و ماڵی خۆمم
لەبەر بێ خێوی وا پەڕش و بلاّوم
دەنا ئێستاش لەسەر ئەم گوردە ماوم
لەبن سیلە و پەسیوی زێ خزاوم
بەڵێ وەرزێڕی بێ ئاودێر و ئاوم
بە لەنگێزە و بە هەورو هێڵ وتەرزە
دوبارە دەبمەوە ئەم چۆمە بەرزە
لە ناڵەی من لە گاڵەی هەوری نیسان
دەخەملێ دۆڵ و دەشت و دەرهەمیسان